

Dîroka hizra kurd

-1-

Abdusamet Yîgît

Weşanên

.
. .
. .
. .

Dîroka hizra kurd
-1-
@Abdusamet yigit
Çap 1
2012-Almanya-Berlin

.
ISBN 968-1-932986-35-2

Pêşgotin;

Dîroka hizra kurd wê, weke pêvajoyek demdirêj a pêşketinê herêmê jî wê biafirênê. Li gorî rastîya xwe ev dîroka hizir hê bi awayekê rêkûpêk bi tememî ne hatîya nivîsandin. Dîroka hizra kurd dem bi dem nivîsandina wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê bi wê re wê bide nişandin ku ew çendî bi demê re wê, pêvajoyên pêşketina jînkirina wê raxê li berçav.

Di vê beşa pêşî de tenê li ser demên kevnera ê hizra kurd û çerçoveya wê bi kortasî hat sekin in. Wekî din nexwe ku ez bêjim hem berî û hem jî piştî wê gelek aliyên din ên ku wê bi wê ve girêdayî wê werina ser ziman wê hebin. Lê di vê temenê de bi nerînek sereka wê çawa wê mirov dikarê wê di destpêkê de wê, di nerînek hizirkî de wê fahmbikê min ew di wê de esas girt.

Di dewama wê de wê, jî ez bêjim ku dema kevnera a hizra kurd bi teybetî pêwîstbû ku ew bi serê xwe weke aliyekê giring ew biheta ser ziman di çerçoveya rengê hizirkirina, pêvajoyên wê yên pêşketinê û çavkaniyên wê re. Di wê rengê de wê, ew wê, weke aliyekê wê giring ê fahmkirinê biafirênê.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de mijare hizra kurd wê, di wê rengê de wê, dema ku mirov wê dibînê wê di serî de wê, pêvajoyên wê yên pêşketinê wê piştre jî wê xwe di awayekê de wê, bi wê re wêbidina domandin.

Di beşa pêşî de min giranî da şîroveyek giştî bi destpêka wê ya demên kevnera re. Di wê demê de jê wê di aslê xwe de wê gelek aliyên ku wê bihetan ser ziman wê hebûban. Min çerçoveya dema kevnera bi rengê hizirkirinê wê re wê xwest ji aliyê hizir û felsefeyê ve wê werênima ser ziman. Lê wekî din ji aliyê zanîna matematikê, geometrikî, stêrzanî û hwd ve jî wê, aliyên wê yên din wê hebin ku ew werina ser ziman. Di wê rengê de wê, ev jî wê weke aliyên wê yên giring ên ku wê temem dîkin bin. Lê pêşî aliyê wê yê felsefeyê ku wê çawa wê bi felsefeya xwezayî û ya ne xwezayî ku wê di nava hevdu de wê derbas bibê û wê, di wê temenê de wê pêvajoyên pêşketinê wê bijîn wê, di wê de wê were dîtin. Wekî din wê, dîmenê felsefeyê ê bi Mîtra re wê zêdetirî çerçoveyek xwezayî wê bi xwe re wê, bide dîyarkirin li berçav. Wekî din di dewama wî de wê, Dîmenê Zerdeşt wê hem bi aliyê xwezayî û hem jî bi aliyên

ontolojikî ê îdeayî re wê, di nava hevdû de wê, bide dîyarkirin. Zerdeşt wê, çawa wê, wan aliyan wê bi hevdû re di têkiliyekê û ahengekê de wê, werênê ser ziman wê li ser wê bisekinê.

Di demøñ kevnera de wê mirov dibînê ku wê bi baweriyî bê û ankû bi felsefeyî bê wê di zikhevdû de wê, bi sazûmanî wê awayekê hizirkirinê wê were dîtin û wê werê ser ziman. Lê hizirkirina stêrzanî, matematikî û hwd wê di wê demê de wê, di nava wê de wê pêşkeve. Di awayekê din de jî wê, zanîna di derbarê rewşên tenduristê de wê, pêşkeve û wê li ser wê were hizirkirin. Wê, di wê de jî de ê, di awayekê de wê, şewayên hizirkirinê wê hebin ku wê, werina ser ziman. Di wê warê de wê, lêpîrsînên bi felsefeyî wê, di aslê xwe de wê, weke ku em dibînin wê pîrr zêde wê hebê. Ber ku wê pergalek sazûmanî a hizirkî a rûniştî wê hebê û her hizra ku wê were ser ziman wê li gorî wê bê û ankû wê ne li gorî wê bê wê bizêdeyî wê li wê were hizirkirin. Ber vê yekê mejiyekê lêpîrsîner wê, di awayekê de wê, pîrr zêde wê derkeve li pêş.

Di dewama wê de wê, mirov dibînê ku wê dema kevnera wê destpêka xwe wê, li herêmê wê bi hizra felsefeyê wê, di awayekê de wê, bi Mîtra û hizrên wî û hizrên bawermendên wî re wê, bide çêkirin û wê bîne ser ziman. Wê ev weke pêvajoyîna pêşketinê ên hizirkirinê wê xwe bidina dîyarkirin.

Lê Zerdeşt wê weke ku em dibînin ku wê hinekî din bi felsefeyî li ser têgînan re wê bihizirê û wê bîne ser ziman. di wê temenê de wê, ew wê, xwediye şewayekê hizirkirinê ê bi wê rengê bê. Zerdeşt wê, piştî wî re wê Manî, Mezdek û heta hûrrem û babak wê, ew wê, li ser şopa wî ew wê rewşê wê bidina domandin. Mezdek, hûrrem û babak wê di nava hewldana pêşxistin û kûrkirina ronansana Manî de bin. Li ser temenekê wekhevî û rola zayendan di nava civakê de wê, Mezdek û hûrrem wê bihizirê. Di wê temenê de wê, xwediye çerçoveyek hizrî a civakî bin.

Çerçoveya civakî a mezdek û hûrrem wê, di wê temenê de wê, çendî ku wê di dewama ya Zerdeşt û Manî de jî bê lê wê, di temenekê nûjeniya wê de wê xwediye şewayekê pêşketinê bê. Mezdek wê, çendî ku wê mirov wê di nava civak û baweriyaya xwe de wê bijî wê çawa wê li ser temenekê azad û bi maf wê bijî wê li wê bihizirê. Ber ku ew maf û azadiyê êdî weke xosletekê jîyane ku ew pêşkeve dibînê. Sazûmanak civakî ku wê çendî ku wê di wê de wê kûrbibê wê, bibînê ku wê, di wê de wê bi desthilatdarî wê, hiyararşî wê pêşkeve. Ew dixwezê ku ew derkeve dervî wê. Ber vê yekê ew di awayekê rastarast de wê, rola beşên civakê ên zayendî û çînî wê bikê ku wan kifşbikê û derxê li pêş. Weke aliyekê ku

wê ji wan wê bê destpêkirin û wê gûharandin wê bê çêkirin ew wê dibînê. Di wê warê de wê ji aliyê têgîna civakî û civaknasî de wê, pêwîstiya fahmkirina Mezdek û hûrrem wê di çerçoveya hemdemîya wan de wê bi teybetî wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê pêwîst ku ew bi rastîn werina fahmkirin.

Di mijara civakê de wê Mezdek wê, li dijî wê bê ku wê mudahele li jîyane civakê bê kirin. Wê xwezayîyekê civakî wê li wê bihizirê û wê ji xwe re pêşketina wê esas bigirê di felsefeya xwe de. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê ew wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê pêvajoyên hizra Mezdek wê piştî wî re wê, di wê temenê de wê, têgihîştinek xort wê bi aligirên wî re wê çêbikin. Di aslê xwe de wê civakîya ku ew li wê dihizirê wê, xwediyê asjoyek hemdem a ku wê, bi pêvajoyên xwe yên pêşketinê re wê bijî û wê, çawa wê xwe bi xwe wê biafirênê bê.

Di wê temenê de wê, mezdek wê, di aslê xwe de wê, hinekî li pêşîya dema xwe wê bihizirê. Hizrên wî hizirna pêşketî, kûr û bi têgihîştin bin. Di wê temenê de ew hizrên wî ji gelek aliyên ve wê pêvajoyên pêşketina civakê wê ji xwe re wê bikina temen. Ji aliyekê din din ve jî wê çawa wê temenê tûndûtûjîyê wê ji nava têkiliya mirovan û civakê wê derxê û wê, di wê temenê fektorên ku wê bina temenê wê tûndûtûjîyê wê çawa wê ji holê rabikê wê bi hişmendiyekê wê li wan wê bihizirê. Di aslê xwe de wê ev nûqte wê weke nûqteyek pirr zêde giring û li pêş bê di felsefeya mezdek de.

Wê çawa wê fektorên ku wê dijberîyê di mejîyê mirovan de wê çêbikin wê ji holê rabikê wê li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê, xwediyê awayekê hizirkirinê bê. Di wê temenê de wê têkiliyek bi rêz û rûmet wê ji mirovan û ji nava mirovan re wê, pêşnîyarbikê.

Pêvajoyên hizirkirinê wê piştî jî wê, li ser wê temenê re wê bidomin. Wê di wê temenê de wê, pêvajoyên hizirkirina Mezdek wê çerçoveya wê bi hemdemîya wê re wê, dema ku ew dihê fahmkirin wê, ji ya roja me ya î ro jî wê pêşketîtir wê xwediyê awayekê hizirkirinê bê. Di wê temenê de di aslê xwe de wê mihtacê dahûrîyek giring a bi fahmkirinê bê.

Civakîya mezdekî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi zêdeyî wê, bi pêşketinek mirovayî re wê derkeve li pêş. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, mirov dibînê ku wê, di wê de wê, komên civatî wê, bi xwe û nirxên xwe wê bê ku ew li wan û jîyane wan mudahale were kirin wê çawa bijîn wê pêşnîyarbikê. Wê felsefeya wê ya civakî wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê felsefeya mezdek wê aliyê wê yê

civakî wê pirr zêde wê di wê temenê de wê li pêş bê. Aliyên ku ew pêwîstin ku ew pêşkevin û aliyên ku ew li astrngiyên rêveberîyan dialiqin wê dibînin. Ber vê yekê wê bertekên wî yên li keyê sasanî Kawê ku wê bên nîşandin wê li ser wê temenê bê. Wê hewldana di çerçoveyekê de wê çawa wê mudahaleyên wî yên bi tundûtûjî ji ser serê civakê dûrbikê wê di nava hewldana wan de bê. Çendî ku wê li dijî key wê bertekê bidina nîşandin jî wê armançak wan ya bûyîna desthialatdar wê nebê. Ya ku wê, di wê demê de wê, bi xwûn tafisîna wan de wê cihbigirê wê ji aliyekê ve jî wê di aslê xwe de wê ev bê.

Lê em wê dikarin bi awayekê êmin bêjin ku wê Mezdek wê xwediyê felsefeyek xort a civakî bê. Wê di wê temenê de wê, têkiliya civak û xwezayê, wê bi hevdû re wê di xwezayîya wê de wê dênê. Wê wekî din wê têkiliya zayendan weke jin û mêr, endamên civakê ên bi hevdû re li ser temenekê civakî û hwd jî wê bikê mijare hizirkirinê û wê li ser wan bihizirê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê bihizirê.

Li gorî ku em bi wî re dibînin ew, dibîne ku wê civaketî wê di demên pêş de wê bi zêdeyî wê derrkeve li pêş. Wê pêşketina wê herî zêde wê, mijare hizirkirinê wê biafirênê. Wê, di wê temenê de wê li ser temenekê çawa wê bibê ew êdî li wê dihizirê. Di wê çerçoveyê de wê, mezdek wê, hizrên wî yên civakî wê, di wê temenê de wê, bi zêdeyî wê li pêş bin. Ew weke nirxên civakî wê çi werina esasgirtin û pêşxistin û wê navenda hizirkirinê wê biafirênin ew li wê dihizirê. Di wê temenê de wê aliyên ku ew temenê dijberîyê, tolhildanê û hwd wê biafirênin ew dikê ku wan ji holêrabikê. Di wê temenê de ew li wê dihizirê.

Di wê temenê de wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mezdek wê destpêka dema nû a navîn ku wê were jî wê di wê temenê de wê bihizrên xwe re wê temenê wê çêbikê û destpêka wê di aslê xwe de wê bikê. Ew civaketîyê di xwezayê derxê li pêş. ..

Abdusamet Yigit

Dîroka hizra kurd

Dema ku mirov li dîroka hizir a kurdan bihizirê wê dîrokek pirr zêde demdirêj wê derkeve hemberî me. Di wê temenê de wê, bi gelek ali û pêvajoyên wê yên fahmkirinê re wê karibê wê werênê ser ziman. Dema ku em dîroka hizir a kurdan wê werênê ser ziman wê, di bin hinek beşkirinên bi dîrokê re wê dikarê wê werênê ser ziman. Bêşa pêşî a demên ji demên sûmerîyan bi vir ve wê bi pêvajoyên weke yên gûtîyan, qasîtîyan û hwd re wê karibê wê werênê ser ziman. Di wê demê de wê, bi sazûmanbûna hizirkirinê û pêşxistina pergala wê yên weke ên stêrzanîyê û hwd re wê, rengên wê yên pêşketinê wê xwe bidina dîyarkirin. Beş û dema duyem a piştê wê, bi dema hûrî û mîtannîyan re ku em dikarin wê werênina ser ziman û wê, weke demek destpêka hemdemîya wê ya bi dîrokê re jî wê dikarê wê hilde li dest û wê, werênê ser ziman bê. Pêvajoya sêyem wê bi dema mîtannî û med re wê, weke demek kevnera a nûjen ku wê di encama wan pêvajoyên pêşketinê de wê xwe bide dîyarkirin re wê dikarê wê werênê ser ziman. Di wê demê de wê, weke di dema di demên berî de wê, kesên weke oldar û ankû wê weke ku wê di demên medan de wê were dîtin wê kesên weke rêmildar û hwd wê derkevina li pêş. Ev wê weke zaneyna civakî wê xwe bi zanebûna xwe re wê pêşkevin û wê xwe bidina nîşandin.

Herî zêde wê, di wê temenê de mirov dikarê wê jî wê werênê ser ziman ku wê, kesên weke di wê rengê de ên ji nava civakê ku wê derkevin ên weke kesên bîrewer û ankû kalên civakê wê weke çîneke serwer a bi zanebûna xwe re wê derkevina li pêş. Di dewama wê de wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di nava civakê de wê, ev wê, weke aliyana ku wê pêşketinê wê bi xwe re wê bidina çêkirin û wê, bidina hanîn li ser ziman jî bin.

Di nava civakê de wê, pêvajoyên hizirkirinê wê di wê temenê de wê li ser sazûmana hizirkirinê re wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi aliyên wê yên ji hevdu derxistina bi aliyên weke minaq bi felsefeyê ên

weke realism, mantiqê, dualism, îdealism, metalyalism û hwd re wê, bi demê re wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Ya ku wê, li rengê pêşketina hizirkirina xwe wê mohra xwe lê bixê jî wê, awayên wê yên hizirkirinê û pêvajoyên wê yên pêşketinê ên ku wê li şûn xwe hiştina jî bin. Demên bûhûrî wê hertimî wê weke xêvek civakî a di wê temenê de li wê di temenê wê hizirkirinê de wê weke çavkanî wê bibin wê werina dîtin û wê li wan wê were hizirkirin. Wê di wê temenê de wê, têgînên kevnera ên demên bûhûrî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman. Têgînêk, minaq ku em weke mantiqê wê bi wê re wê minaq bidin em dikarin wê bi wê re wê werênina ser ziman ku wê, ev bi sazûmanîya wan a bi hizirkirinê û derxistina li têgihîştinê re wê bi demê re wê temenê hizirkirinê wê bi xwe re wê biafirênin.

Di her demê de wê, hizirkirin wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, rengên ku ew hatina hizirkirin û ew li şûn xwe hatina hiştin wê weke darêjkna hizirkirinê ku wê temenekê mînaqî wê bi xwe re wê di çerçoveya têgînên weke mantiqê û hwd de wê bidina çêkirin û afirandin jî bin. Ber vê yekê wê aliyên hizirkirinê ên weke felsefeya çandê û hwd wê di serî de wê li ser temenê pêvajoyên dîrokê û hwd re wê di wê temenê de wê, bê xwediyê temenekê hizirkirinê ê bi kevneşopîya hizirkirinê ku wê, bi wê re wê, çerçoveyek hizirkirinê wê bi wê re wê biafirênin bin.

Di nava civakê de wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê din jî wê zimanê wê bê ku wê temenê hizirkirinê wê biafirênê bê. Rengê salixkirina gotinan û hwd wê li çavkanî û azmûnên jîyankirinê ên ku ew bi teybetî di nava wê civakê de ew hatina jînkirin wê peyxama xwe wê bigirê û wê bi wê re wê bê hanîn li ser ziman. Di wê temenê de wê, ev wê di serî de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, dikarê wê werênê ser ziman bin. Heta wê demê werke ku me li serê bahsa sê pêvajoyên hizirkirinê kirin wê, weke aliyna hizirkirinê ku wê, di wê temenê de wê, ew wê weke aliyna hizirkirinê ku wê, di temenê wê de wê, di aslê xwe de wê, heta demên hizirkirina kevnera a civake kurd wê bi temenê wê re wê bîne ser ziman. Pêvajoyên vê demê û pê de ku wê bibin wê weke kes û filosofên kurd ên weke mîtra, zerdeşt û hwd re wê bi sentezkirina têgînên wê re wê, li gorî bi hanîna li ser ziman re wê, di awayekê de wê, temenê wê yê hizirkirinê wê, di wê çerçoveyê de wê biafirênin bin. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring ê hizirkirinê wê biafirênê. Divê ku em di dewama wê de wê balê bikişênina li ser wê ku wê ji vê demê û pê de wê, bi sazûmanên hizirkirinê ên ku wê di wê

temenê de wê, di awayekê de wê, bi rengên hizirkirinê re wê, xwe di awayekê de wê, bidina dîyarkirin bin. Wê di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê, di awayekê de wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, di çerçoveya rengên hizirkirinê de wê bi wê re wê werênina ser ziman bin.

Armanca me bi wê lêkolînê re di serî de wê, hinekî jî rohnîyê bide li ser rengê hizirkirin û rengên hizirkirinê ên ku ew di nava civakê de hena û civak bi wan ku ew pêşdikev heta roja me. Di wê temenê de em, dema ku di wê temenê de em karibin xwe bigihênina temenekê hizirkirinê wê êdî wê di wê temenê de wê di awayekê de wê mirov karibê xwe bigihênê temenê hizirkirinê din ên ku wê di wê temenê de wê bi wê re wê di awayekê de wê, werênê ser ziman. Civake kurd wê, di aslê xwe de wê pêwîstîya wê pîrr zêde wê bi wê hebê. Ber ku wê, ew di nava xwe de wê pîrr zêde wê, ji vê aliyê ve wê cihêreng bê û xwediyê hizirkirinê ji hev cûda ku ew bi bawerî û ankû felsefeyî ku ew bi wan bawer dikê, bi zane ya û xwediyê têgihîştin û fahmkirinê re wê were dîtîn.

Di nava civakê de di roja me de wê, beşên têgînê ên weke poergalên baweriyê ên weke êzdayî, elewî, yarsanî, feyliyî, kakayî, zerdeştî, maniyî û hwd wê çend ji wan aliyan bin. Di aslê xwe de wê weke van aliyan wê gelek aliyên din jî wê hebin û hemû jî ji aliyê xwe ew divê ku ew bi awayekê rêkûpêk divê ku ew werina ser ziman. Wê ev wê weke aliyekê giring bê ku mirov wê, di serî de wê, weke aliyekê wê yê giring ku em wê werênina ser ziman bê.

Di dewama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê, mijare dîroka hizir a civake kurd wê, di serî de em bêjin ku wê pîrr zêde wê kûr bê. Vêca ku em di awayekê wê bi hûrgilên wê re wê werênina ser ziman wê, gelek bergên pirtûkî wê karibin werina tişîkirin lê wê dîsa wê nikaribê hemûyî werênê ser ziman. Li vir armanca me, tenê balkişandina li ser wê aliyê bihizirinê û temenê hizirkirinê bi wê re ji aliyekê ve wê çêkirin û wê destpêka bi hizirkirina wê ya hemdem de wê, di temenê de wê bigihênê nerînekê bi têgihîştinê.

Ber ku wê pêvajoyên dîroka hizir a kurd wê dem dirêj bin em di destpêkê de hewlbidin ku di bin sazûmanak hizirkirinê de wê, werênina ser ziman. Di wê temenê de emê, di beşa pêşî de pêvajoyên pêşî ên demên mîtolojiyê û heta demên hizirkirina kevnera a felsefeyê wê, di destpêkê de wê, di awayekê de wê werênina ser ziman. Wê, ev wê di destpêkê de wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku em wê di destpêkê de wê, werênina ser ziman bê.

Pêvajoyên hizirkirinê ên destpêkê wê di destpêkê wê di aslê xwe de wê, weke aliyna giring bin ku em wan fahmbikin. Î ro tenê weke çavkanî ku ew di destê me de hena wê nivîsên bizmarî ku wê ji wan demên bûhûrî ên kevn wê hebin û wê werina heta roja me wê hebin. Wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê, di awayekê de wê, di destpêkê de wê, dikarê wê, di awayekê de wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê pêvajoyên hizirkirinê ên civakî ku wê werina fahmkirin wê di awayekê de wê rengê pêşketina civakê jî wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Ber ku wê her hizir ku ew pêşdikevê û di nava civakê de ew dihê pêşxistin û belav dibê wê bi wê re wê, hizirkirinên nû û pêvajoyên wan wê pêşkevin. Ev wê weke aliyekê ku em ji wê gavê biavêjê û wê fahmkirina wê derxê li holê bê. Aliyê din em dikarin weke aliyekê erkolojiyî a bi hizirkirinê weke çavkanî ku em dikarin hildina li dest weke temenekê wê, rengê pêşketina civakî ku ew bûna ji wan em xwe bigihênina hizirkirinên ku wê bi hizirkirinê wê di nava xwe de pêşdixistina bin. Ev jî wê weke aliyekê din ê ku em di dikarin wê di dewama wê de wê bi wê bihizirin û wê werênina ser ziman bê.

Di dewama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di nava civakê de wê pêvajoyên hizirkirinê wê di wê temenê de wê, weke aliyên giring ên ku em dikarin wan werênina ser ziman bin. Her civak wê, di rengê pêşketina xwe de wê, di wê rengê de wê, bi rengê pêşketina wê awayên wê yên hizirkirinê û bi awayên hizirkirinê rengên wê yên pêşketinê wê beremberê hevdû ku mirov dikarê xwe bigihênê bi wan fahmkirina wê, weke aliyên wê yên ku em dikarin bi wê êdî wê fahmbikin û wê werênina ser ziman bin. Di nava civakê de wê, di wê temenê de wê, di serî de wê, di awayekê de wê, pêvajoyên peresendinê wê, di nava hizir de ku wê di wê temenê de wê, bibin wê bi xwe re wê, çawa wê pêvajoyên peresendinê wê bi civakê û jîyane wê û fahmkirina wê re wê bidina çêkirin wê ew jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku em wê di dewama wê de wê fahmbikin bê.

Di pêvajoyên hizirkirinê ên ku wê bibin de wê mirov bi awayekê hesanî wê kifşdikê ku wê, di dewama hevdû de wê, were û bibê. Minaq di demên hûrî û mîtannîyan de wê weke ku em di demên berê ên destpêkê ên sûmer û piştre ên gûtî û qasîyan û hwd de wê, nirxên weke yên bi navê 'gilgamêş' û hwd wê, hebin û wê, di wê demê de wê, di nava nirxên wan ên hêja û pîroz de wê, cih bigirin. Gotina 'gilgamêş' wê di kurdî de wê were wateya 'gayê gir'. 'yê weke gameşekê', 'weke gamêşekê gir' û

hwd. Di wê temenê de wê, ev wê, weke aliyekê wê din ê ku mirov wê li ser têngîna zimanî re wê, dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di warê nîrxên pîroz de wê, weke ku em ji nameyên amarna ku wê keyê mîttannî wê ji firawûnê misrê re wê bişênê û wê, bi kurdî bin wê, di wan de wê, bahsa nîrx 'lipît îştar' weke nîrxek pîroz wê were kirin. Wê bahsa 'şandina peykelê îştar' bo parastinê û başkirinê û ankû şifadayîne wê bikê. Ji wê gotina ku wê, keyê mîttannî key tûşrata wê, bikê wê were fahmkirin ku firawûnê misrê ê demê ku wê keçek weke keçkey re ku wê zewîcî bê û wê, nexweş bê.

Di warê rengê hizirkirina wan a demê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring wê di çerçoveya bawerîya wan de wê, têngînek xort wê bide me. Wekî din em wê dibînin û wê kifşdikin ku wê, di demên hûrî û mîttannîyan de wê, têngînek stêrzanî ku wê ji demên berî xwe wê weke mîrata wê were girtin wê hebê. Di wê temenê de wê, li ser wê rewê, bahsa çêkirina 'qûleyên bilind' ku ew heta ku ew karibin bilindtir çêbikin û bi wê xwe nêzîktir li azmana bikin wê bikin. Di wê temenê de wê, bi wê re wê, dema ku em li *destana kumarwê* dinerin wê di wê de wê, di wê rengê de wê, li devere ku ew ji wê dibê wê di wê de wê, çandek bi wê rengê a hizirkirinê wê di nava wan de wê hebê. Wê wekî din wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, çanda demê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê bi zêdeyî wê li pêş bê.

Çendî ku wê rengê hizirkirina demê wê di awayekê mîtolojiyîkî de jî wê were dîtin jî lê wê, di awayekê din de jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di çerçoveyek sazûmanî de wê bi wê re were hizirkirin wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi giringiyekê wê zanîn wê were hizirkirin û hanîn li ser ziman. Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, di nava destanên mîtolojiikî ên ku wê ji demên sûmerîyan û heta wê demên piştre jî wê bandûra xwe û wê hebûna xwe wê bi serwerî wê bidina dîyarkirin û domandin wê, di wê temenê de wê, bi wam re wê ev wê were dîtin.

Di nava gûtîyan de wê, weke ku em dibînin wê, di wê temenê de wê, rengê hizirkirinê ê ku ew çendî ku wê di wê dewê, bahsa yazdanan wê bi awayekê mîtolojiikî wê were kirin jî lê di aslê xwe de wê zêdetirî wê, di awayekê ku wê di wê de wê bi sazûmanî wê hizirkirin wê bibê. her yazdan wê, di awayekê de wê çerçoveyek wan a hizirkirinê wê bibê û wê, di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, têkiliyek mantiqî wê bi wê re wê bi hevdû re wê di nava wan de wê were danîn. Wê li ser wê re wê, dema ku mirov bi hizirî li wan dihizirê wê, di awayekê de wê çendî ku

wê, weke ku wê, her yazdan wê xwediyê sazûmana xwe ya hizirkirinê bê lê wê di çerçoveyek gelemper de jî wê, di awayekê de wê, weke ku wê were dîtin wê bi sazûmanak giştî û ku wê bi hevdû re û di nava hevdû de wê di ahengek bênakok de wê bê ser ziman wê, di awayekê de wê rengê hizirkirina wê di nava wê de wê were dîtin.

Di rengê hizirkirinê ê kurdan de wê, di çerçoveya hizirkirinên weke ku em di demên mîtannîyan de dibînin wê ji awayekê mîtolojiyê wê derkeve. Çendî ku wê pêjn û dagerên wê di hizirkirinê de wê weke temen û awayekê hizirkirinê wê werina bikarhanîn jî lê wê di awayekê de wê weke ku em dibînin wê derketina dervî wê bibê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, hertimî wê zêdetirî wê awayekê peresendinê wê, bi ber hizirkirina felsefeyî ve wê herê wê were dîtin. Em vê ji rengê hizirkirinên weke li ser ûrûkagîna û di dewama wî de weke pêvajoyek xwenûkirinê a hizirkirinê ku wê bi 'gûada-ensî' re wê were dîtin re wê ew wê, di awayekê hesanî de wê, were dîtin. Di wê temenê de wê, vegotinên ku wê metranên weke bawermendên mîtra ku wê bënina ser ziman wê, di wan de wê, di awayekê de wê, şewayekê dû awayî û ankû dû dîmenî wê were dîtin. Wê li ser rûyê ardê wê di awayekê pîrr zêde bi mantiqî û hesanî a fahmkirinê de wê, şewayekê hizirkirinê wê were dîtin. Di dewama wê de wê, weke aliyekê din jî wê, mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, pergalek hizirkirinê a yazdanî ku wê ew jî di nava wê de wê weke nirxek pîroz wê bê ser ziman wê, were tefsirkirin û ser ziman. Mîtra wê di aslê xwe de wê di rengê hizira herêmê de wê weke destpêkek donemî bê. Ew wê, bi vegotinên xwe yên weke bi rengê "ku wî bawerî bi gayê xwe yê pîroz dikir û hemû tişt ji wê hevî dikir û rojekê wê gayê wî ji destê wî bi ravê û wê bi wê mîtra wê bihizirê û bawerbikê ku wê yazdanak ku wê ser ga û me hemûyan re wê hebê' ku wê bi wê bihizirê wê di wê temenê de wê, çerçoveyek hizirkirinê wê di awayekê de wê, bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di mijare hizirkirinê a mîtrayî de wê, di aslê xwe de wê, temenê olzanîya hemdem a bi felsefeyê ku ew dihê pêşxistin jî êdî wê bi wê re wê were avêtin.

Di wê temenê de wê, mirov dikarê wê di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê ew rengê pergaliê ê hizirkirinê ê mîtrayî wê, di rengê hizirkirinên weke bi falzaniyê û hwd re wê, temenekê astrolojîkî de wê, rengekê hizirkirinê ê pergaliê û sazûmanî wê bi xwe re wê bide çêkirin. Wê hevgirtiniya bi rastîn ku ew li ser rûyê ardê wê kifşdikê wê çawa wê bi têkiliyek hêzî a

serxwezayî û kifşkarîya wê re wê dênê wê, di wê temenê de wê ew wê rengê hizirkirina wê bi wê re wê bide çêkirin û wê bênê ser ziman. Di dewama wê de wê, mriov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mîtrayî wê, di wê rengê wê, bawermendê wê weke metran wê di wê baweriyê de bin ku wê karibin wê bi peyamên ku ew ji nava xewnan bigirin wê, di derbarê pêşarojê de bibina xwedî hizir û têgihîştin.

Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wan ê hizirkirinê ê temenî û giştî bê ku wê di wê rengê de wê mirov dikarê wê di destpêkê de wê bi wê bihizirê bê. Di mijare hizirkirina di nava hizir û jîyanê de wê çawa wê bi hevdû ve girêdayî wê werênê ser ziman ku wê rengê hizirkirinê ê teybet wê hebê ku mirov wê bi wê dikarê werênê ser ziman. Wê, di wê rengê de wê her tiştê ku ew bi bûjenî heya wê weke xwe wê, bê herêkirin di nava rengê hizirkirina wan de. Wê, di destpêk, bûyîn û dawî û piştî wê re wê çî bibê wê weke çar nûqteyên ku wê hertimî wê li wê bihizirin û wê hewl bidin ku ew li ser wê re xwe bigihênina têgihîştinna derbarê jîyanê de.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, mirov diikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê giring wê bi wê re wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê awayên strêzanî, matematîk û hwd wê, weke aliyna ku wê, di nava wê rengê hizirkirina wan de wê, weke şaqna bi wê hizirkirinê wê pêşkevin û wê rengê xwe wê hin bi hin wê bi hişmendî wê bikin û wê bidina hanîn li ser ziman.

Di mijarên hizirkirinên ên demên berê de wê, di wê temenê de wê, di çerçoveyek sazûmanî a çerçoveya bawerîya xwe de wê, her tiştê wê li şûna ku wê weke wê di şîrovekirinê de wê, bigûharênin wê tiştê wê weke xwe wê herêbikin û wê li ser wê re wê, bi wê re wê, çawanî û hebûnîya wî ya bûyî re wê têkiliyek ontolojîkî wê bikin ku wê dênin û wê bi wê re wê werênina ser ziman. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê hebûna wê weke sedema bûyîna wê têkiliyê re wê werênina ser ziman. Ku ew tişt nebûba wê ew têkilî jî nebûba wê di awayekê de wê bi wê bihizirin û wê werênina ser ziman. Ev rengê hizirkirinê wê di temenê têgînek dûalîteyî de wê, di nava tişt û têgîne, têgîne û ji kûderê bûyîna wê hwd re wê, di awayekê de wê, bi wê re wê bihizirin û wê bi wê re wê werênina ser ziman. Ev aliyê têgîna dûalîteyî wê hertimî û demê wê, weke têgînek ku wê ji temen ve wê mohra xwe wê li rengê hizirkirinên herêmê ên civakî jî wê bide xistin bê. Di dewama wê de wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê din wê werênê ser ziman ku wê ev wê weke têgînek

ku wê zêdetirî wê di temenekê aqilmeşandinê de wê, temenê wan ên hizirkirinê wê xorttir wê bide çêkirin û wê bide hanîn li ser ziman bê.

Di nava rengê hizirkirina kurd de wê, têgîna dûalismê wê weke têgînek pîr zêde kevn ku wê di demên berî demên kevnara ên civakî de jî wê, nîşanakên hebûna wê hebin. Di wê temenê de wê, dema ku mirov li wê dihizirê wê, dibînê ku wê Zerdeşt wê hinekî wê bi sazûmankirina wê têgînê bi felsefeyî wê zêdetirî di çerçoveyek hemdem de wê bibînê. Lê berî wî jî wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê dibînê.

Li vir di aslê xwe de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, çerçoveya hizirkirinê wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide nîşandin. Di demên gûtfyan de jî, piştî wan di demên hûrî û mîtannîyan de jî wê sazûmanek hizirkirinê ku wê di nava wê de wê bê hizirkir û ku mirov dikarê wê di temenê civaketiya wan deman de wê werênê ser ziman wê hebê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, ev di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di nava civakê de wê, weke kesên ku ew mirov dikarê weke filosofna xwezayî jî wan werênê ser ziman wê pîrûkalên civakê ku wê weke bîrewerên wê werina dîtî û wê temenê hizirkirinê û şewîrînê wê biafirênin wê derkevina li pêş. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring ê hizirkirinê wê bi wê re wê, di awayekê de wê, were dîtî ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, di dema mîtannîyan de wê, weke demek ku wê di wê de wê, gelek destpêkên ku em di wê çerçoveyê de ku em, dikarin bi dema wan re werênina ser ziman wê werê dîtî. Di wê temenê de wê, hizirkirina mîtrayî wê, di wê rengê de wê, yek ji wan bê. Wê, di wê rengê de wê, bi hizrên xwe yên dervî kevneşopîya hizirkirinê a herêmê û demê wê, di awayekê de wê were dîtî û wê, di wê temenê de wê, di çerçoveyek gelemeper de wê, xwediyê temenek hizirkirinê a ku mirov wî dikarê bi hizrên wî re wê werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, hizrên wî piştî wî re wê, di nava gelek civakên ku wê pêşkevin de jî wê li herêmê wê pêşkeve û wê weke temenekê fermî ê hizirkirinê wê bi desthilatdarîyên weke bi ya komagene, abgaarî û gelek rêveberîyên demkî û herêmî ku wê werina de jî wê bicih bibê. Wê bandûrê li rengên hizirkirin û pêşketinên herêmê wê di awayekê ji temen ve wê bide çêkirin.

Di aslê xwe de wê piştî wî Zerdeşt wê, li ser temenekê xwenûker wê, bi hizrên xwe yên weke di dewama wî de wî, di awayekê de wê, were dîtin. Di wê temenê de wê, pêvajoya mîtra û piştî wî hatina zerdeşt mirov dikarê berî wî bi şibihênê ya Urukagîna û piştî wî ku wê were gûada-ensî jî. Lê di wê temenê de wê, gelek aliyên din ên hûrgilî wê hebin. Urukagîna wê weke kesekê zane û filosof ku wê bi hizrên xwe re wê ne tenê wê çerçoveyek hizirkirinê wê werênê ser ziman. Wê di dewama wê de wê, weke kesekê ku wê di reng û awayê Kawayê hesinkar de jî wê, li dijî keyê demê ê Lageşê ku wê bi kirinên xwe yên ne baş re jî wê bikeve nava rûpelên dîrokê de jî wê tekoşînê wê bikê û wê, biserkeve. Wê di wê temenê de wê çerçoveyek hizirkirinê ku wê weke temenekê jîyanî a ku wê ku mirov dikarê di çerçoveyek jîyanî a komelî de wê, dikarê wê fahmbikê û wê werênê ser ziman de jî wê, di awayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Piştî wî Gûada-ensî wê, li ser şopa wî wê weke hizirvanekê wê were û wê, bi hizrên xwe re wê temen û çerçoveyek xwenûkar a hizrî jî wê bi felsefeyek civakî wê pêşbixê.

Berî wan di demên gûtîyan de wê, di wê temenê de wê, kesên ku wê derkevina li pêş wê bi hizrên xwe re wê, di awayekê de wê, bibin. Gûtîyî wê desthilatdariyek pirr zêde xort li giştîya herêmê wê pêşbixin. Babilî û hwd jî wê bi wan re bin. Di wê demê de wê, di wê rengê de wê, pêşketina herêmê wê bi hizirkirinên xwe re wê bi sazûman bikin. Di wê temenê de wê gotinên ku wê ji zimanê wan ji nivîsên bizmarî ku ew di roja me de dihên kifşkirin ku mirov li wan dinerê wê, ji wan wê were dîtin û fahmkirin ku ew di çerçoveyek bi sazûmanî û zelal de wê, di mejiyê xwe de wê xwediyê şewayek hizirkirinê a bi sazûmanî bikin. Mînaq wê destan û ankû epîkên weke yên 'gilgamêş' wê di dema wan de jî û di demên piştî wan ên hûrî û mîtannîyan de jî wê were dîtin ku wê werina xwandin û wê ji wan wê bi hewldana gihiştina li nirxek hevbeş a têgînî û civakî a li dora wan ku wê pêşkeve wê, were dîtin. Di wê temenê de wê, di pêvajoyekê de wê ev destan wê ji ya ku em dizanin wê zêdetirî wê, di awayekê de wê bi wê rengê wê di mejiyê mirovan de wê bina temen û sedemên hizirkirinê ên kûr û dûr û pêvajoyên wê yên pêşketinê.

Lê di demên mîtannîyan de wê ev wê bi gûharin. Wê di dewama wê de wê, di demên mîtannîyan de wê weke ku wê were dîtin wê, hizirkirinên bi sazûmanî ên bi çerçoveyî weke bi felsefeyî ku mirov bi rengê hizirkirinên weke yê mîtra û hwd re dibînin wê were dîtin. Di wê temenê de wê ev di awayekê de wê, şewayekê din ê hizirkirinê bê. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di awayekê de wê,

mijare hizirkirinê wê, dema ku wê di wê temenê de wê pêşkeve wê, di nava wê de wê, li ser wê re wê, di awayekê de wê çawa wê nixên xwe wê jinûve wê şîrovebikin û wê barî demên xwe wê bikin bi aqilên dema xwe wê, di wê temenê de wê, çerçoveya wê ya hizirkirinê wê biafirê.

Di wê rengê de wê, ev wê di awayekê din de wê tişteke di jî wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, xwe di awayekê de wê, bide nîşandin. Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê, werênê ser ziman ku wê, weke renegekê hizirkirinê wê, dikarê wê, werênê ser ziman.

Piştî mîtra re wê, zerdeşt wê, di wê temenê de wê, çerçoveya rengê hizirkirina demên kevnera wê bide çêkirin afirandin. Wê, di wê temenê de wê, wê bi wê re wê temenê hizirkirinê wê were pêşxistin. Di awayekê de wê bo ku temenê hizirkirinê û felsefeyê biafirê wê temenekê bi sazûmanî ê ku ew li gorî wê dihê jîyankirin ê rûniştî wê pêwîst bê ku ew hebê. Di wê temenê de wê, ew wê bi xwe re wê bi encamên xwe re wê bê temenê hizirkirinê. Ev jî wê, li herêmê di awayekê vekirî de wê, weke bi pergalekê hizirkirinê ên weke mîtra, zerdeşt û hwd re wê hebê. Di wê temenê de wê, ev wê, ji gelek aliyên ve wê bê temenê hizirkirinê. Ya ku wê temenê aqilê felsefeyê ê lêpîrsînê wê bi xwe re wê biafirênê jî wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, ev bê. Ji xwe felsefe wê, bi gotinê ku wê di roja me de wê were salixkirin wê weke çerçoveyek hizirkirinê a 'lêpîrsîner' wê were dîtin û ser ziman. Di wê temenê de wê, ew temenê lêpîrsîner wê, di wê temenê de wê, ji wê re wê hebê ku ew bi wê bikê û wê fahmbikê û wê werênê ser ziman. ..

Di dewama wê de wê, dikarê wê jî wê weke aliyekê wê yê din wê werênê ser ziman ku wê pêvajoyên hizirkirinê wê di wê rengê de wê, êdî wê, bi çerçoveyên teorikî wê xwe di awayekê de wê bide çêkirin. Dagerên weke yên bi yazdanî û hwd wê tenê wê ji wê demê û pê de wê weke temenê tirsê û bi wê a girêdana mirovan û ankû berhevkirina mirovan bi komî li dora têgînekê ku wê bîna civandin wê bo wê erkekê wê bibîna. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ev jî wê weke aliyekê din ê hizirkirinê wê bi xwe re wê, di wê temenê de wê, bi rêgezî wê bi afirênê.

Gotina 'xwûdê' wê di nava kurdan de wê, ji demên gûtî û qasîtîyan bê. Lê di wê temenê de wê, wateyên ku wê li wê werina kirin wê, di awayekê de wê, cûda bikin. Wê ne wateyên teybet bin. Wê bi wateyên gelemper bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, gotina 'yazdan' wê zêdetirî wê çerçoveyek mîtolojîkî û teybetî de wê têgînekê wê bi xwe re wê bide

me. Di wê temenê de wê karibê bibê xwediyê çerçove û sazûmanak fahmkirinê a ku mirov wê dikarê wê di wê temenê de wê, fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê, di wê çerçoveyê de ku wê temen û çerçoveya wê were çêkirin wê, çerçoveyên hizirkirinê ên weke yên yazdanî bi navî wê, weke rêgezna wê werina şîrovekirin. Di wê temenê de wê, di rengê hizirkirinê de wê, piştî ku wê, weke ku em dibînin ku wê hamûrabî wê, destûrên xwe yên giştî wê biafirênê û wê di awayekê de wê, weke derkeve hûzûra enlîl û wê pêşkêşî wê bikê wê, di wê temenê de wê, ev wê, ne tenê wê destûrna yazdanî bi tenê bin. Wê jî wê zêdetirî jî wê weke çerçoveyna hizirkirinê ku wê li dora xwe wê civaketîyek xwe jî wê bi afirênin bin. Di wê rengê de wê, ev wê, bi demê re wê, zêdetirî wê bên pêşxistin. Berî hamûrabî wê, îştar, ûrnammu û heta Urukagîna û hwd wê, di wê rengê de wê, weke kes û keyên ku bi wê rengê wê destûrên xwe yên ku wê di bin desthilatdarîya xwe de wê, mirovan bi civakî wê li dora xwe wê bi wê bidina hevdû û wê bidina jîyankirin bin. Ev wê, weke şewayekê hizirkirinê wê bi demê re wê bi xwe re wê biafirênê. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, hizirkirinên ku wê di wê temenê de wê werina pêşxistin dem bi dem wê, di awayekê de wê, heta demên mîtra û zerdeşt wê êdî wê bi çerçoveyên teorikî ên felsefeyî wê, rengê xwe wê di wê rengê û awayê de wê, bi awayekê pêşxistiner wê bide dîyarkirin.

Di nava rengê hizirkirina kurd a demên berê de têgîna vegotin û destanî ku wê pêşkeve.

Emê li jêr hê jî bi berdewamî mijare xwe di çerçoveya herikîna dîrokê de wê werênina ser ziman. Lê di wê temenê de wê weke aliyna giring ku wê di dewama wê de wê werina ser ziman wê mijarên hizirkirinê û ankû rengên hizirkirinê wê bi xwe re wê bidina nîşandin û dîyarkirin wê bi wê re wê re dikarê wê werênê ser ziman.

Di rewşa rengên hizirkirinê de wê, di wê temenê de wê, destan, vegotin û ankû çîrok û hwd wê, di awayekê de wê, regekê hizirkirinê ê mejiyî wê bi xwe re wê biafirênin. Di wê rewşê de wê, di nava civake kurd de wê ev jî wê weke aliyna ku wê, di wê temenê de wê, weke bîr û xêvna civakî wê, bi demê re wê karekê bi xwe re wê bibînin. Minaq wê, mijarên ku wê di wê de wê werina dîtin wê, di wê temenê de wê weke mijarên

civakî bin. Wê, di wê rengê de wê, ji wan pêjnên hizirkirinê wê bi rêgezî wê, di çerçoveya têngîna dûaliteya başî û nebaşîyê de wê, xwe di awayekê de wê, bidina dîyarkirin.

Em dema ku em bahsa destan, çîrok û vegotinan bikin em dikarin gelek di wê temenê de wê, werênina ser ziman. Lê di wê temenê de wê, di wê rengê emê tenê çend ji wan yên ku ew di nava civakê de hatina ser ziman û temenê hizirkirina wan weke hemû destan û çîrokên din û hwd wê biafirênin em bi wan li ser wê bisekin in. Ev wê, di wê temenê de wê, hinekî din wê vegotinbar bê. Wê di wareê rengê hizirkirinê ê civakê bi wêjeyî û hwd re wê, çerçoveyek fahmkirinê û bi demê re pêşketina wê jî wê bi xwe re wê bide çêkirin.

Di nava kurdan de wê dema ku wê mijar wê, were ser van aliyên weke çîrok û destanan û hwd wê, di serî de wê, dengbêj û hwd wê, weke çîrokvan û hwd wê derkevina li pêş. Ew wê weke xêvna civakê ên zindî bin. Wê, di wê temenê de wê, karekê rewşenbîrî wê, di her demê de wê, hildina li ser milê xwe. Weke zane, filosof û rewşenbîrîna bênav di nava rûpelên dîrokê de wê hertimê wê hebûn û bandûra wan di nava rengê hizirkirina civakê de wê xwe ji temen ve wê bi dîyarî bide nîşandin.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê, di wê rengê de wê, destan ku wê werina ser ziman wê mijare wan wê, ji wê zêdetirî wê di her demê de wê, weke temenekê têkiliyê ê bi aqilê demê re wê hertimî wê çêbikin. Mijarên ku ew di xwe de dihildin li dest wê, miojarên demkî ku ew di mejiyê mirov de li wan dihên hizirkirin bin. Minaq destana 'gilgamêş' wê, di kurdî de wê, bi navê xwe re wê were wateya 'kesê weke ga gir', 'weke gamêşekê gir', 'yekê gir weke gamêşekê' û hwd wê bi xwe re wê biwatebikê. Di wê temenê de wê, zaxmbûnê û hwd wê bi xwe re wê werênê ser ziman. Lê mijarên ku wê di wê de wê, werina ser ziman wê di ahenge wê de wê, weke aliyna hizirkirinê ên demê ku wê bi wê re wê werina ser ziman bin. Di wê temenê de wê her pêjn ku ew dihê tefisirkirin wê hem di çerçoveya destanê de wê xwediyê wateyekê bê û hem jî wê ji wê zêdetirî wê, bi awayekê gelemperî wê bi çerçoveya giştîya aqilî re wê, xwediyê têngînek bê. Ji wê zêdetirî jî wê aliyên din jî ên weke minaq tefsira lêgerîna li jîyane nemirîyê û hwd wê di wê temenê de wê bi wê re wê, were ser ziman.

Ev wê weke aliyna ku wê bi wê re wê werina ser ziman bin. Lê di dewama wê de wê jî wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê di wê temenê

de wê, têkiliya wan têngînan wê bi ontolojiyîkî wê di awayekê de wê têkiliyek bi xêvî wê bi jîyane mirov re wê dênin. Di nava civake kurd de wê demên destanî ku wê bidest meji û hizirkirinê wê bi xwe re wê rengbikin wê, di wê çerçoveyê de wê, pîrr zêde wê, derkeve li pêş. Çîrokên keçelok', destana şahmaran, destana rûstemê zal, destana kawayê hesinkar û hwd wê, çend ji wan destanên ku wê sînorên xwe yên civakî wê derbas bikin jî bin. Lê di çerçoveya mejiyê civakê de wê, dema ku wê bi wan wê were hizirkirin wê, di wê temenê de wê gelek mifta û kodên hizirkirinê wê bi xwe re jî wê di çerçoveya wê civakê de wê bihawênin.

Di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare destanan wê, di wê de wê, mijarên weke başî û nebaşîyê wê werina ser ziman. Wê weke ku em di destana kawayê hesinkar de wê, dibînin wê têngîna maf û azadiyê û serbixwebûnê wê di wê de wê, weke aliyekê giring ku wê derkeve li pêş bê. Di nava wê de wê, newroz wê hertimî wê weke pîrozkirinaka bi serkevîna bi wan têngînan re jî bê.

Di dewama wê de wê, ev çend wê, di wê rengê de wê, weke aliyên hizirkirinê ên di çerçoveya wan de wê, weke aliyna civakî ên ku mirov dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Di nava civakê de wê, ev wê weke aliyna hizirkirinê ku wê bi wê re wê derkevîna li pêş bin. Mejiyê civakê û ankû kesên ji nava civakê wê bi wê re wê di hizirkirina xwe re wê bigihijê li asjoyekê. Ew jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê bi wê re wê kifşbikê bê.

Teybetmendîya ku em bi wê re wê dibînin wê di serî de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê di wê temenê de wê, sînorê mirov wê, di nava têngînan de wê bi wê re wê were zêxkirin. Em wê bi wê re wê, di awayekê hesanî de wê dibînin. Minaq destana kawa wê, ji me re wê bêjê ku mirov bêmafîyê herênêkê û hertimî bo maf û azadiyê berxwe bibê û tê bikoşê. Wê weke peyame wê ya zelal ku wê ji wê were fahmkirin bê. Ya peyame şahmaran wê bi dûrûştûn, rastûn û jidilbûnê re wê, were ser ziman. Wê wekî din wê di dewama wê de wê, ev wê weke aliyna din ku mirov dikarê wê werênê ser ziman. Minaq destana meme alan wê bi mêraniyê, 'mem û zînê' bi evîndariyê' û hwd re wê were ser ziman. Di wê temenê de wê, di nava hizirkirinê de wê ev wê weke kodên hizirkirinê ku wê di mejiyê mirov de wê, di nava rengê hizirkirina civakê de wê, xwe bidina nîşandin bin.

Weke wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê ev alî û gelek aliyên din ên ku em dikarin bi têngîna destanan re wê werênê ser ziman wê, bi wan re wê derkevina li pêş. Di wê temenê de wê ji vegotinekê zêdetirî weke têngîna bi rêgezî ku wê berê asoya hizirkirina mirov jî wê bi xwe re wê di wê temenê de wê bidina dîyarkirin bin.

Ji wê aliyê ve wê jî mirov dikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê, dîroka hizirkirinê wê, di wê temenê de wê, bi pêjnên xwe yê hizirkirinê wê, pêşkeve. Di wê temenê de wê, ew hizirkirina ku ew hat kirin û hat ser ziman û di nava wê de hat ser ziman wê weke hizirkirineka ku ew bûya malê civakê jî wê weyn û rola xwe wê bi xwe re wê bileyizê Di wê temenê de wê ev wê, weke aliyekê wê yê hizirkirin wê bi wê re wê bê xwediyê xateka pêşketinê.

Di nava rengê hizirkirina civake kurd de wê, ji mîtra û heta zerdeşt wê pêvajoyên hizirkirina demên hemdem wê di wê temenê de wê, weyna wê pîrr zêde wê, bibê. Wê, di dewama wê de wê, bi wê re wê, di wê temenê de wê bê hanîn li ser ziman. Di demên hizirkirinê ên wan deman de wê weke ku em dibînin wê bi awayekê mîtolojikî ku em bi nav bikin û ankû bi destanî û hwd em bi navbikin û yan jî bi çîrokî em bi nav bikin wê, hizirkirin wê li ser vegotinan re wê bê hanîn li ser ziman. Di wê temenê de wê, têngîliya jîyankirinekê û bi mejiyê me re wê, di wê temenê de wê bi hişmendî wê temenê wê bi wê re wê biafirê. Wê di wê de wê, mirov wê, çî baş û ne baş wê bibîne wê temenê wê bi zêhnî wê bi wê re wê biafirê. Yan jî em bi tiştê bawerbikin û ankû nekin wê, bi wê re wê, were ser ziman. Minaq destana şahmaran wê tiştê din jî wê bi xwe re wê bi keseyetîya şahmaran re wê bîne ser ziman. Wê bêjê ku şahmaran xwediyê zanîna hemû deman bû. Wê pêşaroj jî û paşaroj jî dizanî. Di zanî ku wê çî bibê û çî bûya. Wê, heya wê ji hemû demên bûyî û yê ku wê bibê wê hebê. Ew deh hezar sal jîya û hwd wê, di wê temenê de wê temenekê hizirkirinê wê bi xwe re wê, bide çêkirin. Di dewama wê de wê, mirov wê dema ku wê bi wê bihizirê wê, çawa wê mirov wê xwediyê zanîna hemû demên berê û yê demên ku wê were bê wê, bi wê bihizirê. Yan jî kesek çawa dikarê deh hezar sal bijî û yan jî çawa bi derfet a wê, li wê bihizirê. Wê di wê temenê de wê, bi serê xwe û hişê xwe wê xwe bigihênê li asoyan. Ev wê weke rengna hizirkirinê ên bi têngîna bin. Em balê lê bikin wê ev têngîna wê weke têngîna ku wê, di demên kevnera de wê, weke têngîna ku wê, bi felsefeyî jî wê, li ser wan wê hizirkirin wê were kirin bê. Minaq wê têngîna weke ontolojikî û hwd wê bi wê re wê werê hizirkirin.

Di wê temenê de wê, temenê hizirkirinê wê bi wê re wê, bi felsefeyê jî wê, di nava wê de wê xwe bide dîyarkirin. Ji navaroka destanan û vegotonan wan wê çawa wê bi ber fahmkirinaka felsefeyî a giştî ve wê çûyin wê di mejî de wê bibê wê di wê temenê de wê, temen û rengekê hizirkirinê wê bi wê re wê bide çêkirin. Destana şahmaran wê bi serê xwe wê, di wê temenê de wê xwediyê pêjn û elementên hizirkirinê ên kosmolojikî ku em bi felsefeyî li wan bihizirin bê. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê, bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê pêvajoyên hizirkirinê ên ku wê di dewama wê de wê, werin wê di wê temenê de wê, teybet bin. Minaq wê, dema ku em di navaroka destanaka weke ya şahmaran de wê, gotina jîyankirina dehhezar salî ku wê were ser ziman wê, di wê temenê de wê, weke aliyekî ku wê temenekê hizirkirinê wê biafirênê. Wê di nava wê de wê, mirov wê li dora wê di awayekê de wê, bidest çêkirina pirsan û lêgerîna li bersiva wan wê bikê bê.

Ev têtînan ku ew di nava destanan de wê werina ser ziman ên weke bi gotinê ên 'deh hezar sal jîyankirin', 'jîyane nemir', 'çûyina li dûnya din a piştî mirinê' û hwd wê, di wê temenê de wê, di mejî de wê, ev wê di mejî de wê bibin ku wê çawa wê bibin. Wekî din wê, têtînan afsûnê wê, di wê temenê de wê, bêt hizirkirin. Ev têtînan hemû wê, asteka ku wê bi wan wê bi pîvanê wê bi wan were hizirkirin wê bibê. Ew jî wê, di wê temenê de wê, rewşa jîyankirina mirov a di jîyanê de bê. Wê di wê temenê de wê, di nava hizirkirinê de wê bi wê re wê li wê were hizirkirin.

Mîtra wê, di awayekê de wê, çerçoveyek hizirkirinê a olî ku wê, di wê de wê bi sazûmanê wê, çerçoveya hizirkirina yazdanî û wê bi wê re wê li bin wê bawermend wê hebin û wê ew bawermend wê erk û zanîna wan wê çawa bê wê bi wê re wê bihizirê. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ev wê, bi xwe re wê, şewayên hizirkirinê ên metodolojikî wê bi xwe re wê bide pêşxistin.

Di wê warê de wê, şîroveyan ku ew wê were kirin û ankû wê piştî wê, weke ku wê di nava êzdayîyê de wê, heta roja me wê di awayekê helbestî de wê, weke ku wê, mîtra wê weke peykelekê ku wê, dema ku wê nebî îsa wê ber re wê herê wê, ew wê bi hevdû re wê biaxifin û wê pirsan wê ji hevdû wê bikin di derbarê kirin, bûyîn, hebûn û jîyanê û hwd de wê, di wê temenê de wê, bêt ser ziman. Ev wê, di awayekê de wê, dema ku mirov hinekî din pêde diçêt mirov wê, dibîne ku wê, di awayekê de wê zerdeşt wê, van aliyên wê bi elementên nava wan têtînan ku wê di nava

mîtrayîyê de wê hebin wê, bi wan re wê, çerçoveyek hizirkirinê a tekûz wê li gorî xwe wê bi awayekê felsefeyî wê bînê ser ziman.

Felsefe di nava hizra kurdan de wê, di demên hûrriyan de wê, bi zêdeyî wê pêşkeve. Pêvajoyên hizirkirinê ên bi zanîne û piştre ên olî ku wê piştre wê weke bi mîtra re wê bibin di dewama wê de wê, di dema mîtannîyan de wê xwe bide dîyarkirin wê bibê. Di wê temenê de wê, dema mîtannîyan û di dewama we de wê, dema med wê bi hevdû re wê çerçoveyek pêşketî a kevnera wê bi aqilê felsefeyê wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Gelek dîrokzan û hizirvan wê dema ku wê dema medîya wê şîrovebikin wê bi gotina “ew berî dema xwe dijî” wê bi wê gotinê wê werênina ser ziman. Wateya wê gotinê wê ew bê ku ew bi aqilekê li pêşîya xwe di dema xwe de dijî wê, ew wê werênina ser ziman. Di wê temenê de wê, dema medîya wê werênina ser ziman. Di dema medîya de wê, sazûmanak hizirkirinê a ku wê di wê temenê de wê çawa wê her tişt wê bi aqilekê felsefeyî û ankû zanîneka weke ya ku ew di jîyanê de mirov wê bi mantiqê jîyanê ê ku ew mirov û jîyan bi wê bi rêve diçê ku wê werênina ser ziman wê bi wê re wê bînina ser ziman. Di wê temenê de wê, dema ku wê rêmildarên medî wê, hizirkirinên wê jî wê werênina ser ziman jî wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, di wê temenê de wê, çawa wê, di wê temenê de wê, werênina ser ziman bin. Di demên hûrriyan de jî û demên mîtannîyan de jî wê weke ku wê, were dîtin wê falvekirin û ankû falzanî wê di awayekê de wê bi şîrovekirina tiştan li jîyanê û têkilî û bandûra wan a ontolojîkî û derûnî ku ew li ser mirov heya wê di awayekê de wê bi wê re wê bikin ew bi wê li ser xûy û têgînên qarakterî û hwd re wê bînina ser ziman.

Ev wê weke aliyna ku mirov wê, dikarê wê, di temenekê de wê, di serî de wê, werênê ser ziman bê. Dîroka hizir a kurd wê dema ku mirov wê, werênê ser ziman ku wê, di serî de wê di nava du beşan de wê beşbikê. Beşa pêşî a piştî Manî û ya berî Mantî ku wê bi Zerdeşt û mîtra û berî wan bi melekê tawis û hwd re wê di awayekê de wê werênê ser ziman bê wê bibê.

Di nava hiziririna kurdan de wê, têgînên weke melekekê tawis ku mirov wê fahmbikê wê, di serî de wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, di çerçoveya awayekê pêşketinê, dem û pêvajoyên hizirkirinê ên li ser wê û di dewama wê de ku wê bibin re wê divê ku mirov wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, têkiliyek wan wê bi hevdû re wê hebê. Minaq wê, di nava baweriyên kurdan de wê çendî ku wê bi mezhebî û hwd wê cûdahî wê pêşkevin jî wê, weke ku em dibînin

wê nîrxên hevdû wê bi hev re wê parvebikin. Melekê tawis wê çendî wê temenê nîrx bawerîyî a êzdayî bê wê, di nava baweriyên kurdistanî ên weke yarsanî û hwd de jî wê, bi awayekê wê were dîtî ku wê bi wê were bawerkirin. Di nava têgîna elewîyî a destpêkê de jî wê ew wê hebê. Lê piştî wê, dev ji wê hanîna ser ziman wê berdîn.

Di awayekê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê ev wê, di wê rengê de wê, dema ku mirov wê werênê ser ziman wê, çerçoveya mîtra û piştî wî zerdeşt wan li ser temenekê civakî ê hizrî divê ku mirov werênê ser ziman. Berî Zerdeştîyê wê sazûmana wî ya hizirkirinê bi pergale baweriyê û temenê wê yê hizirkirinê re ku wê were pêşkeve û li ser temenê xwe wê rûnihê wê, civakên wê bi demê re wê biafirin. Civakên mîtrayî wê, di wê temenê de wê, weke ku em li herêmên anatolojiya û heta herêmên din ên mesepoptamiya wê dikarê bibînê û werênê ser ziman. Wê weke abgaarî, û komageneyî wê gelek komên din ên civakî ku wê bibin mirov dikarê werênê ser ziman wê bibin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê civakên mîtrayî wê bibin. Wekî din wê nîrxên baweriyê ên weke bi rengê yekyazdanî wê, di nava xalkên din ên ku ew li herêmê dijîn ên weke asûrî û ankû sûryanî, ermenî û hwd de jî wê, were dîtî. Heta roja me jî wê, çendî ku wê sûryanî wê, bawerîya mesihîyê wê herêbikin û wê di wê de wê, bikin ku ew civake xwe wê pêşbixin û bipaerêzên jî lê wê bawermendên xwe wê bi navê 'metran' wê bîna ser ziman. Ev nîşanaka wê bê ku wê, ew wê, di wê temenê de wê, ji nîrx mîtrayî ku wan berê herêkirîya wê herina bi serê wê de. Gotinên weke "metran îsa" û hwd wê, di wê temenê de wê werênina ser ziman. Di wê temenê de wê, di wê gotinê de wê, mîtra û îsa wê bi hevdû re wê weke wê bikin yek wê di mejiyê xwe de wê bipejirênin û wê werênina ser ziman. Wê dema ku wê li ser nîrxên xwe wê ew wê herêkirinê wê bikin wê êdî wê ji wan re wê hesantirbê ku ew wê herêbikin.

Ber çî wê nîrxên bi wê rengê ên bawerî wê zû wê pêşkevin di nava xalkên herêmê de û wê belav bibin? Ankû wê zû werina herêkirin. Ber ku wê, li ser temenekê wê çavkaniya xwe wê weke ku ew dibînin bi mejiyê xwe re wê ji wê bigirin. Wê êdî wê zor nebê ku ew bi hesanî zû wê herê bikin. Ev wê weke aliyekê wê yê din ku mirov wê, werênê ser ziman bê. Ev demên weke pêşketina bawerîyan, têgînên destanî û hwd wê, taqabûlî dema kevnera a di hizra kurd de ku wê pêşkeve de jî wê bikê. Dema kevnera û ankû 'dema antik' wê, di wê temenê di hizra kurd de wê, destpêka wê, heta demên hûrîyan wê herê. Wekî din jî deverên weke 'nasara' ku wê bi pîremidên xwe yê bilind re wê li herêmê navdar bin

wê, weke navendna giring ên bawerîyî û hizrî wê werina dîtin. Wekî din kurdistan weke welatê di nava herdû çemên diclê û firatê de ya wê, di wê temenê de wê ew jî wê weke aliyekê ku wê, bandûrê pîrr zêde li hizirkirina wê û jîyanê wê di her demê de wê **bikê** bê. Lê, wê weke demna wê yên têrzanîn û êdî ku wê weke ku em dikarin bênina ser ziman wê demna zêdetirî wê, bi aqilekê zelal wê pêşkeve jî wê, di demên dawî ên hûrî, demên mîtannî û heta demên med de wê, ev wê bi zelalî wê bde dîyarkirin. Wê ev demên kevnera wê li herêmê di nava hizra kurd de jî wê heta dema Manî û pêşketina wî ya ku ew li herêmê belavbûyî jî wê dikarê wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, Manî wê di nava hewldana ji nûve vejendina wê hizra berê a Zerdeştî û ankû di awayekê hizirî ku ew wê werênê ser ziman bê. di wê temenê de wê, bi wê re wê bihizirê. Li vir wê, di wê temenê de wê, vegotinên bi destanî û hwd wê, di awayekê de wê di navaroka wan de wê, têgînên armancî wê, di wan de wê pêşkevin. Ev wê, nîşanaka hizirkirinê a bi aqilê felsefeyî ê demê jî bê. Mînaq tenê ku em têgînên destanî ên Manî tenê binerin wê, di wan de wê, çendî wê weke vegotinên gernasana jî wê bînin ser ziman jî lê wê di awayekê de wê, weke têgînna şîretî wê werênê ser ziman. Ev wê, şêwa û çerçoveya hizirkirina destanî jî wê bi armancî wê, di awayekê de wê, bide dîyarkirin.

Zerdeşt wê, di aslê xwe de wê, weke Mîtra wê ew di aslê xwe de wê, ji xwe jî wê derbas bikê. Wê hizrên ku ew dihênê ser ziman wê, piştî wî re wê hinekî wê baştirîn wê werina fahmkirin. Wê piştî ku wê weke weke hizra fermî wê, di nava medyaya de wê pêşî di demek kin de jî bê wê bijîn wê, ew wê bina sedema hinekî fahmkirin, di nava oldaran de herêkirin û fahmkirina wan jî. Lê wê, hizirkirinên wî hinekî wê zêdetirî wê, li ser têgînên bi rêgezî bin û wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, regekê hizirkirinê ê teybet wê bi xwe re wê, werênê ser ziman.

Di mijare hizrên Zerdeşt de wê, mirov dikarê bêjê ku wê bi demê re wê pêşketina xwe wê bijîn. Wê, herî hindik w mîlenyumekê wê xwediyê serwerîya xwe ya bi bawerîyî, felsefeyî û civakî bin. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê di serî de wê weke aliyekê giring wê di serî de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke ku wê çawa ku wê di demên berî de wê, bi hizrên Mîtra re wê civakên mîtrayî wê pêşkevin û bi hizrên wî xwe şînbikin û mazin bibin wê, bi heman rengê wê di dema Zerdeşt de jî wê piştî wî re wê bibê. Di wê temenê de wê, wê civakên zerdeştî wê piştî wî re wê şaq bidin ê wê

pêşkevin. Wê li herêmê wê bina xwediyê serwerî û serdestîyek ku wê bi sedsalan wê di wê temenê de wê pêşkevin. Hizrên Manî wê çendî ku wê di wê xatê de wê, bi ber pêvajoyek bi wê rengê de wê, hin bi hin wê herin lê sê astengî wê li wê pêşîya wî hebin. Yek wê bandûra sserwerîya Zerdeştîyê ku wê hê weke tégînne fermî wê weke bi sasanîyan û hwd re wê bibê wê hebê. Di wê temenê de wê, ev desthilatdarî wê weke laşekê nîvmîrî wê, xwe li wê tégîna zerdeştî bipêçin ku ew karibin hinekî din temenê xwe dirêjtir bikin. Wê ber vê yekê wê zêdetirî wê, hizrên weke yên Manî û hwd wê, zêdetirî wê fahm nekin. Di wê temenê de wê, ew tangbûna bi fermî ku wê di hizrên Zerdeşt de wê, bi sasanîyan re wê pêşkeve wê, ne tenê wê pêşîya pêşketinên weke yên Manîyî wê bigirin û wê di nava hewldana wê de jî bin wê wekî din wê pêşîya pêşketina Zerdeştîyê a di demê de jî wê bigirin û wê, di wê temenê de wê heta ku wê bi wê temenê bi zanebûnî bê û ne bi zanebûnî bê wê temenê ji holê rakirin û ji dîrokê birina hizrên zerdeştîyê bi xwe jî wê bi xwe re wê di bin navê zerdeştîyê bi xwe de wê pêşbixin. Di wê temenê de wê, ev wê, dema ku wê bibê wê, ev wê bêgûman wê weke ku wê dîrok wê şanî me bide wê bê temenê bi tememî ji holê çûyina Sasanî bixwe jî.

Di demên Hêrîşên Îskender de wê di dema Axamanişan de û piştre wê di demên hêrîşên romayîyan di dema sasanîyan de wê, di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, ev rengê pêşketinê li herêmê wê derbeyek mazin wê li wê herêmê bixê. Di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê Manîyî wê, di wê temenê de wê, weke demeke ronasansî a dereng ku ew pêşketî li ser temenê Zerdeştîyê û çavkaniyên wê yên berê wê bin. Lê di wê temenê de wê, ew ronasans wê di aslê xwe de wê, zêde pêşnekeve. Wê weke ku wê çawa ku wê di demên pîrr zêde piştre wê, pêşîya ronasansê li rojhilat wê, bi osmaniyan re wê, were girtin wê, di wê dema berî wan de wê bi sasanîyan re wê li ser Manîyîyê re wê bi heman rengê wê were girtin. Ev herdû dem wê, di wê temenê de wê, temenê tangezeriyên şaristanî ên bi hizrî û pêşketinî ên li herêmê jî wê, di awayekê objektîv de wê di dewama hevdû de wê pêşkevin. Ev pêvajo wê weke ku em li jêr di dewama wê de wê werênina ser ziman wê hê jî li ser serê herêmê wê weke bêşansiyekê wê bidomê.

Di wê temenê de wê, di dewama wê de wê, di aslê xwe de wê mirov diakrê wê, di awayekê din de jî wê dikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê dema ronasansî a Manî wê, di wê temenê de wê, bi hewldana jinûve vejendina demên berê ên Zerdeştîyê û Mîtrayî û hwd

re wê xwe bide domandin. Di wê temenê de wê, di dewama wê de em dikarin wê bêjin ku em dikarin bêjin heta ku ev dem bi başî newê fahmkirin wê di awayekê de wê, demên berê jî wê, bi zêdeyî wê, di awayekê de wê, weke ku wê başî wê newina fahmkirin.

Li vir wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê dema hizirkirinê ku wê di awayên wê yên ku wê pêşdikevin de wê, di awayekê de wê, werênê ser ziman ku wê ev pêvajoyên hizirkirinê ku ew di bin sehêta desthilatdariyan de wê pêşkeve wê, weke aliyekê din ê sedemî ku wê temenê tengezeriyên hizrî, şariştani û hwd ên li herêmê jî wê bi xwe re wê biafirênin.

Di zane min de min de wê, di wê temenê de jinûve kifşkirin û derxistina li pêş a Manî û zêhnê wî û rengê fahmkirina wî û metodolojiya wî ya hizrî wê, di awayekê de wê, ne tenê wê, van aliyan wê bi xwe re wê bide dîyarkirin wê di awayekê din de jî wê, di aslê xwe de wê, temenê pêşxistinên nû ên pêşarojê ên rast ên civakî jî wê bi xwe re wê di awayekê de wê biafirênê. Di wê rengê de wê, di awayekê giring de wê, dikarê wê bin wê xat bikê û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, dema kevnera a hizra kurd wê, divê ku em wê hinekî li ser wê ser wê bisekin in. Di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê, kifşbikin û wê werênina ser ziman. Wê ev wê weke aliyekê din ê pêşketina herêmê wê bi xwe re wê bênê ser ziman. Di dewama wê hanîna me ya li ser ziman de wê ev wê weke aliyekê giring ê hizirkirina demên kevnera û berî wê ên herêmê jî wê bi xwe re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Dema kevnera di hizra kurd de

Gelek şîroveyên ne têr ku wê li ser temenê têgîna 'kevneratiyê' ku wê li ser herêmê re wê bên hanîn li ser ziman wê yan bi çavkaniya pêşketinên li ber bahra reş wê werênina ser ziman û yan jî wê, di wê temenê de wê weke dirêjehiyek ji wê û ankû awayekê di wê rengê de wê bên hanîn li ser ziman. Ev wê bi serê xwe wê, karibê weke aliyekê kêm fahmkirinê wê li ser fahmkirina me re wê bi xwe re wê biafirênê. Ber vê yekê wê, di serî de wê, divê ku mirov mirov wê temenê wê çavkanî û çerçoveya wê ya pêşketî a demê wê bi wê re wê kifşbikin û wê werênina ser ziman.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, dema kevnera wê, di wê temenê de wê li herêmê wê dema ku em wê werênina ser ziman wê, di serî de wê gelek çavkani û elementên wê yên hizirkirinê wê werina dîtin. Di temenê de em heta ku dema kevnera a kurd û ankû mesopotamîkî wê

kifşnekin di zane min de wê ya li ber bahra reş pêşketîya weke ya 'antîkî' jî wê ji temenê xwe û çavkaniyên xwe ve wê di awayekê rast de wê weke ku wê bi başî wê newê fahmkirin. Ber vê yekê wê, li vir wê weke aliyekê wê yê giring bê ku em wê di serî de wê, li ser wê bisekin in û wê werênina ser ziman.

Di dewama wê de wê, di wê tememê de wê weke ku me li jor li deverekê wê hinekî wê hanî ser ziman ku wê, çerçoveyek hizirkirinê a tekûz a li herêmê bi pergâlî a hizirkirinê ku wê bi hezar salan wê bidomê wê hebê. Wê hemû hizir wê, dema ku wê werina ser ziman wê pêşî wê li wê rengê pêşketinê û xate wê were xistin û ku ew li wê were wê hingî wê weke aliyekê wê yê giring wê were fahmkirin. Lê ku ew newê fahmkirin wê, di wê temenê de wê, newê pejirendin. Wê li hemberî wê, li berxwedan wê bibê. Di dema derketina Zerdeşt û heta berî wî ya Mîtra de jî wê ev wê di awayekê de wê were dîtin. Wê, ew berxwedan di temenê statûqûyî a hizrên berê de wê li ber wan û derketina wan û hizrên wan wê bibê. Bo ku ew weke xwe werina herêkirin wê pêwîstîya bûhûrîna hin nîşna wê bibê. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê ku em di serî de wê fahmbikin bin.

Di mijare hizirkirinê de wê, di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring wê di wê temenê de wê, ev wê pêşkeve. Di wê rewşê de wê, Mîtra em li vir wî di hizrên wî de wî çardin wî bibîrbixin û wî werênina ser ziman. Di wê temenê de wê di hizrên wî de wê, di wê temenê de wê, çendî ku wê felsefe wê bi zêdeyî wê bi rengê aqilê zelal wê pêşkeve û wê, temen û çavkaniyên jîyanê wê di wê de wê, di awayekê de wê werina lêpirsin û li wan hizirkirin jî lê wê di awayekê din de wê, weke ku em dibînin wê, di awayekê din ê hizirkirinê de wê, xwe di awayekê de wê bi wê re wê, di wê rengê de wê, weke ku wê bide dîyarkirin.

Di mijare hizirkirinê a demên kevnera a herêmê de wê, di wê temenê de wê, Mîtra wê destpêkek bê. Di dewama wî de wê, Zerdeşt wê pêvajoyek xwe nûkirinê a ku wê li ser wî temenê wî re wê pêşkeve bê. Di wê temenê de wê, di nava wan de wê gelek hizrên nû wê li ser wê temenê wan wê pêşkevin. Wê wekî din jî wê, pêvajoyên hizirkirinê ên weke bi aqil meşandinê gihiştina li rastiyê wê di wê temenê de wê, were dîtin. Di nava Mîtrayîyan de jî û piştê di nava Zerdeştîyên destpêkê de jî wê, bi aqil meşandinê hizirkirinên weke bi felsefeyî ên li ser aqil re ku wê bèn kirin weke 'aqil wê bi gîyanê re wê di awayekê nemir de wê bimênê' û ankû 'aqil wê bi laş re wê bimirê' wê li ser wê were sekin in. Ev nîqaş wê, di temenekê aqil meşandinê de wê bèn kirin. Wê di wê temenê de

wê, rewşên fizîkî ên li jîyanê wê bi wê re wê weke ku wê li berçav wê bîn girtin û wê li ser wan re wê ew wê were kirin. Di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê li ser gerdûnê, kosmolojiyê, feze û hwd wê hizirkirin wê bibin. Di wê temenê de wê têkiliya azmana di nava hizrên mirov de wê bi jîyanê ve girêdayî wê li ser yazdanan re wê bê hanîn li ser ziman. Lê gotinên weke 'xwûdan derketina li azmana û dînya ji jîyane mirovan re hiştin'a wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê werina ser ziman.

Weke aliyekê din ê giring ê ku em wê di serî de wê, werênina ser ziman wê xwezaye mirovî wê were fahmkirin. Wê li ser wê were sekin in. Minaq wê, di wê temenê hizirkirinên Zerdeştî de wê, zêdetirî wê di awayekê ontolojikî de wê, bi ber cihane îdeayan ve wê birin wê bibê. Lê berî wê, bi hizrên melekê tawis û yên êzdayî û hwd re wê, zêdetirî wê hizirkirineka li xwezaye jîyanê ku ew şîndibê wê bibê. Wê, di wê temenê de wê, ew wê, bi wê re wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, di awayekê de wê, were hizirkirin.

Ya ku wê zêdetirî wê zerdeşt wê bi cihanek ideayan ve wê bibê wê, di aslê xwe de wê, lêgerînên li ser esasê bi hewldana xwe gihandina temenê fahmkirinê û ankû çavkaniya jîyanê ku ew çawa bûya bê. Wê, di wê temenê de wê, di rengê yê êzdayî û zerdeştî de wê, dema ku wê di şîroveya wê de wê ew cûdahî wê xwe di hanîna ser ziman de wê bibê wê, ew wê di dema wî de wê bê sedema redkirina wî jî. Di wê temenê de wê, ew wê di awayekê de wê, were dîtin. Ber vê yekê ya ku wê, heta roja me wê, di nava qawlên êzdayîyan de wê, zêde wê li ser zerdeştîyê wê mirov wê rasti zêde ti gotin û vegotinan wê newê. Lê bi vegotinî bê û pêjnî bê wê, mirov di gelek rewşan de wê, rastî rewşa rengê hizirkirina mîtra wê werê. Di wê temenê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku minaq wê, di nava êzdayîyê de wê, dema ku wê, dema li hev kombûnê de wê, gayek wê bigirin û wê ji dest berdin û wê piştê wê, ew wê bigirin û bigûrênin û wê weke 'sofrya yazdan' wê bi wê li darbixin wê, ev wê, weke dîmenekê serborîya Mîtra jî bê. Wê, di wê temenê de wê, her demê wê bi wê re wê bê vejandin.

Ev wê weke aliyekê wê yê din jî wê, di serî de wê, di dewama wê de wê mirov dikaerê wê werênê ser ziman ku wê di mijare hizirkirinê a êzdayî de wê, di wê temenê de wê pergalek hizirkirinê ku wê çerçoveya

hizirkirinê wê bi wê re wê, bibê wê were dîtin. Ev jî wê, di awayekê de wê, temenê çerçoveya hizirkirinê a demên kevnera jî wê di demên xwe de wê biafirênê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê mirov dikarê wê werênê sser ziman ku wê êzdayî wê, li kurdistanê wê dîroka wan wê bi hizirkirinên wan re wê pîrr zêde wê kevn wê herê. Çavkaniyên wan ên hizirkirinê ku em hinekî din kûrtir li wan bihizirin wê heta demên şariştaniyê ên sûmeran wê herin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di rengê hizirkirina êzdayîyan wê di rengê hizirkirina pêşketina olên semitikî li kurdistanê de jî wê bi hatina hemberî hevdû re wê di wê de wê were dîtin. Minaq wê di vegotina 'adam û hawa' de jî ku wê were gotin ku wê, xwûdê wê adam û hawa wê ji hariyê wê çêbikê wê, di wê temenê de wê, aliyê din ê weke melek ku wê, di wê vegotinê de wê, weke xwe li ser wê re wê weke dibînê ku wê were hanîn li ser ziman wê taqabûlî şîroveyên melekê tawis wê bikin.

Olên semitikî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi derketina xwe re wê, li dijî pergale yazdanî wê di nava hewldanekê de bin. Wê çendî ku wê weke ku em bi demê re wê bi cihûtiyê, mesihi û islamê re wê piştre dibînin ku wê gelek nîrxên xata yazdaniyê wê di nava xwe de wê bi rêyên weke bişavtinê û hwd wê bicihbiikin jî lê wê, di aslê xwe de wê, di awayekê din de wê, li dijî wê, di nava dijberîyê de wê, xwe di awayekê de wê bidina dîyarkirin.

Rengên hizirkirinê ên ku wê li dijî hevdû wê pêşkevin wê di awayekê de wê, bandûra xwe wê bi morfolojikî wê li rengên fahmkirinê ên pîrr piştre weke bi islamê re wê pêşketina şîatiyê û ankû elewityê bi mezhebî û hwd li hemberî hevdû jî wê ji temen xwe ve wê xwe bide nîşandin. Lê di awayekê de wê rengê hizirkirinê ê yazdanî ku wê, di awayekê de wê, pêvajoyên bi hezaran salan wê, li jîyanê wê bi serwerî weke pergalek hizirkirinê a civakî wê xwe bide dîyarkirin wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bide nîşandin.

Di mijare hizirkirinê de wê, di serî de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, bandûra van aliyên ku wê, bi bawerî wê pêşkevin wê, di aslê xwe de wê, pîrr zêde wê, li pêvajoyên pêşketinê ên hizir ên demên kevnera jî wê ji temen ve wê bibê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke keleha yazdaniyê a dawî wê pêşketina Manî û çerçoveya wî ya hizrî a pergali ku ew bi bawerî û felsefeyî di nava hevdû de pêşdixê bê. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ew li ser wê temenê wê di awayekê de wê weke ku wê li ber xwe bide. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê bi wê re wê werênê

ser ziman ku wê ev wê, weke aliyna ku wê di wê temenê de wê rengê hizirkirina herêmê a bi demê re jî wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin jî bê.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê werênê ser ziman ku wê di mijare hizirkirina demên kevnera de wê, di wê temenê de wê, xosletekê din ê teybet wê di hizirkirinê de wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî wê ew bê ku wê, di wê temenê de wê, li ser elementên felsefeyê ên ku ew bi wê dihizirê re wê, li baweyî hizirkirin û bi wê gihandina li şîroveyekê wê temen û çavkaniya olên dema aqil jî wê bi xwe re wê di awayekê de wê biafirênê. Ev wê weke aliyekê ku wê xate baweriyê wê ji temenê wê yê hezaran salan wê bide qûtkirin û wê di wê temenê de wê jinûve wê weke li ser temenekê bi aqilê felsefeyê û hwd ku wê ew wê were pêşxistin wê bê dîtin û ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman bê.

Di temenê çavkaniya dema kevnera a destpêkê de wê, nirxên yazdanî û felsefeyî wê weynek dîrokî wê bileyizin. Heta ku em dikarin wê bêjin ku ew wê pêşbixin. Wê bi wê re wê pêşkeve û wê, temenên xwe yên hizirkirinê wê bide çêkirin. Di warê hizirkirinên bi felsefeyê, matematikê, geometriyê û gelek aliyên din ên zanînê ên weke wan re wê, ew wê, di wê temenê de wê, temenekê çavkanî wê bi xwe re wê biafirênê. Di çerçoveya têgînên sêkikên pisagor ên matematikê de jî ku em dihizirin wê gelek dîrokzan wê di wê de wê hemhizir bin ku wê li babil û ankû di demên mîtannî de ew bi awayekê dihat ser ziman bê. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê din ê ku em dikarin wê bi temenî wê werênê ser ziman bê.

Di warê hizirkirina demên kevnera ên herêmê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, weke ku em bi mîtra û zerdeşt re dibînin wê çerçoveyek hizirkirinê a bi mantiqî ku wê hewl bê dayîn ku ew bê hanîn li ser ziman wê bibê. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê li ser wê temenê wê çerçoveyek bi sazûmanî û pergali a hizirkirinê wê were dîtin. Minaq rêmildarên medî wê dema ku wê, xewnekê wê şîrovebikin wê giraniyê wê bidina pêşveçûnên di jîyanê de ku ew dibin ku ew bi wê werênina ser ziman. Wê, di wê temneê de wê, ew wê, ji awayekê serxwezayî zêdetirî wê çawa wê têkiliyek rewşî a hişmendî wê di rûdayîn û jîyankirinên mirov de wê bi hevdû re wê di ahengekê de wê dênin wê di wê temenê de wê di awayekê de wê werênina ser ziman wê were dîtin.

Bi danîna têkiliya rewşan a bi hevdû re wê, di awayekê de wê, bênina ser ziman. Wê, di wê rewşê de wê, di wê temenê de wê ne zor bê ku mirov fahmbikê ku wê, di mejiyê xwe de wê bi hizirkirina xwe re wê bigihijina têtîneka fahmkirinê a bi sedem û encamê re. Wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê têtîna sedem û encamê wê, di wê temenê de wê, bi temenê hizirkî wê, bi zêdeyî wê were dîtîna ku wê pêşketî bê. Wê weke têtînek súbjeyî wê pêşketî wê hebê. Ji her kirinê re dîtîna hêncetekê û ankû sedemekê wê di wê temenê de wê xwediyê temenekê fahmkirinê bê.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê, di wê rengê de wê, weke ku em ji hizrên Zerdest ên ku wî di avêsta de hanîna ser ziman em, fahmdîkin ku wê di awayekê de wê, çawa wê, di dewama hevdû de, bi hevdû re di têtîliyê de û wê, bi hevdû ve girêdayî wê bi temenekê sedem û encamê wê werênê ser ziman bê.

Wekî din wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê, werênê ser ziman wê, di felsefeya Zerdest de wê, têtîna dûalismê ku wê derkeve li pêş wê, li ser wê temenê wê, zêdetirî wê, têtîna sedem û encamê wê derkeve li pêş. Di felsefeyên demê de wê, weke yê li asyayî weke 'karma' de wê, tu kirinekê baş bikê wê tiştê baş wê were serê tê' û ankû 'ku te tiştê xirab bi yekê kir wê tiştê xirab wê were serê tê' wê, di wê temenê de wê, dikarê weke aliyekê giring ê fahmkirinê wê werênê ser ziman. Di felsefeya zerdestiyê de wê, nîşanakên wê pîrr zêde bi xortayî wê werina dîtîna. Di wê rengê de wê, di wê rengê de wê, ev wê, weke aliyekê giring ê ku mirov wê, pêşî di çerçoveya hizirkirina demên kevnera a kurd de wê, di dewama wê de wê weke aliyekê giring wê fahmbikê bê.

Lê em ji vê demê hinekî bi şûn ve herin û herina dema Mîtra. Di wê demê de wê, weke ku em bi mîtra û minaqe weke ya 'gûrandina wî ya ga' re ku wê were dîtîna wê, çerçoveyek aqilmeşandinê a giring wê, xwe di awayekê de wê, bi wî re wê bide nîşandin. Di wê temenê de wê, bi aqil meşandinê xwe gihandina ya rast wê, di wê temenê de wê, ne tenê bi têtînek ontolojikî lê wê ji aliyekê din ve jî wê, di çerçoveya fahmkirina rewşên jîyanê de jî wê, weke aliyekê ku wê bi wê temenê fahmkirinê wê were çêkirin bê. Di dewama wê de wê, mirov dikarê weke aliyekê wê yê din jî wê werênê ser ziman ku wê, bi girêdanên weke bi sedem û encamê re wê, girêdanên ontolojikî û hwd jî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, mirov wê dibînê.

Lê di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, hê di demên mîtrayî de wê, di wê temenê de wê, aqilmeşandin û li ser temenê hizirkirinê ên rastî de

wê, temenekê fahmkirinê wê were ser ziman. Wê, di çerçoveyek aqilî de fahmkirin wê bi wê re wê derkeve li pêş. Piştî ku Mûsa ji Misrê di ravê û dihê Medîya wê, di wê temenê de wê hizrên xwe yên ku ew pêşdikevê wê, bandûra hizrên mîtrayî û piştire ên Zerdeştî wê bi zêdeyî wê, were dîtîn. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ev jî weke aliyekê giring ku mirov wê, dikarê wê werênê ser ziman bê. Cihûtî wê dema ku wê pêşkeve wê weke hizrekê li kurdistanê wê bicih bibê wê, di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, di nava nirxên wê yên herêmî de wê, were dîtîn û wê were pejirendin. Çendî ku wê weke ku wê bê gotin wê, weke 'olek qabileyî' wê werê ser ziman jî lê li reng û şamale wê ya bi zêhnî a pêşketinê binerê wê, di wê temenê de wê, hinek aliyên ku wê yên ku wê, di wê temenê de wê, zêdetirî wê hebin ku wê werina fahmkirin wê hebin. Mirov nikarê bi tememî cihûtiyê weke olek qabileyî wê şîrovebikê. Wê ev şîrove wê weke şîroveyek tang wê, derkeve hemberî mirov.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê, farqîya cihûtiyê wê ew bê ku wê, ku wê di temenekê de wê, weke têngînek ku ew hin bi hin sûdigirê ji nirxên bawerî ên herêmê û pêşdikeve bê. Wê, di wê temenê de wê êdî wê bi wê re wê, di awayekê de wê derkeve li pêş. Nirxên ku wê cihûtî wê bi wê di destpêkê de wê, pêşkeve wê bindestiyê wê redbikê. Wê hinek nirxên 'mîrovê bijaertî' ku wê weke ku em berî wê di êzdayîyê de dibînin wê bin û wê, di wê temenê de wê, ev wê ji aliyekê ve jî wê, dema ku ew pêşdikeve wê, di wê temenê de wê temenê goça cihûyan a ji bindestiyê ji misra kevn jî wê di wê temenê de wê ev wê biafirênê. Têgîna 'xwe çêtir dîtîne' wê di wê temenê de wê, weke xwe sermîrovî dîtîne wê, di êzdayîya kevn de wê, hebê û wê heta ku wê, di wê temenê de wê, bi vegotin û serpêhatîya adam û hawa re wê, ew wê, weke temenekê dijberîyê a li êzdayîyan were dîtîn. Wê, di wê temenê de wê, ev jî wê, weke aliyekê wê yê din bê, Wê, di wê temenê de wê, êzdayî wê, bawerbikin ku mirov wê êgir û berî wê weke ku wê mirov bi felsefeya kumarwê re dibîne wê bîna ser ziman ku mirov wê ji avê wê çêbibê. Di wê temenê de wê, di vegotina adam û hawa re wê bê ser ziman ku ew ji harîyê hatina çêkirin û xwûdê rûh û ankû gîyan daya wan. Di dewama wê de wê, bê gotin ku wê hingî wê, melekê tawis wê xwe ji ser wan re wê bibîne.

Lê di nava wê vegotinê de wê weke gelek nakokî wê hebin. Wê dema ku wê bahsa avêtina adam û hawa ji bihûştê wê, weke sedem jî wê ew wê bê dayîn nîşandin. Ev vegotin wê weke vegotîneka ku wê, di aslê xwe de wê ne tenê wê temenê fahmkirina olên semitîkî a afirandina mirov wê bi

wê werênê ser ziman bê. Wê bi wê re wê, çawa wê bi dijberî wê, xwe di awayekê de wê, li ser wê temenê wê pêşbixê wê, di awayekê de wê, bide nîşandin. Lê ji aliyekê din ve jî wê, di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, ev vegotin wê, dema ku mirov wê, navaroka wê bi fahmkirina wê re hinekî din wê kevn herê wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, heta demên sûmerîyan wê herin. Di wê temenê de wê, di navaroka ji temenekê dijberî ê ser awayê bawerîyan zêdetirî wê piştî ku wê, ev bawerî pêşdikevin û şêwayek hizrî ê ramyarî jî distênin wê êdî wê, di temenê xwe serwerkirinê de wê, di awayekê de wê bide nîşandin. Yanî wê, dijberîya nava baawerîyan ku wê pêşkevin û wê bi awayekê tûj wê li dijî hevdu wê xwe bidan dîyarkirin wê ji bawerîyan zêdetirî wê weke temenekê zêhnî standina wê ya bi serdestîya desthilatdari re wê pêşkeve. Di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, werênê ser ziman wê di mijare bawerîyan de wê, di wê rengê de wê, ev wê, di demên piştî wê, zêdetirî wê xwe bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, dema ku em bahsa dema felsefeyê û pêşketina nîrxên wê yên olî wê bikin wê, di wê temenê de wê weke ku em bi mîtra re dibînin wê, bi temenekê aqilmeşandin û lêpîrsînê re wê, di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Wê, di wê temenê de wê, mijare gûharandina ga a mîtra wê, di aslê xwe de wê, ji aliyê van herdû têngînan ve jî wê temenekê fahmkirinê wê karibê bi xwe re bide me. Mînaq wê dikarê wê werênê ser ziman. Weke ku me li deverê li jor hanî ser ziman wê, Mîtra wê, baweriyê wê bi gayê xwe wê werênê. Wê ew pîroz dibîne. Wê di malê de wê cihê herî xweşik ji wê re wê çêbikê. Lê rojekê derî vekirîya û gayê wî diçê. Hingê mîtra di rûnihê û dihizirê û dibêjê ku 'wê yazdanak ku wê baxtê min û yê te (ji ga re dibêjê) dide dîyarkirin wê hebê. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, xwe di wê temenê de wê, bide dîyarkirin. Wê di vê vegotinê de wê were dîtî ku wê mîtra wê, di wê demê de wê, bi rêya aqilmeşandinê wê di serê xwe wê bigihêjê wê têngîne ku wê, hêzek yazdanî ku wê ser hemûyan re wê hebê. Ew hemû tiştî dide dîyarkirin. Wê, di wê temenê de wê Mîtra wê, tiştê din jî wê bi wê vegotinê û wê pêşxistina zêhnî re wê bikê. Wê, hebûna yazdanî wê, ji rewşa fizîkî û ku ew li ser rûyê ardê bi tiştê re were ser ziman wê temenê wê ji holê rabikê. Wê, di wê temenê de wê, temenê 'gîyane xwûdayî' wê, bi wê rengê wê, ew wê, pêşbixê. Wê, di wê rengê de wê, bi wê rengê wê, weke ku wê, bi hizir û felsefeya xwe ya ku ew wê di wê temenê de ew pêşbixê wê, di awayekê de wê, dewra yazdanên bi cism ên li ser rûyê ardê wê

dawî li wê werênê. Di wê temenê de wê, hizirkirina Mîtra wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê mirov dikarê ji aliyekê ve jî wê weke destpêka pêşketina baweriyên dema felsefeyê a kevnera û di dewama wê de tenê bi aqil werina ser ziman wê bide dayîn destpêkirin. Wê bi wê re wê olên yekxwûdayî wê, zêhnîyeta wî û têgihîştina wê pêşbixê û wê di wê temenê de wê, ew wê bi felsefe bikê. Wê, têgîna hîyararşîyî a ji xwûdê li jêr bi ber bawermendan û ji wan bi ber gel ve wê, ew wê, di wê temenê de wê, temenê wê, di awayekê de wê, bide hanîn li ser ziman. Hîyararşîya zêhnî a nava olî û ankû aqil de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi felsefeyî jî wê pêşî bi temenekê ontolojikî wê temenê wê biafirê. Piştêre jî wê li ser wê re wê, dema ku wê bi felsefeyê re wê, were ser ziman wê, di dewama wê de wê, di aslê xwe de wê, bi hizirkirinê re wê were kirin wê minaq bi felsefeyê û hwd wê, têkiliya tiştan bi hevdu re danînê û hwd re wê, weke gavekê bi ber wê ve wê, bi têgihîştinî û hişmendî wê biavêjê.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, ev hizrên Mîtra wê weke ku emê piştêre bibînin jî wê bina temenê lêpîrsînên li ser têgînên mîtolojikî re jî. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ev jî wê li hemberî hizrên Mîtrayî û metranan weke bawermendên wî wê bên xistin ber lêpîrsînê de. Ya ku wê, di dema Mîtra de wê, di destpêkê de wê, Mîtra wê, li dijî wê dijberî wê pêşkevin wê ev nûqte bê. Ber ku wê bawermendên berî wî pêşî wê bînin ser ziman ku ew li dijî kevneşopîya wan a baweriyê dirabê û wê dikê ku ew wê ji holê rabikê.

Di wê rengê de wê, ev jî wê, bi demê re wê, di awayekê de wê, êdî wê, bi wê re wê, di awayekê de wê, bi wê re wê pêşkeve. Mîtra wê di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, hizirkirinên wî weke deestpêkek kevnera di hizra herêmê de wê, bi wê rengê wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Ji vê aliyekê ve çendî ku em di hizra Mîtra de kûr û dûr diçin em dibînin ku wê weke encamên wê gelek aliyên wê yên hizrî ku ew pêşdikevin û ankû wê pêşkevin wan kifşdikê.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di hizra demê de wê, Mîtra wê, ber vê yekê wê ji gelek aliyên ve wê weke temenekê bi destpêkî bê. Em dema ku em Mîtra û hizrên wî yên bi felsefeyî û rengê bawerîya wî baş fahm nekirin emê nikarin çerçoveya hizirkirina wan demên kevnera ên piştêre ku wê werin jî baştirin wan fahmbikê.

Di wê temenê de wê, Mîtra wê, di aslê xwe de wê, ji van aliyên ve ew hê weke têgîn û çerçoveyek hişmendî ku ew hê bi temenî ne hatîya fahmkirin jî wê dikarin wê bînin ser ziman jî. Di wê rengê de wê, di serî de wê, di çerçoveya temenê hizirkirina kevnera a demê de wê, di serî de

wê Mîtra wê weke aliyekê giring ê temenî wê di wê temenê de wê, dikarin wê bi destpêkî wî fahmbikin û werênina ser ziman.

Di wê rengê de wê, ne tenê wê hizrên Mîtra ên bi bawerîya wî re wê, di wê rengê de wê, weke hizirna nû bin. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê din ê giring wê, werênê ser ziman. Mitra wê ber vê yekê wê dema ku em ji hizrên di derbarî û yên ku weke ku wê bi lêvkirina bi helbestî ku ew heta roja me jî dinava kurdan de ew dihên vegotin û ser ziman ji wan mirov fahmdikê ku wê, ew wê, di wê temenê de wê, hê gelek aliyên wî yên ku ew divê ku ew herina ser ziman wê hebin. Di wê temenekê hizirkirina olî de ew bi têngîna xwe ya yazdanî wê, dema ku ew hîyararşîya xwe ya zêhnî dihênê ser ziman wê, di wê temenê de wê, derkeve dervî hemû hizrên tang ên mîtolojikî, malbatî û qabileyî. Di wê temenê de wê, di serî de wê, weke aliyekê aliyek giring wê, dikarin wê werênina ser ziman. Cihûtî jî wê, ji wan aliyên Mîtrayîyê wê pirr sûd bigirê. Lê aliyên weke ku Mîtra dide nîşandin bi hewldana xwe derxistina ser malbat, qabile, têngînên mîtolojikî û hwd wê, di wê de wê, zêdeyî wê nikaribê xwe pêşdetir bibê. Di wê warê de wê hahamên cihûtî wê, di fahmkirina wê de wê weke ku wê di demên destpêkê de wê kêmbimênin. Ya ku wê wan tang bihêlê û wê bi demê re wê, di awayekê de wê, bi pêwîstîya gelemperîyek giştî a li gorî wê têngîna gîyanê ku ew bi serwerî û giştî û gelemperî dihênê sser ziman ku wê werênê ser ziman ew kêmbimênê. Mesihî wê dema ku wê derkeve wê wê aliyê wê kifşbikê û wê di destpêkê de wê, hemû kirpendinên xwe yên zêhnî û têngihîştinî wê bi gotinî wê li wê nûqtêya gelemperiyê wê bikê. Ya ku wê, ew wê, cûda bide nîşandin wê di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê ev bê. Di wê temenê de wê, kesên weke Augustus ku wê, di dema Manîyan de wê bijî û wê bi salan di nava wan de wê, perwerdeyê wê bibîne û wê ji wan hizrên xwe wê biafirênê wê, di wê temenê de wê ev wê aliyê têngîna gîyane serdest û weke kifşkarê hemû tiştî wê, pirr zêde wê, di serê xwe de wê, bigihênê li têngihîştinekê û wê di wê temenê de wê, hizrên xwe wê biafirênê û wê werênê ser ziman.

Di demên kevnera de baweriyên nava kurdan

Di aslê xwe de wê, di çerçoveya hizirkirina di dema kevnera di hizra kurd de wê hê gelek aliyên ku wê werina ser ziman wê hebin. Minaq aliyên weke hizirkirina bi elementên hizirkirinê û hewldanên bi şîrovekirinê û ankû aqil meşandinê di çerçoveyek aqilzanî de wê hanîna li ser ziman bê. Wê, di wê temenê de wê, ew wê, werina li ser ziman.

Emê di dewama herikîna nivîsandina xwe de wê, cih bi cih wê li ser wê bisekin û wê jî werênina li ser ziman. Lê li vir di dewama beşa 'dema kevnera dihizra kurd de' em divê ku mijare rengên baweriyê jî wê di wê çerçoveyê de wê, tevli mijarê bikin û wê werênina ser ziman. Ber ku ev wê weke du mijarên ku wê di zikhevdû de wê, bibin û wê, mirov dikarê wê, werênê ser ziman bê.

Bi teybetî ji demên hûrî û mîtannîyan û heta demên med wê, di awayekê de wê, weke ku em dibînin wê, rengên baweriyên bi pergâlê ên weke ya mîtrawanîyê, piştî zerdeştî û heta manitîyê wê, di dewama hevdû de wê, gelek awa û rengên hizirkirinê ên baweri wê di wê temenê de wê pêşkevin. Wê, di wê rengê de wê, ev jî wê, weke aliyê ku wê rengê hizirkirinê wê bi xwe re wê bi demê re wê bidina dîyarkirin bin.

Di wê temenê de em, divê ku wê jî wê weke aliyekê wê yê giring wê werênina ser ziman wê, ev olên ku me navê wan hanî ser ziman wê, weke olên kurdî ên ku wê, di nava wan de wê xwediyê sazûmanak hizirkirinê bin. Wê, di wê temenê de wê, baweriya êzdayî wê, di awayekê de wê weke ku em dibînin wê pêşkevê û wê xwediyê serwerîyek giştî di nava têngîna hizirkirina kurdan a demên kevnera de.

Wekî din wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê têngînên bawerîyî wê, di wê temenê de wê pêşkevin û wê serwer bibin. Ya ku em dibînin wê, sazûmanak civakî wê bi giştî wê, di wê temenê de di nava civakê de wê, hebê û em dikarin wê bêjin ku wê li ser temenê aşîrî û ankû êlî wê bi temenê felsefeyê û aqil û rêgezên hizirkirinê ên weke ku wê bi wan wê werina bawerkirin wê hebê.

Di serî de wê, wê eke aliyekê wê yê giring wê, di wê temenê de wê, dikarê wê, werênê ser ziman ku wê, ev wê, bi demê re wê, di awayekê giştî de wê hebê. Têngîna qasretiyê wê, di wê temenê de wê, weke têngîneka ku em nikarin wê, tenê wê bi têngînek aşîrî û ankû êlîtîyê wê dikarin wê werina ser ziman bê. Wê bi çerçoveyek civakî ku wê, bi gelbûnê wê, pêşkeve wê, werênê ser ziman bê. Gelbûn wê, di wê temenê de wê, bi têkiliyên nava hevdû û parvekirina heman nirxan bi hevdû re wê, pêşkeve. Wê di wê temenê de wê kevneşopî wê pêşkevin. Orf û adet wê derkevina li pêş. Wê bi wê re wê, têngînên rewîstî wê weke aliyên din ku mirov wê bi teybetî wê, dikarê wê, werênê ser ziman bê.

Di nava têngînên mîtrayî, Zerdeştî û maniyî û hwd de wê, di wê temenê de wê li ser rêgezên rewîstî re wê di awayekê de wê weke ku em dibînin wê bi zêdeyî wê derkeve li pêş. Di wê temenê de wê, temenê rewîstî wê, bitêngîna ya baş çî ya re wê, hertimî wê, bi wê re wê, were hizirkirin.

Wusa renekê hizirkirinê jî wê mirov bi wê re wê mirov wê dibînê ku wê weke şewayekê felsefeyî wê başbûn û nebaşbûna têgînekê bi encama wê ya baş û ankû nebaş re wê, were dîtî û wê li ser wê re wê, bê şîrovekirin. Ev jî wê, di awayekê de wê weke ku em wê dibînin wê, bi wê re wê, derkeve li pêş. Di aslê xwe de wê, ev jî wê, weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê, li wê bihizirê bê û wê werênê ser ziman bê. Ol û baweriyên nava kurdan ên demên kevnera wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi temen û renekê hizirkirinê wê xwe di awayekê de wê, bidina dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, pergalek û ankû sazûmanak tekûz a baweriyî ku wê çerçoveya hizirkirinê wê biafirênê wê, di wê temenê de wê were dîtî. Wê, di wê rengê de wê, di demên kevnera de wê, bi wê re wê, li ser wê re wê bihizirin û wê bi wê li nirxên xwe wê xwedî derkevin. Di wê temenê de wê têgihiştin û hişmendî wê di derbarê xwe û hewirdor û jîyane xwe de wê bi wan re wê, di awayekê kûr de wê bi wê re wê hebê.

Lê li vir wê, weke ku em dibînin wê, mîtra jî û zerdeşt jî û piştîre manî jî wê, di aslê xwe de wê, ne tenê weke oldarna wê weke kesna zanyar û filosof ên civakê jî wê, di wê temenê de wê li ser wê xatê wê derkevina li pêş. Di wê rengê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin Ji Urukagîna û Gûada-ensî û heta Mîtra û Zerdeşt û manî wê, di wê temenê de wê, di xatekê de wê, di awayekê de wê, weke ku em dibînin wê li ser wê remenê ew wê bê dîtî.

Di wê temenê de wê, weke ku em bi şewayên hizirkirinê û hwd ên weke bi destana kawa û hwd re wê dibînin wê, di awayekê de wê, bi têgînên weke yên maf û azadiyê û ankû xwe azad hîskirinê û an jî hîsnekirinê re wê, têkilidar wê, rewşa wê xwe bide dîyarkirin. Ev jî wê bi hêsta serwerîyê û hwd re wê, di awayekê de wê, alaquadar wê, xwe di awayekê de wê bide nîşandin.

Di demên kevnera de wê, di wê temenê de wê, hizirkirin wê di awayekê de wê, pêşkeve û wê pêvajoyên civakê wê, di wê temenê de wê bi wê re wê, bê hizirkirin. Weke ku emê li jêr di beşa felsefeyê a hizra civakê de emê werênina ser ziman wê, di serî de wê, gelek kes û zaneyên bi nav ku em divê ku wan bi rêz û hûrmet weke filosofna demê wan werênina ser ziman wê derkevina li pêş wê, di kifşkirina rengên pêşketinê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Lê di wê temenê de wê weke ku em di roja me de bibînin weke kesên dengbêj û hwd ku wê weke kesna wê têgîn, zanîn û nirxê wê bi xêvî wê di xwe de wê barbikin wê derkevina li pêş wê bibin. Ev jî wê, weke aliyekê wê yê giring ku mirov wê, werênê ser ziman bê.

Di mijare olên semîtîkî de jî wê, di wê temenê de wê, pêşketina wan wê li ser wê temenê wê bibê û wê bandûra wê, yekser wê pêşî wê xwe li vê qada jîyanê wê bi awayekê wê bide nîşandin. Her wusa weke aliyekê giring wê, pêşveçûnên bi cihûtiyê û piştire wê bi mesihiyê wê, di wê temenê de wê, dikarê wê werênê ser ziman.

Ev jî wê, weke aliyana ku mirov dikarê wan di serî de werênê ser ziman bê. Lê di dewama wê de wê werênina ser ziman ku wê xate yek-xwûdayîya yazdanî wê, bi bandûra wê re wê, di wê temenê de wê, di serî de wê, derkeve li pêş. Bandûra wê di her demê de wê, xwe bi pêvajoyên pêşketinê, fêrûazmûn û têgînên wê û hwd re wê, di awayekê de wê bide nîşandin.

Di wê demê de wê, di awayekê de wê, tiştêk wê pêşkeve wê, ew jî wê ew bê ku wê weke ku em dibînin wê felsefe wê, weke aliyekê hizirkirinê wê, dervî wê çerçoveya baweriyê wê bi hizrî wê xwe bi pêşketina xwe re wê bide dîyarkirin. Ji gelek aliyên ve wê ew wê weke aliyekê ku wê di mijare hizirkirina felsefeyê de wê, bi wê re wê mijarên wê li ser temenê aqilmeşandinê re wê, dikarê wê werênê ser ziman.

Li herêm wê pêvajoyên hizirkirinê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di nava wê, çerçoveya hizirkî a pergali ku wê, bi çerçoveya baweriyê re wê were ser ziman re wê, xwe bide dîyarkirin. Zanîn ku ew bi aqilmeşandinê û hwd wê were pêşxistin, matematik, geometrî û hwd wê, di wê temenê de wê, weke aliyana ku wê di xismeta wê de wê bi hezaran salan wê, di wê temenê de wê, werina pêşxistina û bikarhanîn. Wekî din wê di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare têgîna baweriyê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, xwe bi wê re wê, bide nîşandin. Lê li vir wê weke aliyekê din wê mirov diakrê wê werênê ser ziman ku wê pêvajoyên civakbûnê ku wê ji demên mîtrayîyê û heta demên zerdeştîyê û hwd wê pêşkevin wê, di wê temenê de wê, bi zêdeyî wê, xwediyê temenekê wê pêşketina ku em wê di demên kevnera de wê werênina ser ziman bê. Ev pêşketin wê, di awayekê têrzanîni a civakî û hwd de wê, xwe bi wê re wê, bide nîşandin.

Pergale baweriyê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, çerçoveyek ku wê mirov wê, xwe di wê de wê rehet hîsbikê wê were û pêşkeve. Wê di dewama wê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê ew wê pêşketina wê xwe bide dîyarkirin. Pêvajoyên pêşketina olî wê, di wê temenê de ku em li wan dinêrin wê di hemû beşên felsefeyê ên ku wê werina nîqaşkirin de wê, berheviyek hizrî wê bi xwe re wê bide çêkirin. Di wê temenê de wê, felsefe wê, di awayekê de wê, dema ku wê bi wê re

wê were hizirkirin wê bi temenekê aqılmeşandinê re wê di awayekê de wê pêşkeve û wê derkeve li pêş. Ol di wê demê de wê, weke têgîna ku wê, bi felsefeyê re wê, pêvajoyek hizirkirinê wê ji gelek aliyên ve wê bijîn bin.

Di demên kevnera de felsefeya kurd, fahmkirin û rengê pêşketina wê ..

Di aslê xwe de wê, felsefe wê li herêmê wê temenekê wê yê pîrr zêde zort wê hebê. Di wê temenê de wê, di wê nava wê de wê, bi hizirkirinê wê re wê, di awayekê de wê, were pêşxistin jî. Lê hizirkirin û hemû aqılmeşandin wê, di awayekê de wê, çerçoveyek civakî û têgîn û çerçoveyên wê yên bawerîyî de wê bê kirin. Di wê rengê de wê ev jî wê di awayekê de wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê di serî de wê werênê ser ziman bê.

Hizrên Zerdeşt wê di wê temenê de wê, ji aliyê yazdaniyên berê wî ve wê, weke 'lêpîrsîna bawerîya wan' wê bê dîtin. Wê ber vê yekê wê, ew wê, di wê temenê de wê heta ku wê bê redkirin jî. Di wê temenê de wê, pêvajoyên hizirkirinê wê bi wê re wê, pêşkeve.

Lê hizirkirinê ku wê werina kirin wê, di wê temenê de ku wê mijar wê ew bê ku wê, ji her tiştê re wê, vegotin û ankû şîroveyekê hanîna wê bê wê, di wê temenê de wê, bawermendên nava civakê û ankû kesên pîrûkal ku ew hena wê ew wê karê filosofî wê hildina li ser milên xwe. Wê, di wê temenê de wê, ew wê, hizrên xwe wê werênina ser ziman.

Di çerçoveyek hizirî de wê, hizrên xwe wê êdî wê dervî vegotinê mîtolojîkî û hwd wê werênina ser ziman. Di wê dewama wê de wê, hizirkirin û wê bi aqılmeşandinê re wê, hemû tiştê ku ew heya wê, bikê ber çerçoveya hizirkirina xwe de. Wê, di wê temenê de wê, lêpîrsînê bi xwezayî û hwd wê, di wê temenê de wê, bîn pêşxistin.

Zerdeşt wê dema ku ew di *avêsta* de ew hizrên xwe dihênê ser ziman wê, di çerçoveyekê de wê çawa wê, her tişt ew bûya, jîyanê çawa destpêkirîya û çawa bi dawî dibê û wê mirov wê, dema ku ew mirov wê çawa wê bi gîyanî wê, bi sermedî wê bijî û ankû wê bimirê wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, li ser wê bisekinê. Wê di wê rengê de wê, gelek pîrsên weke van wê ew wê ji aliyê xwe ve wê, bikê ku ew wan bibersivênê. Weki din wê, di wê temenê de wê, Zerdeşt wê, boraqkirin û ankû korbankirina zindîyan wê, di awayekê de wê, bînê ser ziman ku ew rast nebînê. Korbankirina zindîyan wê di awayekê de wê, rast nebînê û wê ew wê, redbikê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, nêzîkatîya

xwe ya hizrî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê, bênê ser ziman.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê werênê ser ziman ku wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, şewayekê hizirkirinê wê di çerçoveyek gelemperî de wê ew wê bênê ser ziman. Di wê rengê de wê, hizrên Zerdeşt ku ew bi nabê ahûra mazda û ahrîman weke gîyane baş û gîyane xirab wê bi dualiteyekê wê j ihevdu cûda bikê û wê jîyanê wê di nava wan herdû têgînan de wê şîrovebikê wê weke aliyekê wê yê ku ew bi felsefeya xwe ew bi wê dihizirê bê.

Di felsefeya zerdeşt de wê, di wê rengê de wê, ev wê weke aliyên ku wê ew bi wan dihizirê bê. Wê, di wê rengê de wê, şîroveyên ku wê werina kirinû pêşxistin wê di awayekê de wê, çawa wê, di nava jîyanê de wê temenekê fahmkirinê wê di wê temenê de wê bi aqilê felsefeyî wê bide çêkirin wê mirov bi hizrên wî re wê dibînê. Ew çerçoveya ku ew di wê temenê de ew bi hizrî di mejiyê xwe de wê çêdikê û ew wê dihênê ser ziman wê, di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê giring wê, ev wê bi wê re wê, were dîtin.

Ya ku mirov wê dibînê wê bi wê re wê, mirov wê çawa dibê û hebûn wê çavkaniya wê çî bê wê, di wê rengê de wê li wê bihizirê. Bi têkiliyek girêdanî a ontolojikî wê çendî ku wê werênê ser ziman jî lê wê di awayekê de wê, bi pêvajoyên jîyanî ên jîyankirinê re wê, bi temen bikê û wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, werênê ser ziman bê. Wê, di wê rengê de wê, tişt wê, weke xwe û bûyîna xwe wê bê xwestin ku ew werina fahmkirin. Heta wê demê wê, nexweşyek wê weke ketina laş a gîyanek xirab wê bi wê re wê werê hanîn li ser ziman û di encama wê de wê karibin ku wê ew kes wê, laşê wî were şawitandin wê bo ku ew ji wê giyane xirab were paqijkirin. Lê di wê temenê de wê, weke ku em dibînin wê derfetên dermankirinê û başkirinê wê di wê temenê de wê, hin bi hin wê bi tendûristî wê pêşkeve. Wê zanîna bijîşkîtiyê wê pêşkeve. Wê, di dewama wê de wê, çêkirina tiştan ji hevdû weke bi formulêkirinê û hwd wê, di wê temenê de wê, were dîtin. Mînaq wê, çêkirina tûrşû wê, tenê wê weke çêkerîyek ku wê bi wê rengê wê, di çerçoveyek kimyewî ve wê, were çêkirin bê. Wê weke wê gelek tişt wê, di nava jîyane mirov de wê hin bi hin wê bên pêşxistin. Ev hemû wê weke çêkerîyna ku wê bi hizirkirinekê ku ew di temenê wan de heya re wê bibê û wê werin pêşxistin.

Di demên berî Zerdeştîyê de wê weke ku wê di baweriya ahûra mazda de wê were dîtin wê kesekê mirî wê laşê wî bi awayekê vekirî wê li

deverek bilind wê bê hiştin. Lê Zerdeşt wê, temenê bidefnkirinê wê di nava jîyanê de wê, pêşniyarbikê û wê ew wê werênê ser ziman. Wê, di wê temenê de wê, ev rengên kirinê wê, di awayekê de wê, weke aliyna ku wê, sazûmanak hizirkirinê wê bi xwe re wê bidina çêkirin û pêşxistin bin.

Di felsefeya zerdeşt de wê, tekoşîna di nava başî û nebaşîyê de wê weke têtgînek ku ew di xwezaye mirov de ew hebê wê werênê ser ziman. Wê, di wê temenê de wê temenê têtgîna wî ya dualist wê li ser wê temenê wê bê avakirin. Di wê rengê de wê, hizrên weke li ser du aliyên vajî hevdû ku ew hena re wê werênê ser ziman.

Bandûra felsefeya dualismê a zerdeşt wê di wê temenê de wê bi têtgînên weke ji hevdû vaqatandina başî û nebaşîyê, laş û gîyanê, gîyan û zêhnê û hwd re wê, ji temen ve wê bibê. Di wê temenê de wê, dema ku em demên kevnera bi pêvajoyên wê yên felsefeyê re wê, hildina li dest wê, di wê temenê de wê, bê kirpêndina wê bandûra felsefeya zerdeşt emê nikaribin bi temenî wê fahmbikin.

Di aslê xwe de wê, dema ku em em mêtolojiya yewnan wê hildina li dest û ji destpêka wê ve wê, bi têtgîna zeus û bavê wî kronos û hwd ve bi rengê mîtolojiya wan ve hilde li dest wê, bandûra Mîtra wê bi heman rengê wê di wan de wê, were dîtin. Di awayekê de wê, metran ku wê weke bawermendên Mîtra bûn wê di şîroveyên xwe de wê, Mîtra wê, di rengekê şîroveyî ê ne dûrî ya şîroveyên tîtanên wê bi wî re wê pêşbixin û wê bînina ser ziman. Ev rengên şîroveya mîtrayî wê bi têtgînên wî yên baweriyê re jî wê li herêmên anatolia wê belav bibê. Wekî din wê, keyeniyên kurd ên li anatolia ên weke 'kuzzuwatna' û hwd wê di wê temenê de wê, ew wê ji aliyekê din ve wê, ew wê, bi rengekê sazûmanî wê pergale baweriyê a Mîtra wê, li herêmê wê bidina jîyankirin.

Di wê rewşa pêşketina herêmê de wê, dema ku em ji aliyê felsefeyê û pêşketina wê ve wê hildina li dest wê, mirov dibînê. Weke ku mirov bi hizrên Mîtra û zerdeşt û hwd re dibînê wê, elementên hizirkirinê ên ku wê weke bi têtgînên ontolojiyî ên weke sermendîyê, jîyanê, hebûnê, fîzîk, feze û ankû gerdûn û hwd wê, di awayekê de wê, werina nîqaşkirin. Berî demên pêşketina felsefeyê wê filosofên weke Thales û şagirtên wî ên weke anaxsîmendros û hwd wê, di awayekê de wê, li herêmê wê, ji medî û babilîyan wê, di wê temenê de wê, çavkaniyên xwe yên hizirî wê bigirin. Di wê temenê de wê, têtgîna gerdûnî ku wê bi kosmolojiyî wê li herêmê wê hebê û Zerdeşt jî ew di avêsta de wî ew bi gotin kiriya û nivîsandîya wê, temenê fahmkirinê wê, di wê rengê de wê biafirênê.

Ya ku Di aslê xwe de wê, zerdeşt wê bikê wê tenê wê aliyekê weke şîroveyi a ku wî kirî bî. Ji xwe dema ku em avêsta bi navê û weke 'avêsta' û ankû weke ku wê di nava kurdan de wê, bê gotin 'zend avêsta' wê, di şîroveya hatî pêşxistin de wê, werê ser ziman. di wê rengê de wê, gotina 'zend' wê, di wateya şîroveyê de wê, têgînekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Lê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, pergalek hizirkirinê wê, di wê temenê de a pirrdîmenî wê mirov dibînê ku wê hebê. Bi mîtra re wê, di serî de wê ev wê weke aliyekê wê yê pêşkeve. Zerdeşt wê hinekî wê pêşvetir dibê. Li vir wateya avêsta û şîroveya wê mirov çawa dikarê wê li vir fahmbikê û ankû divê ku em wê çawa fahmbikin? Di aslê xwe de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê, di wê temenê de wê, ev wê bi wê re wê, dikarê werê dîtin ku wê, heta wê demê wê şîroveyên ku ew hatina kirin wê, di awaayekê de wê, sazûmanak hizirkirinê wê bi xwe re wê werênina ser ziman. Zerdeşt wê di temenekê hizrî û zanînî de ew wê pêşdixê û wê radixe li berçav. Mîtra felsefe di nava hizrên xwe yên ku wê hê bi refaransên mîtolojikî wê, bibê wê bènê ser ziman. Lê Zerdeşt ji Mîtra ya ku wî girt wê ew bê ku wî aliyê mîtolojiyê li şûn hişt û wê aliyê felsefeyê wê di awayekê de wê, bi wê rengê wê bi xwe re wê, derxê li pêş. Di wê temenê de wê, bi hizirkî wê li şûna bi têgînên mîtolojiyî wê ew wê werênê ser ziman wê ew wê, di wê rengê de wê, şîrove wê bi zanînî wê bikê. Di wê rengê de wê, di derbarê gerdûnê, feze, tekoşîna nava başî û nebaşî a kosmolojikî û hwd de jî wê, ew wê, hewbide ku ew şîroveyek bi aqilane wê bikê û ew wê dikê jî. Farqe zerdeşt wê di wê temenê de wê, di wê temenê de wê xwe bi hizrên wî re wê bide nîşandin.

Di wê rengê de wê, dema ku ew wê dikê wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê hizrên zerdeşt wê, bi wê re wê, felsefe wê derkeve li pêş. Di demên medîya de wê, dema ku em li şîroveyên rêmildarên medî ku wê weke bi navê 'mecûsî' û ankû 'magûyî' jî wê werina bi navkirin û ser ziman wê di wê temenê de wê, şîroveyên wan wê ji têgînên mîtolojiyî wê dûr bê. Wê, di wê rengê de wê, bi kirin, serpêhatî û jîyankirinên di jîyanê de re wê, werênina ser ziman. Ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê di awayekê hizirkirinê de wê xwe bi wî û hizrên wî re wê bide dîyarkirin bê.

Li vir di derbarê felsefeya zerdeşt de wê hê gelek aliyên wê yên ku em di dewama wê aliyê de wan werênina ser ziman wê hebin. Di aslê xwe de wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke ku em dibînin wê, mecûsîyîn medî wê di wê rewşê de wê weke filosofna bênav wê derkevina li pêş. Di wê temenê de wê, ew wê di nava gel de wê,

şîroveyan wê pêş bixin û wê, hizrên xwe wê werênina ser ziman. Wê di nava jîyanê de wê, çi bibê û çawa bibê ew wê, di wê temenê de wê werênina ser ziman. Ev wê, di aslê xwe de wê weke kevneşopêyek ji demên mîtrayîyan û berî wan jî bê. Lê Zerdeştîyan ew kevneşopî wê, bi hizir û aqil bikin û wê bi felsefeyê wê li ser temenekê hizirkirinê wê bidina rûnandin.

Di wê temenê de wê, mirov dibînê ku wê di nava hizirkirina wan de wê, ew wê were dîtin ku wê, mecûsî wê bihizirin ku mirov çawa divê ku mirov bihizirê bê. Wê bi wê re wê, her hizirkirin ku mirov di hişê wê de bê weke ku mirov şîyar bê û ankû weke ku mirov xewnekê bibînê wê, çi di wê de wê hebê wê bi wê jî wê bihizirin. Wê hewlbidin ku ew ji wê bigihijina li têgîna ku ew bi wê fahmkirina xwe ya jîyanê bi wê bidina dîyarkirn.

Di wê temenê de wê tékiliya rûhanî û ankû ontolojikî wê, di wê temenê de wê, zêdetirî wê li ser temenekê hişmendî, zêhnî, zanînî û ankû di wê rengê de wê bi gîyanî ku wê li wê were hizirkirin wê, bi wê re wê were ser ziman.

Zerdeşt wê, di dema mediya de wê weke ku em dibînin wê têgîna dûalismê wê di awayekê de wê, li ser temenekê hizirkirinê wê pîrr zêde û bi hararetî wê bidest hizirkirina li wê biikin. Nîqaşên weke li ser gîyan û laş piştî mirinê wê, çi bibê wê, di wê temenê de wê nîşanaka wê bê. Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê ev wê, bi xwe re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin. Di alsê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare gîyan û laş wê, di wê temenê de wê, çendî ku wê bi têgîna ji hevdû vaqatandinê wê weke têgînek kevntir jî bê lê wê bi şîrove û nîqaşên dema nû re wê bi temenekê zanînî û felsefeyî wê di wê temenê de wê, bê hizirkirin. Di wê temenê de wê gîyan û fahmkirina wê û têgînên weke 'nemirîbûyîna bi gîyanê re' ku wê li wê were hizirkirn wê temenê hizirkirinên bi gîyane sermed re ku wê li wê were hizirkirin bê. Mîtra wê, bi têgîna şerê nava başî û nebaşiyê ku wê bibê û wê weke aliyê başî wê bi serkeve û wê, dunya û bihûşt wê weke ku wê bawermendên wî bêjin wê deriyê wan li hevdû wê vebê û wê bi temenekê sermedî wê ew wê bibê ku wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê ji aliyekê ve wê temenê wê hizirkirinê wê bi wê re wê weke ku wê ji aliyekê ve wê, bide çêkirin û wê werênê ser ziman. Dualisma Mîtra wê di wê temenê de wê, zêdetirî wê li ser wê temenê û di rengê bi wê rengê de wê, tenê wê bi tekoşîna nava aliyê baş û nebaş re de wê derkeve li pêş. Lê aliyên din wê li gorî wî piştî ku wê deriyê dunya

û bihûştê wê li hevdû wê vebê wê êdî wê ew wê, weke aliyekê ku wê weke hevdû wê bibê wê bênê ser ziman. Zerdeşt wê, di wê temenê de wê di wê nûqteyê de ya ku ew cûdatir dihizirê wê ew bê ku wê, tekoşîna di nava başî û nebaşîyê de wê hetaheta wê bidomê û wê, ew weke temenekê dewrûdayimî û xwe afirandinê a jîyanê jî wê bi wê re wê were dîtin. Wê, di wê temenê de wê, li ser temenekê têgînî ê vejenî re wê ew wê werênê ser ziman. Wê ew dualite ew wê di bin monisma Zerwanismê de ew wê bicihbikê û wê ew wê werênê ser ziman. Zerwanîsm jî wê di wateya demê de wê ew wê, di wê temenê de wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, dema ku em rengê hizirkirina mîtra jî ya zerdeşt jî di demên kevnera de wê dibînin wê di temenekê gerdûnî de wê, were dîtin. Di demên mîtolojiyê de wê bi hizirkirina wê re wê bi metodolojikî wê hem vegotin û têgînên mîtolojikî wê, weke beşek û ankû qatek ji wê bên dîtin. Wê, di wê temenê de wê, ew wê, were ser ziman. Bi teybetî di nava hizra kurd de wê, têgîna gerdûnê wê, weke têgînek giştî û bingihînî ku wê mohra xwe hemû rengên hizirkirinên wan bixê. Minaq vegotinên weke ya Şahmaran û hwd wê di wê temenê de wê, di hundirê xwe de wê xwediyê têgînek gerdûnî ku wê li ser zanîn û keseyetîya şahmaran re wê bê hanîn li ser ziman. Di wê temenê de wê, weke ku me li jor li deverekê wê hanî ser ziman wê, bê gotin ku “şahmaran hemû zanîna gerdûnê a demên bûhûrî û ya demên ku wê werin jî ew dizanî.” Yanî ew li hemûyî waqîf a. Di wê temenê de wê bê ser ziman. Di nava têgîn û destana gilgamêş de wê, bi têgîna lêgerîna li ‘jîyane nemir’ de wê, bi kiryara gilgamêş re wê were ser ziman. Wekî din wê, dema ku em li nava vegotinên wan ên din ên demên hê kevntir jî dinerin wê, di wê temenê de wê ew wê hebê.

Lê di wê temenê de wê, ji xwe wê vegotinên mîtolojiyî wê bi xosletekê xwe wê temenê wan wê li ser têgînek gelemperî a gerdûnî wê ava bê. Di wê temenê de wê ew wê, weke aliyekê wê yê şewayî ku ew bi wê were fahmkirin bê. Di wê temenê de wê, bi têkiliya bi hevdû re danînê re wê, di wê temenê de wê ew bi wê re wê, bi bereyek berfireh re wê ew wê, were ser ziman.

Di nava jîyane gerdûnî de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê, bê ser ziman wê, ji jîyane dûnyayê wê li ser wê temenê re wê ji wê cûda bê kirin. Minaq wê, gîyan wê weke bi têgîne nemirî re wê bê hanîn li ser ziman û laş wê, weke têgînek ku wê di wê temenê de wê, bi demek kort ku ew dijî re wê bê ser ziman.

Ji vir hinekî em dikarin hinekî balê bikişênina li ser têngîna fîzîkê û ankû bûjenê a ku wê di wê temenê de wê, di nava wê rengê hizirkirina demên kevnera a vê xatê de ku wê bê ser ziman wê li ser wê bisekinê. Di aslê xwe de wê, hebûna bûjenê wê, weke xwe ku ew heya, mirov dikarê destlêbide, wê têbigihê û derxê li têngihştinê û hwd re wê, werênê ser ziman. Wê di wê temenê de jî wê bê dîtî. Wê weke hebûnek heyî wê were ser ziman.

Lê di wê temenê de wê, weke ku em ji hizrên felsefeyî ên mîtra jî û zerdeşt jî wê dibînin ku wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê li wê were hizirkirin ku wê rewşek fîzîkî a di dewama hevdû de wê çawa wê were fahmkirin û ankû çawa dikarê were fahmkirin wê li ser wê were hizirkirin. Di wê rengê de wê bi wê re wê li wê hizirkirin. Hebûna fîzîkê a bûjenî wê weke têngînek ku ew demekê heyî û piştî di demekê de neyî wê, were ser ziman. Wê di wê temenê de wê, weke ku em ji wê fahmdikin wê têngînek gûharîner a fîzîkî wê, di wê temenê de ku wê bi wê were ser ziman. Lê di nava zerdeştîyê de wê, têngînek weke ya ku ew li ser rewşa mayidatiya bûjenî wê bihizirê jî wê hebê. Minaq wê, gotinên weke ku wê bi rengê “ku mirov gotinek got ew wê li valahiya fezeyê wê bimênê û wê tûna nebê û hwd wê weke gotinên ku wê bi wê navê wê heta roja me wê di nava civake kurd de wê werina ser ziman bin. Wê di wê rengê de wê ev wê weke aliyna ku wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Ji wê têngîne mirov wê dibîne û fahmdikê ku wê, rewşa fîzîkê wê di temenekê rêgezî de wê, bi awayekê li ser rewşa piştî pêkhatibûyînê re ku wê werênê ser ziman bê. Di wê rengê de wê tişt wê piştî ku ew pêkhat wê weke ku ew bi hebûnî hebê wê li wê bê hizirkirin. Di wê rengê de wê, bi têngînekê wê li wê were hizirkirin. Hebûnên fîzîkî û bûjenî ên pêkhatî wê di wê temenê de wê, li wê were hizirkirin. Li gorî wê têngîna ku wê bi wê were hizirkirin di zerdeştîyê de ew piştî ku ew pêkhat bi bûjenî û ankû fîzîkî, piştî ku ew ji holê çû bi darêjk gûharandinê û ankû deformebyûyînê û hwd re jî wê, ew nikaribê were hizirkirin ku ew nebûya. Wê ew hebê. Di wê temenê de wê, ew wê, li gorî wê, bûyîna wê nîşanakên wê bûyînê ku wê di wê temenê mayîndabûyîna wê de wê ew wê bi wê were fahmkirin wê hebin wê di wê temenê ew wê li ser wê temenê re wê bikê ber lêpîrsînekê bi fahmkirina xwe re.

Di wê temenê de wê weke ku em di hizra zerdeştîyê de wê dibînin wê, hizir wê weke aliyekê ku wê, çendî ku wê temenê wê yê bûjenî wê bê herêkirin bi şenberî jî lê wê di awayekê de wê, hizir wê weke temenekê ‘mayînda’ wê, di awayekê de wê were dîtî. Rewşa bûjenî ku ew dibê û

bi rêyên weke deforme bûyîne ku wê ji holê rabin wê, di wê temneê de wê, weke aliyekê ku wê, tenê wê weke şenberîyna hizrî ku wê ji aliyekê ve jî wê werina dîtin wê bê sedema wê jî.

Di nava hizir de wê lêgerîna ontolojîkî ku wê bê kîrin wê, weke aliyekî kîrin wê di hizra kurd de wê li ser wê temenê wê bê dîtin. Di awayekê de wê weke ku mirov wê dibîne wê, hizirkirin wê, di wê temneê de wê, têkiliya wê ya bi rewşên bûyî û pêkhatî û piştî ku ew hizir bû û pê de wê çawa wê ew tenê wê bi serê xwe wê weke hizrekê wê li holê wê bimênê wê li wê were hizirkirin. Di mijara hizirkirinê de wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê têkiliya nava hizir û ya bûjenî û ankû wê weke ku wê di roja me de wê were ser ziman wê, şubje û obje wê weke temenekê giring ê derkkirinê wê bi wê re wê bi hevdû re wê, were hizirkirin. Di wê temenê de wê, dema ku em li ser wê temenê bi têgîna dualisma Zerdeşt bihizirin wê demê em divê ku wê werênina ser ziman ku wê rewşa wê ya ku wê bibê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring wê, xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin. Di nava hizir de ku wê aliyê objeyî jî wê weke aliyekê hizirkirinê wê were dîtin wê di nava wê têgîna hizirkirinê a aliyê şubjeyî de wê weke aliyekê bi azmûnî û hebûna fîzîkî û ankû bûjenî a dervî me ku wê ew wê temem bikê wê were dîtin û wê li wê were nerîn.

Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê mijare hizirkirinê wê di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê di wê temenê de wê, dikarê wê hilde li dest. Di rewşa têgîna hebûna fîzîkî, bûjenî û objeyê de wê weke sê aliyên ku wê di temenê wê aliyê din ê beremberê aliyê şubjeyî wê biafirênê wê li wê were hizirkirin. Aliyê objeyî wê, weke aliyekê têgînî jî wê bi fenomenî wê bê hildan li dest. Aliyê fîzîkî wê, bi rengên jîyanî ên ku em nikarin wan bi dest bigirin û ku ew hena û dikarin werina derkkirin wê werênê ser ziman. Aliyê bûjenî wê, weke têgîneka ku wê bi tiştî ku ew bi bûjenî heya re wê were ser ziman. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din ku em dikarê wê di awayekê de wê werênina ser ziman bê.

Hizirkirinên me yên ku em bi wê tiştan wê derkdikin wê di awayekê de wê, weke aliyekê ku wê di wê temenê wê bi têgînekî hipotezî wê di wê temenê de wê were dîtin Di wê temenê de wê, hizirkirin û ankû hizrek wê weke têgîneka ku wê aliyê wê yê şubjeyî û objeyî wê hebê wê bi wê re wê werênê ser ziman bê. Têgîna Zerdeşt a şubje û objeyê wê di temenekê de wê, weke ku em ji avêsta dixwênin û wê di wê de dibînin wê di awayekê de wê weke bi hizirkirin û jîyankirina objeyê re wê, di

awayekê de wê were ser ziman. Di wê temenê de wê, ev aliyên wê yên hem wê temenê wê yî bûyîni ê bûjenî û hem jî yê objeyî ku ew bi wê dikarê were dîtin weke fonemenekê wê bi wê re wê were ser ziman.

Di rewşa ideayên Zerdeşt de wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê di hizrên wî de wê, pêvajoyên hizirkir wê weke ku ew dibîni wê hebin. Ew wê, weke pêvajoyên bûjenî jî bin. Minaq wê tiştek wê demek wê ya jîyanî wê bi temenî wê hebê. Mirovek wê dema ku ew weke zindiyekê ew bû û giha û piştî pîrbû û piştî mir wê weke pêvajoyên wê yên jîyankirinê ku ew wê di wê temenê de wê li wê bihizirê bê.

Lê di hizra Zerdeşt de wê, ev wê weke aliyekê giring wê dikarê wê binxatbikê ku wê, ya ku ew bû û ankû rûda wê, ti carî piştî ku ew ji holê çû jî wê ew newê redkirin. Wê di wê temenê de wê ew wê, weke hebûnek ku ew bûyî û hebûya di demekê di jîyanê de wê lê bê nerîn û wê were fahmkirin. Di wê temenê de wê di temenekê hizirkirinê de wê bi wê re wê li wê were hizirkirin.

Di mijare hizirkirinê de wê, di wê temenê de wê weke aliyek wê yê din ku em di dewama wê de wê bi wê re wê bihizirin wê, hizirkirin wê di wê de wê, ev wê weke xwediyê dualiteyek bi aliyê şubjeyî û objeyî ku ew di zikhevdû de wê, bi temen dikê û wê dihênê ser ziman wê bi wê re wê werê ser ziman. Gotina hizir wê, di wê temenê de wê weke ku wê, dema ku wê hizreka wê ew bû û piştî ku ew li şûna ma weke bûyînekê wê weke ramanakê wê were dîtin û wê ser ziman. Di wê rengê de wê raman wê weke ya pêkhatî bê. Wê di têngîna ramanê de wê bi morfolojikî wê têngîna bûyîni, pêkhatinê hebûni, bûjenê, objeyê û hwd wê, di wê temenê de wê, bi wê re wê, hebê. Wê li ser wê temenê wê, ew wê bi wê re wê, di fahmkirinekê de wê, werênê ser ziman.

Fahmkirina bi hizirê a di wê temenê de wê, di wê temenê de wê, hebûna jîyanê bê. Wê, di wê temenê de wê, hebûna jîyanê wê, weke aliyekê giring ku wê çawa wê bibê û çavkaniya wê ya bûyîni wê çi bê wê weke ku em bi hizira zerdeşt re dibînin wê li ser wê bi zêdeyî wê serî biwastanê. Di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê giring ku em fahmbikin wê, di nava wê têngîna tekoşîna bi dualiteya nava aliyê baş û nebaş de ku wê bibê de wê, li wê bihizirê ku ew wê, weke aliyekê wê yê giring ê din bê ku mirov wê li wê bihizirê bê. Aliyê ne baş ku wê weke ku wê bê hizirkirin wê xwediyê vejenek ne baş baş bê a şubjektiv bê û aliyê baş wê bi heman rengê wê xweidyê vejenek baş a şubjektiv bê wê di wê temenê de wê ew temenê hevdû bandûr li hevdûkirinê wê biafirênin. Wê di wê temenê de wê ew ahenge nava wan ku wê çêbibê wê

herdû aliyan jî wê weke aliyna pêwendîdar wê bide nîşandin û wê, di wê temenê de wê, jîyanê wê bikê ku ew bigihênê li salixkirinekê.

Ber vê yekê ya ku wê kurd wê li wê ahengê wê bihizirin û wê ne tenê wê ji yazdanên xwe yên ku ew baş şîrove dikirin re wê boraq û ankû korbanan wê bikin. Wê bi wê re wê yazdanên wan ku ew dikarîn xirabiyê mazin bi wan bikin re jî wê, bi heman rengê wê, boraqkirinekê wê bikin. Wê di wê temenê de wê ev wê, bi têngin û navê wê parastina wê ahenge jîyanî wê biheta kirin.

Wekî din wê jî wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê di nava kurdan de wê, di wê rengê de wê, pergalek bawerkirinê û korbanlêdayinê a pirralî wê hebûba. Di wê temenê de wê ew wê, di wê rengê de wê bi wê li wê biheta hizirkirin. Ev rengê hizirkirinê wê di awayekê de wê weke ku em wê dibînin wê hevgirtin(sentez)eka wê ya giştî di nava hizrên serdest de jî wê were dîtin.

Di wê temenê de wê, aliyekê din jî ku ew bi hizirkirina xwe re didina dîyarkirin lê ku ew bi bawerîya xwe re wê dihênina ser ziman wê weke aliyê wê yê ku wê aliyê baş û nebaş vegûharîya wan li hevdû ba. Di wê temenê de wê, di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê dikarê wê bi teybetî wê di dewama wê de wê li wê bihizirê bê.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê, di dewama wê de em wê li wê bihizirin ku wê mijare hizirkirinê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, di awayekê hizirkirinê de wê were ser ziman. Di mijare başî û nebaşiyê de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke ku em di nava hizira zerdeşt de wê dibînin wê di awayekê komplika de wê li wê were hizirkirin û wê were ser ziman. Lê mirov her çendî ku başî kir wê, ew wê berê mirov bi aliyê başiyê ve bide. Wê di wê temenê de wê, di wê warê de wê azmûnên me zêdetirî **bikê**. Di wê temenê de wê, çendî ku wê herdû alî wê weke du aliyên ku wê yek bi başî û ya din ne bi başî wê were ser ziman jî lê wê di dewama wê de wê weke aliyekê di ya aliyê baş de wê, potansiyale nebaşiyê û vajî wê ya aliyê ne baş de wê, potansiyale başiyê jî weke fenomenna ku wê bi wê were hizirkirin bê. Lê wê weke dîmenekê din ê sêyem jî di navika herdû aliyan de jî wê weke tênginek dendikî a ku wê mirov weke temenê wê kifşbikê wê ew wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê weke aliyekê zor ê salixkirina wê aliyê dendikî wê xwe di awayekê de wê bi wê re wê bi hizirkirinê re wê hewlbê dayin ku ew were fahmkirin û ser ziman.

Di mijare fahmkirina wê dualiteya zerdeşt de wê, dema ku em li wê dihizirin wê di wê de wê di aslê xwe de wê were dîtin ku ew wê zêdetirî wê, temenekê kûrbûnê a bi jîyanê re wê bi wê re wê were dîtin. Di nava jîyane wê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe bi wê re wê, werênê ser ziman. Zerdeşt wê, di wê temenê de wê, di nava wê pêvajoya fahmkirinê de wê, **funksiyona zanînê** wê di gelek aliyên de wê bikê berlêpîrsînê de. Di wê temenê de wê li wê bihizirê ku wê çendî wê karibê derfetê bide me ku em bi wê re bide herin. Li gorî wî aqilê azmûnî wê bi demê re wê pêşkeve. Aqilê yazdanî wê, weke aqilekê li gorî zerdeşt ku ew xwediyê kifşkariyekê giştî bê wê, hebê. Wekî din wê di nava wan herdû rengên aqil de wê reng û pêvajoyên din jî ên aqilî wê hebin.

Weke ku em dibînin û fahmdikin wê, zerdeşt wê, li ser funksiyona aqil wê, bi teybetî wê, di wê temenê de wê bihizirê. Wê di wê rengê de wê, funksiyona aqil wê, çawa wê were dîtin û ankû ew divê ku ew çawa were fahmkirin wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku em wê di serî de wê, fahmbikin bê. Di dewama wê de wê, aqil wê, çawa wê karibê wê fahmbikê wê li ser wê bisekinê. Li gorî zerdeşt wê, aqilê azmûnî wê, di çerçoveya kirin û dînya ku em di wê de dijîn wê hebê. Lê ew jî wê weke aqilekê ku wê li gorî aqilê gerdûnî ê yazdanî ku ew xwediyê kifşkariyek giştîya wê bijî û wê temenê wê yê fahmkirinê wê biafirê.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, di nava ya baş û nebaş de wê, di wê temenê de wê, ew wê li wê bihizirê. Di wê temenê de ew wê, dema ku wê, werênê ser ziman wê, weke ku wê bê ser ziman bi ahûra mazda û ahrîman wê, di wê temenê de wê, li ser wê re wê, di awayekê de wê, bihizirê û wê ew wê, di aslê xwe de wê weke du şewayên aqilê gerdûnî ên bi hevdû re ku ew dijîn wê werênê ser ziman bê. Li gorî wê rengê hizirkirina zerdeşt wê ya nebaş wê, bi rengê xwe nîşandinê wê ya baş çî ya wê bide nîşandin. Vajî wê ya baş ku ew dihê dîtin wê ew jî wê weke aliyekê wê yê din jî wê bide nîşandin ku wê ya nebaş ku ew çî ya wê bide nîşandin. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, di karê wê werênê ser ziman.

Di rewşa aqilê zerdeştî de wê, di wê temenê têgîna aliyê baş ku wê aliyê ne baş wê bide nîşandin ku wê aliyê baş çî ya û aliyê baş ku wê bide nîşandin ku wê aliyê nebaş çî ya wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, aliyekê din ê hizirkirinê ku em dikarin bi çerçoveyek mantiqî wê li wê bihizirin wê bi wê re wê, bide nîşandin û diyarkirin.

Di aslê xwe de wê, di dewama wê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, têngîna mantiqî a vê têngîna zerdeştî wê di awayekê de wê, bide nîşandin. Mantiqê Zerdeşt wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê dikarê wê kifşbikê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, mantiqê zerdeştî wê di awayekê aritmatikî wê weke ku em dibînin bi têngînek komî a matematikî ku em wê werênin ser ziman wê weke di zikhevdu de wê, bi wê hizirkirinê re wê, di awayekê de wê, werênê ser ziman. Di awayekê de wê, rengê hizirkirina Parmenides a bi rengê weke li ser yekitîyekê wê bihizirê û wê, di awayekê de wê, di wê temenê de wê, bênê ser ziman wê, zerdeşt wê, bi wî re wê şewayekê wê were kifşkirin. Lê mantiqê Zerdeşt wê, di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê zêdetirî weke ku em dibînin wê di wê de wê tevlihevî wê hebê. Di wê temenê de wê, ku em aliyê baş ji wê karibin bigihijina têngîna aliyê nebaş jî weke aliyê wê yê vajî wê ê din wê, di wê temenê de wê weke $A \cup B$ ku em tefkir bikin û B ku ew di A de ew hebê û ji wê dikarê were derhanîn wê dîmenekê bi xwe re wê bide nîşandin.

Di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê mantiqê Zerdeştî wê, di awayekê de wê, weke ku em wê dibînin wê, di wê temenê de wê, xwe bide nîşandin. Mantiqê Zerdeşt wê, di wê dema ku em di wê temenê de wê li wê dihizirin wê, aliyekê din ê dualistî wê bi xwe re wê bide nîşandin. Wê têngîna ji hevdu derhanînê wê di wê temenê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê, weke ku wê bide nîşandin û dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê, mantiqê zerdeştî wê, di aslê xwe de wê wê di felsefeyê de wê, di awayekê pirralî de wê, bi wê hizirkirinê re wê, dikarê wê bi wê re wê, bi wê bihizirê. Di têngîna Zerdeştî de wê mantiq wê, di wê rengê de wê were sser ziman. Lê di awayekê din de jî wê di nava jîyanê de wê, li ser temenekê rasyonal, û realist ê mantiqî wê xwe di awayekê rastî de wê bide nîşandin.

Mantiqê felsefeya zerdeştîyê wê, di wê temenê de wê, di nava jîyanê de wê, rastiya ku ew heyî wê bi wê bihizirê. Wê li ser temenê bûyî re wê, di awayekê de wê weke ku em dibînin wê hanîn li ser ziman. Elementên mantiqê wê bi dîyardeyên heyî, pêkhatî û bûyî re wê bi rastî wê werênê ser ziman. Li gorî Zerdeşt aqil ew divê ku ew karibê hemû tiştên di jîyanê de hena ew têngîhê û derxê li têngîhiştinê. Divê ku ew karibê wê derk bikê. Erka wê ya sereka wê ew bê ku ew bo wê bûya û bi wê dikarê ew were fahmkirin. Wê ne tenê ew wê tişt bi aqil re wê were fahmkirin wê aqil wê bi tişt wê pêşkeve û wê bê ser ziman. Di dewama wê de wê, ew jî wê pêşkeve. Wê Têngînekê wê bi xwe re wê, bide çêkirin. Di wê rengê de

wê, dualiteya nava aqil û tiştê de wê, bi wê re wê, weke dualiteyek ontolojikî bê. Wê di wê temenê de wê, ew wê, li ser wê temenê wê bînê ser ziman û wê fahmbikê. Di tiştê de wê li rastteqînîya rastîn a heyî wê were lêgerîn. Di her rastiye de wê rastteqîn wê hebê li gorî wî. Di dewama wê de wê, li ser wê bihizirê û wê bînê ser ziman. Rastteqîn wê, dema ku ew rastiye jîyanî hatina fahmkirin wê gav bi gav wê aqil wê me bi ber wê ve wê bibê. Di wê temenê de wê şîyarîyan wê di mejiyê me de wê çêbikê û wê ew şîyarî wê bi hişmendî wê xwediyê wateyê bin. Di wê temenê de wê ew jî wê weke aliyekê ku wê mirov wê pêşkeve bê.

Pêşketin wê li gorî wî bi ber rastteqînîyê ve çuyin bê. Wê, di wê temenê de wê, pêşketinê wê, di wê rengê de wê, weke gotineka bi armanc wê şîrovebikê û wê werênê sser ziman. Di dewama wê de wê li ser wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di mantiqê felsefeya wî ya rastteqînîyê de wê, di wê temenê de wê, ev wê, bi wê rengê wê li ser temen û esasekê fahmkirinê wê werênê ser ziman. Gotina xwûdê û ankû weke ku ew di avêsta de dihênê ser ziman a 'yazdan' wê, di wê temenê de wê, ne tenê wê weke navê gîyane sermed a gerdûnî bê. Wê bi wê re wê, di wê de wê armancên gerdûnî wê hebin û wê, xwediyê têtîgînên rastteqînî bin. Wê ber vê yekê wê di wê de kûrbûn wê bi wê re wê mirov wê bi ber wê ve bibê. Çendî ku mirov li gorî wî di wê de kûrbû wê, bi ber kifşkirina nepenîyên gerdûnî ve jî wê herê.

Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê, nepenî wê, li ser hebûna tiştên ku ew hena ku ew werina kifşkirina wê bê ser ziman. Di dewama wê de wê, di wê temne de wê weke aliyekê wê yê giring wê, bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di mijare rastteqînîyê de wê, di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê, zerdeşt wê, weke têtîgînek giring a kûr û bêbinî wê li wê bînerê. Çend ku wê bê xwestin wê karibê wê de kûrbûn bibê û wê di dewama wê de wê, her ku kûrbûn wê mirov wê, bi hişmendî li jîyanê wê şîyar bibê. Wê ev jî wê, mirov wê, derxê li mertebeyên bilindtir. Di wê temenê de wê, têtîkiliya fahmkirinê û gotina rastteqînîyê wê di çerçoveya gotina xwe ya yazdanî de wê, di wê temenê de wê, bînê sser ziman. Di aslê xwe de wê gotina yazdan jî û ya rastteqînîyê ku wê zerdeşt wan tefsîr bikê wê, di aslê xwe de wê, weke gotinna ku wê di wê temenê de li ser temenekê aqilî ku mirov li wan dihizirê wê bi awayekê têtîgihîştinî wê dibînê. Wê, di wê temenê de wê, ew kûrbûnê wê di wê temenê de wê, weke xosletekê aqil wê bibînê û wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, aliyekê wê

yê din jî wê weke xosletekê aqilî bi wê fahmkirinê û pêde çuyinê re wê werênê ser ziman. Wê aqil û fahmkirinê wê bo wê fahmkirinê a di jîyanê de wê salixbikê û wê werênê ser ziman. Li gorî wî aqil wê, nîmetek mazin a ku ew li mirov başxbûya û wê bi wê re wê mirov wê rastiye fahmbikê bê. Aqil wê bo ku mirov ya baş û nebaş ji hevdû derxê û bi ya baş bijî re wê hebê û wê, di wê temenê de wê bo fahmkirina ya nebaş ku mirov xwe ji wê dûrbikê jî wê hebê. di wê temenê de wê, ew wê, aqil wê, di awayekê de wê salixbikê û wê werênê ser ziman.

Di nava dîroka herêmê a fahmkirinê de wê pêvajoyên fahmkirin û pêşketina aqilî de wê di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê hebê. Wê têngîna baxtewariyê wê, di mejîyan de wê, ji aliyekê ve wê, serwer bê. Li wê temenê wê bê bawerkirin ku mirov hemû tişt di aslê xwe de wê, di jîyanê de wê, ji mêj ve wê, hatibê bicihkirin. Lê mirov wê, wan tişt, element û hebûnan wê têkiliyên nava wan wê, dênê wê weke aliyekê ku wê bi wîna mirov ve jî wê girêdayî bê û wê, di wê temenê de wê, ketina rêya baş û nebaşiyê wê bi wê re wê, di destê mirov de jî bê. Ber vê yekê wê gotina baxtewariyê a di felsefeya zerdeşt de wê, ne bi temenê ser wîna mirov re bê. Wê bi wîna mirov re wê hinek aliyên wê yên ku wê werina ser ziman wê hebin. Di wê temenê de wê, aliyê bijartin û fahmkirinê a bi aqil wê, di wê temenê de wê li gorî wî têkiliyek wan a teybet a bi hevdû re wê hebê û wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê, di serî de wê fahmbikê bê. Di çerçoveya fahmkirina têngîna baxtewariyê de wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê hebê. Ew jî wê di wê rengê de wê, baxt wê, aliyekê wê yê ku mirov wê bi kifşkirinê xwe re wê werênê ser ziman wê hebê.

Di nava zerdeştîyê de wê ew bawerî wê hebê ku wê li ser herdû milên mirovan wê du ferîştên wê hebin û ku wê, yek ji wan wê kirinên baş wê binivîsênê û yek ji wan wê kirinên nebaş wê binivîsênê. Wê, di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê, werênê ser ziman ku wê, çerçoveyek baxtî ku wê navaroka wê bi jîyankirina xwe re wê mirov wê dagirê wê, bê hanîn li ser ziman.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê têngînek baweriyî a bi baxtê re wê, ku bi kirinên mirov wê bê dagirtin wê bê hanîn li ser ziman. Di nava wê de wê, aliyekê ku wê bi têngîna azadiya mirov wê hebê wê, werênê ser ziman. Di wê temenê de wê têngîna azadiyê a zerdeştîyê wê di aslê xwe de wê, ji wê aliyê ve wê aliyekê wê bi hebûna mirov re wê hebê. Li gorî wê mirov di kirinên xwe de wê, di wê rengê de wê, çawa wê pêşbixê wê, di

wê rengê de wê awayek wê bi xwe re wê werênê li holê. Kirinek ku wê bê kirin ew divê ku ew pêşî li wê were hizkirin ku ew wê li ser çî temenê wê bê kirin û wê çawa wê were kirin. Ber ku wê dema ku ew kirin hat kirin û pêde wê, têngînek pêwîstîni w piştî wê re wê li ser wê re wê, di ahengekê herîkinî a berdewamiya jîyanê de wê, bibê wê xwe bide afirandin. Ew wê, di zerdeştîyê de wê weke pêwîstîni û ankû 'determinisme' kirinî wê were dîtin.

Di wê temenê de wê, mirov çî biikê û çawa bikê û li ser çî temenê bikê wê bi zêdeyî wê hey û balek ku wê bê xwestin were hanîn li ser wê hebê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê ev wê bi wê re wê xwe bide nîşandin. Di warê kifşkirina kirinekê a bi kirinî de wê, di wê rengê de wê têngînek wê hebê ku wê were ser ziman. Wê bê gotin ku wê kirin heta ku ew ne hatî kirin lê ku ew nêht hatin kirin ku ew were kirin û pê de wê pêvajoya wê kirinê wê bê dayîn destpêkirin. Lê mirov wê çawa wê kirinê wê bikê û wê encamên wê çawa wê rûbidin ew divê ku ew li wê bihizirê. Divê ku wê pêşbibînê. Li ser wê re wê, dema ku wê mirov kirinek kir wê mirov wê yekser wê ji wê kirinê û encama wê berpîrsîyar bê. Di wê temenê de wê, dema ku ew kirin ew çendî ku ew bi têngînek çî rengê were kirin jî wê mirov wê, dema ku ew wê bikê de bê û ew wê biikê wê hingî ew wê ji wê berpîrsîyar bê. Di wê temenê de wê ew wê werênê ser ziman.

Berpîrsîyariya mirov a li ser kirinên mirov wê, di wê temenê de wê, bi kirinê re wê weke ku mirov dibînê wê, di demên kevnera a hizra kurd a demên zerdeştîyê de wê pîrr zêde wê li ser wê were hizirkirin. Wê aqılmeşandin wê li ser wê re wê bînin kirin. Di dewama wê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di mijare hizirkirina wê de wê, ew wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin ku wê, kirin wê, dema ku mirov ew kir wê, di awayekê de wê, şêwayekê qarakterî jî wê bi xwe re wê bide çêkirin. Di wê rengê de wê, bi demê re wê, kirin wê li hevdû wê hoyandinekê wê bidina çêkirin. Kirinek ku ew hat kirin wê piştî wê, di dewama wê de wê li gorî wê kirinek din jî wê weke aliyekê din ê pêwîst wê xwe bide nîşandin. Di wê rengê de wê ew wê berê mirov ê bi pêşaroja mirov de jî wê rengê wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Li ser wê aliyê re wê, zerdeştîyan hewldaya ku ew di dewama wê de wê bi wê re qarakter dahûrbikin û bi wê re ew xwe bigihênina têngîna mihtemel bi kirinên mirov ku em wê di awayekê de wê bikin. Lê tiştêkê din ê weke dahîyane wê mirov bi wan re di demên destpêkê de dibînê. Ew jî wê ew bê ku wê,

di wê rengê de wê, bi awayekê aqilî ê şubjeyî wê di dewama wê de wê bi wê re wê bihizirin û wê, di wê temenê de wê, bikin ku ew tê derxin ku wê bi rengê hizirkirinê wê kirinek çawa wê mirov wê li gorî xwe wê rastbibînê ku wê bikê û wê bikê. Di wê temenê de wê li ser wê re wê bi wê re wê li wê bihizirin. Ev wê weke aliyna ku wê di temenê pêşdîtinê de wê li wê bihizirin û wê bi wê re wê aqilê xwe wê biwastênin. Hewldanên pêşdîtinê û ankû wê weke ku ew wê werênina ser ziman xwe 'xwe gihandina hizrekê di derbarê pêşaroja mirov de' wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê ku wê bi wê were hizirkirin. Zerdeştîyan û berî wan Mîtrayîyan jî bi wê bawer dikirin ku mirov dikarê xwe bigihênê hizrekê, têgînekê û hwd di derbarê pêşaroyê de. Wê, di wê temenê de wê, bi wê rengê wê, bihizirin û wê bênina ser ziman û wê bêjin ku em pêşaroyê nişanakên wê ji nava hizrên xwe, têgînên xwe yên ku ew dihênina ser ziman, xewn û dîtinên xwe wê dikarin derxin. Lê bo kifşkiriina wê jî wê aqil û zanînek teybet ku ew weke 'zanînek astbilind' bi nav dikin wê pêwîst bê. Kesên ku weke pîrûkal ku wan xwe daya karê fahmkirinê wê, di wê temenê de wê, bo wê serî li wan wê heta xistin.

Di wê rengê de wê, kirinên mirov wê çî encamê wê bi xwe re wê bênin wê ew jî wê weke aliyekê ku wê li wê bihiziriyan. Di dewama wê de wê, Ber vê yekê wê di nava pîrûkalên wan de wê, gotinên weke "pêşîya gotina xwe bizaniba û bêja' wê weke aliyekê ku wê di wê temenê de wê, bi wê bihiziriyan ba. Ber ku wan bawer dikir ku mirov çî kirinê ji îro ve wê bikê wê encamaka wê ya li gorî wê dîyar wê derkeve li holê. Di wê temenê de wê kirina me ya î ro wê di derbarê rûdayênên di dewama wê de ên di pêşîya me de ku wê rûbidin wê, bi hevdû ve wê girêdayî ba.

Di wê temenê de wê, jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku ew jî wê weke aliyekê wê yê din wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin. Hizirkirina bi zanîna me ya î ro û rengê wê yê heyî wê, di derbarê rûdayênên pêşaroja me de jî wê, li gorî wan wê bi encamî wê, pêkatîna ku mirov wan fahmbikira wê bûba. Di wê rengê de wê, di temenekê de wê li ser kirin, gotin û rewşên ku wê rûbidin de wê, di wê rengê de wê bi wê bihiziriyan. Di wê temenê de wê, jî em di dewama wê de wê werênina ser ziman û bêjin ku wê mijare hizirkirinê wê, di wê rengê de wê, bi zêdeyî wê weke aliyekê giring wê, di nava wan de wê derketiba li pêş. Di nava civatên wan de jî wê, li gotina kesên ku ew diaxiftin wê binerîyan ku ew çendî bi zane û di farqê de gotinên xwe bikardiha wê li wê binerîyan. Tenê axiftin û gotin bilêvkirin wê li gorî wan ne bûba nişanaka zanînekê ku mirov xwediyê wê bê. Wê bi wê re wê çawa ew hanî ser

ziman û ew li encamê wê hizirî û ew dizanê ku wê li ser çî temenê ew hanî ser ziman wê weke aliyên wê yên ku mirov li wê bihizirîya ba.

Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman ku wê mijare encamê wê, di wê temenê de wê, bi têngîna sedemê re wê, di dewama wê de wê, di wê rengê de wê li ser rengê hizirkirinê re wê, derkeve li hemberî me. Têkiliya sedem û encamê wê, di wê rengê de wê, têkiliyek di hevdu re derbasbûyî wê bi wê re wê hebê û wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, mirov dikarê wê, werênê ser ziman ku wê mijare encamê wê li ser kirinê re wê li wê were hizirkirin. Di nava kurdan de wê gotinek pîrr zêde bi nav û deng a bi hezaran salan ku wê hertimî wê were bilêvkirin heya û di zane min de wê ev gotin wê pîrr baş wê karibê rewşê wê werênê ser ziman. Dem bi dem wê di nava xwe de wê bînina ser ziman û wê bêjin ku “wê, her meh wê bi lingê xwe ve wê were qalaqandin.” Wateya wê gotin ku ew ji wê derdixin û wê bi wê dihênina ser ziman wê ew bê ku wê, her tişt wê bi sedema wê re wê hebê. Yanî wê, tiştê wê bi xwe bixwe re wê bînina ser ziman. Weke aliyekê din wê, aliyê din ê sêyem wê di nava wê de nebê ku wê, weke temenê sedemê wê were ser ziman. Minaq wê, dema ku wê kesek wê bijî wê li gorî mantiqê wê gotinê wê ew bê ku wê ti kesek wê li şûna ti kesekê wê neji. Ti kesek wê bi lingê ti kesekê wê nemeşê, wê tenê bi lingê xwe wê bimeşê. Ti kesek wê bi çavê ti kesekê wê nebînê, wê bi çavên xwe wê bibînê. Ti kesek wê bi laşê ti kesekê wê neji, wê bi laşê xwe wê bijî. Wateya ku wê ji wê gotinê wê were derxistin wê ev bê. Di dewama wê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, têngîna encamê wê, di serî de wê, di awayekê de wê bi wê re wê, werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê di awayekê din de jî wê werênê ser ziman ku wê kirin wê dema ku ew hat kirin wê, di wê temenê de wê, ji aliyê ku ew bûya û encama ku wê piştî wê bûyîna wê bibê re wê, bi wê re wê, were fahmkirin. Wê di wê temenê de wê kirin wê tenê wê weke rewşek bûyînî wê bi serê xwe wê nemênê. Li gorî wê mantiqê wê encamên kirinê ên ku wê piştî wê bibîn wê bibin. Ber vê yekê wê weke ku me li jor li deverekê wê hanî ser ziman wê pîrr zêde wê, bahsa wê were kirin ku mirov çî bêjê wê pêşî li wê bihizirê ku wê çî encamê wê bi xwe re wê werênê wê hingî wê weke aliyekê ku wê, bi wê re wê, êdî wê karibê were fahmkirin bê wê were dîtin. Di wê temenê de wê hişmendîya

li ser kirinekê û zanîna gotinekê ku mirov wê werênê ser ziman wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê ku wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ew wê, çî bi xwe re wê werênê wê dema ku mirov ew dît û li ser wê hişmendîyê gotin bikarhanî wê hingî wê weke bi zanebûnî ew gotin hatîya bikarhanîn wê were axiftin û wê bê hanîn li ser ziman.

Di mijare sedem û encamê de wê, di felsefeya Zerdeşt de ku mirov wê dibînê wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, kirinên mirov wê tenê wê bi temenekê ontolojikî ku wê weke wê ji pêş ve ew hatina kifşkirin wê newina ser ziman. Çendî ku wê çerçoveyek ontolojikî wê bi têgîna îdeayî wê werênê ser ziman jî lê wê di wê temenê de wê, bi awayekê pîrr zêde ku wê îtînayê li wê bide nîşandin vê aliyê wê bi wê ve girêdayî wê di wê temenê de wê li wê bihizirê. Wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê, di wê rengê de wê, werênê ser ziman. Di nava felsefeya Mîtra de wê têgîna sedem û encamê wê li ser temenekê ku mirov wê tiştekir wê zêdetirî wê di temenekê felsefeya xwezayî de wê werê hanîn li ser ziman. Minaq ku mirov birçî bê wê xwarinê bixwê. Ku mirov tî bê wê avê vexwe. Dema ku xewa mirov hat wê mirov razihê. ..

Di wê temenê de mirov dikarê gelek gotinên din wê di wê rengê de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Zerdeşt wê, di felsefeya xwe de wê hinekî din wê sofistike wê bikê di wê mijarê de. Ber vê yekê wê di hizra wî de wê ev wê bi zêdeyî wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe di wê rewşê de wê, li ser têgîna kirinê û hwd re wê, bihizirê û wê werênê ser ziman.

Zerdeşt felsefeya wî di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, bi zêdeyî wê, di wê temenê de wê, weke ku mirov wê ji wê têgîna sedem û encamê wê fahmdikê wê, di aslê xwe de wê, bi têgînî wê bi wê re wê, li wê bihizirê. Wê di awayekê de wê, zêdetirî wê li hevdu hoyandinê wê di wê têgîna sedem û encamê de wê bi wê re wê bi têgînî û îdeayî wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, hizirkirinên weke 'ku mirov tiştekir nebaş bikê wê tiştekir nebaş wê bê serê mirov' wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê ku wê mirov dikarê wê bihizirê. Lê aliyekê din wê di wê temenê de wê ew bê ku wê rengê kirinên mirov ên bi şubjeyî bê. Wê, di wê temenê de wê hinekî li wê bihizirê. Li gorî wî, kirin wê dema ku ew hat kirin wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, aliyekê wê yê ku wê, bi têgînek pêwîstîyî wê berê mirov wê bi xwe re wê bide dîyarkirin wê, bi wê re wê li wê bihizirê. Minaq wê, di awayekê de wê, dema ku wê di demên berê de wê, werê hizirkirin wê bê gotin ku 'gîyanên xirab wê xirabiyê bi me

didina kirin' wê, bi wê re wê bi awayekê din wê li ser wê re wê bihizirê. Wê di wê temenê de wê Zerdeşt wê bihizirê û wê bènê ser ziman ku wê dema ku me kirinek kir ku ew encamên wê xirab bûn wê ew encama wê kirinê wê, di wê temenê de wê, weke ku wê me hinekî wê weke nêzî aliyê xirab bikê. Ber vê yekê mirov bi zêdeyî xwe di awayekê de wê, li ya kirina baş, gotina baş û rewşa baş ku mirov wê bikê wê bihoyênê û wê bikê. Wê di wê temenê de wê, pêşnîyara kirina baş wê weke renekekê felsefeya xwe ku wê bi wê re wê, bi mantiqê serwerkirina aliyê baş wê werênê ser ziman. Li gorî wî, kirinên baş wê ne tenê wê, weke kirinek baş wê bimênin. Wê bi awayekê din jî wê di cewherê wê kirinê de wê, hêzek ku wê bi me bihêzbikê jî wê hebê. Ev hêz wê, dema ku wê dihênê ser ziman wê di temenê bandûrkirinê de wê bènê ser ziman. Berevajî wê weke ku ew dihênê ser ziman wê kirina xirab û ankû ne baş wê bi heman rengê wê hişmendiyê bi me re çêbikê. Ew hişmendî wê yan wê me zêdetirî wê li gorî serwerîya me ya bi hişmendiyê wê bi aliyê baş ve karibê bide birin û yan jî wê bi aliyê nebaş ve bide kişandin. Di wê rewşê de wê ev wê hinekî jî wê bi me ve girêdayî bê. Wê di wê temenê de wê li gorî wî di temenê de wê, zanînek cewherî ku ew mirov wê xwediyê wê bê wê, di wê temenê de wê weyn wê bileyizê. Di wê temenê de wê, ev rewşa hişmendiyê wê, di wê temenê de wê, dema ku wê bibê ku ew hişmendî li ser kirineka nebaş re bê û ankû kirineka baş re bê wê, xwestina wê weke miqnatisê wê bi aliyê xwe ve wê li gorî wî wê bide kişandin. Li vir mirov wê demê wê bi kijan aliyê ve wê bijartina xwe wê bikê wê hin bi hin wê bi aliyê ve wê kirin û mêylên xwe wê di awayekê de wê bide kirin. Li gorî wî başî jî û nebaşî jî wê bi hevdû re û wê di zikhevdû de wê bi mirov re wê hebin. Ya ku wê bi aliyekê ku ew serwerî weke başî û ankû nebaşî ku wê derxê li holê jî wê kirinên me û rengê wê û armancîya wan bê. Wê herdû alî jî wê bixwezin ku ew xwe li mirov serwer bikin. Lê mirov wê, di wê temenê de wê, xwediyê wê síyan û biryardarîyê bê ku ew biryara xwe bide ku ew aliyekê ji wan aliyan hilbijêrê.

Aliyekê din ku wê zerdeşt wê di wê temenê de wê bi wê bihizirê wê aliyê hizirkirina başî û nebaşiyê wê di nava têkiliya bi kirin û encamê bê. Di wê rewşê de wê, têkiliya kirin û encamê wê, di wê rengê de wê, kirin ku ew çawa bûya encam wê ji aliyekê ve wê rengê wê weke ku wê bide nîşandin. Di wê rewşê de wê, ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku wê bi wê were hizirkirin ku encam ev bê ku ev baş bê wê demê ew kirin jî baş bû ku ew pêkhat. Di wê temenê de wê, encam wê kirinê wê di wê

rengê de wê, bide dîyarkirin. Yan jî wê bê gotin ku “kirin baş bû lê encam nebaş bû” Wê demê li ser wê re wê, ew kirin jî wê dema ku ew çendî baş ba wê li gorî encama nebaş wê weke nebaş jî wê biheta dîtî û ser ziman. Zerdeşt wê di vir de wê, cûdahiyekê wê bikeve nava wê hizirkirinê de. Li gorî wî di wê temenê de wê, kirin û encam wê karibin bi temenên cûda bibin, çendî ku ew di dewama hevdû de bibin jî. Di wê temenê de wê hinekî wê di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê giring wê bi wê re wê, têkiliya kirin û encamê wê di temenê de wê, çendî ku wê şewayekê weke têkilkiya sedem û encamê de wê were dîtî jî lê wê hinekî wê cûdatirî wê ew wê bi wê bihizirê. Di wê temenê de wê, ew têngîna sedemê wê ji nava têkiliya kirin û encamê wê hinekî wê dûrbikê. Di wê rengê de wê bi wê bihizirê. Kirinek ku ew baş bê, wê encama ku wê ku ew ne baş bû wê, li gorî wî newê wê wateyê ku ew kirin ne baş bû. Di wê temenê de wê, bi heman rengê wê vajî wê jî wê, di awayekê de wê rast bûba.

Di wê temenê de wê, bi wê re wê, di awayekê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Wusa mirov dibînê ku wê di wê demê de wê di nava hizra zerdeşt de wê ev alî wê bi zêdeyî wê weke aliyekê ku wê li wê were hizirkirin bê. Wê, di wê temenê de wê, pirr zêde wê serî li ser wê aliyê wê were wastandin.

Mirov wê li gorî zerdeşt wê, ji kirinên xwe berpirsîyar bê. Di nava kurdan de wê, dema ku wê bahsa wê berpirsîyarîyê wê were kirin wê, di gelek awayan de wê gotin wê li ser wê re wê werina ser ziman. Mirov wê, dema ku wê biaxifê wê, bi heykişandîna li ser gotinê ku ew çawa bîrê ser ziman û ew li wê bihizirê ku wê bi çî encamê ku wê bi xwe re wê bîrê ku ew pêşîya wê bi wê bibînê wê bi wê re wê bal bê kişandin li ser wê. Di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku wê bi wê were hizirkirin.

Di aslê xwe de wê, ji wê aliyê têkiliya kirin û encamê ve wê, di wê rengê din de jî wê di nava hizra kurd de wê di awayekê li hevdû hoyandî jî wê were ser ziman. Gotineka din jî ku wê pirr kevîna bê û wê di wê temenê de wê ji wan deman wê weke ku ew hatiya ser ziman wê bê hanîn ser ziman wê gotina “haçîyê nekê zehmet wê nexwe nehmet” jî wê di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, weke gotineka ku wê di wê temenê de wê balê bikişênê li ser kirinê û encama wê ku wê bi wê mirov bijî. Di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê bi wê bihizirê bê. Gotina ‘xiretiyê’ wê di wê temenê de wê, bi gotina

‘destdayîna berxwe’ ku wê were hanîn li ser ziman wê li ser wê temenê wê di her demê de wê, weke gûharekê li gûhan wê bê hanîn li ser ziman. Di wê rengê de wê, di wê temenê de wê, bahsa wê, were kirin.

Di dewama wê de wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê kirin wê, di wê rengê de wê, encama wê hebê. Di wê rengê de wê, kirin wê, weke kirinîyeka objeyî bê. Di wê temenê de wê dikarê wê li wê bihizirê. Lê dema ku em di çerçoveya têtîna sedem û encamê de wê li wê bihizirin wê têtîna sedemê jî wê hinekî din wê li gorî wê weke şubjektiv wê bimênê. Wê di wê temenê de wê, weke aliyekê ku wê bi hizirkirina me ve wê, girêdayî wê bimênê. Weke sedemê hêncet dayîna nîşandin wê tenê wê li gorî aqilekê şîyarî û ankû şubjeyî wê li holê wê bimênê. Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê, di wê rengê de wê, dikarê wê di awayekê de wê fahmbikê.

Di wê temenê de wê li gorî fahmkirina encamê wê kirin û sedem wê bi hevdû re wê, di awayekê de wê, dema ku em wan di zikhevdû de fahmbikin wê, kirin wê weke temenekê objeyî wê di temenê sedemê de jî wê xwe di awayekê de wê bide nîşandin. Di warê têtîna sedemê de wê, dukarê wê ji aliyan ve wê, werênê ser ziman. Di wê rengê de wê ji aliyekê ve wê weke ku me li jor hanî ser ziman wê li ser temenê aqilekê şîyarî ê bi hişmendî bê. Wê di wê temenê de wê, sedem wê hinekî jî wê bi kifşkirinên me yên bi aqil re bê. Wê dema ku ez bêjin ‘ez çima sûkê û hem tiştina bo malê bikim û hem jî ezê zaroyê ji dibistanê bènima malê’ wê, di wê temenê de wê di wê rengê de wê, awayekê dualî ê sedemê ku mirov dikarê wê, bènê ser ziman. Aliyekê ve ez dikarim bêjim ku ‘ez bo ku ez tiştina bikirim bo malê hatima sûkê.’ Ji aliyê din ve jî dikarim bêjim ku ‘ez bo zaroyê ji dibistanê bibima malê hatima sûkê.’ Li gorî hevoka me ya li ser wê re wê herdû alî jî wê rast bin. Wê weke kirineka pîrr sedemî wê xwe bide nîşandin. Lê ev wê çendî wê, ku wê rast jî bin wê karibin gûharînekê bi xwe re bidina çêkirin.

Di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê din ê giring bê ku mirov wê dikarê wê werênê ser ziman. Li vir ku em di çerçoveya hizra zerdeşt de têtîna sedem û encamê bi hevdû re wan derxina li pêş wê demê em divê ku wê di awayekê de wê, werênina ser ziman ku wê, di awayekê de wê, ji aliyekê ve wê bi têtînek li hev honayî jî wê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, kirinên mirov wê, encamên wê ji me re wê hebin wê, di wê temenê de wê weke têtîneka ku mirov wê dikarê wê werênê ser ziman bê.

Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, Zerdeşt wê di awayekê de wê, li ser kirin encamê di afirênê û ankû encam kirinê derdixê li holê wê, li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê, kîjan wê pêşî wê were wê weke ku em dibînin wê ji aliyekê ve jî wê li ser wê were hizirkirin. Wê di wê temenê de wê di awayekê de wê, weke ku em wê dibînin wê bi wê rengê wê, li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di mijare hizirkirina bi têkilkiya nava kirin û encamê de wê, di wê temenê de wê, aliyekê temenkirî wê encam wê were dîtin. Di wê rengê de wê têkiliya kirin û encamê wê ji aliyekê ve wê were dîtin. Lê li gorî Zerdeşt wê kirin wê di temenekê objektiv de bê û wê pêşî wê ne xwediyê darazekê bê. Wê di wê temenê de wê ya ku wê bi xwe re wê di awayekê de wê weke ku wê bide çêkirin û dîyarkirin jî wê di awayekê de wê, encam bê. Di wê temenê de wê, ji gelek aliyan ve wê, funksiyonên ku wê li encamê wê werina kirin wê hebin. Yan wê di awayekê din de jî wê ew wê, di wê rengê de wê, bi wê were hizirkirin. Encam wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, li gorî wê rengê hizirkirinê ku mirov dibîne wê aliyekê wê darazî jî wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê weke ku wê bide dîyarkirin.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê encam wê di wê rengê de wê weke aliyekê ku wê kirin wê bi wê re wê, rengê wê yê zêhnî û darazî wê xwe bide dîyarkirin. Di wê çerçoveyê de wê encam wê, kirinê wê di çî rengê de bê wê bi wê re wê, di awayekê de wê rengê wê bide nîşandin. Lê li deverekê din jî wê dema ku em *avêsta* dixwênin wê dibînin ku wê, encam wê li ser wê kirinê re ku ew bûya dikarê bi regekê din jî ew were fahmkirin. Yan jî wê encam wê di rengê derkkirina wê bi hişmendî wê, di wê rengê de wê ew jî wê di awayekê de wê, li gorî wê çendî ku wê weke fonemenekê objeyî wê karibê were dîtin jî lê wê, bi wê re wê karibê weke aliyekê din jî wê, were salixkirin. Yanî wê, encam wê bi xwe re wê li gorî rengên hizirkirinê wê çendî ku wê bi rengên cûr bi cûr wê, salixkirin wê bi wê re wê, bên kirin wê bi wê awayê re wê, rewşa kirinê jî wê, di awayekê de wê li rengên din ên têgînî û têgihîştinî wê bide barkirin. Di wê rewşê de wê, ji encamê fahmkirina kirinê wê, di wê temenê de wê bi xwe re wê li gorî wê, karibê bigihêne têgînên din ên cûr bi cûr ên ji hev cûda jî.

Di dewama wê de wê jî wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare salixkirinê bi encamî wê di wê temenê de wê, li ser têgînek şubjeyî re wê di wê temenê de wê di awayekê de wê

weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de em wê dibînin ku wê di demên kevnera de wê, di nava hizra kurd de wê bi zêdeyî wê li ser rewşa fahmkirinê, hişmendî û funksiyona zanînê û ankû aqil wê bê bihizirkirin. Di nava hizrên Zerdeşt de wê, di wê temenê de wê, dema ku em wan dixwênin wê bi awayekê zelalî wê dibînin û wê kifşdikin.

Di aslê xwe de wê, di wê çerçoveyê de wê, mijare fahmkirina rastteqînîyê wê weke ku em dibînin wê bi zêdeyî wê, weke mijareka ku wê bi zêdeyî wê zerdeşt wê li ser wê bisekinê bê. me li jor hinekê ji wê aliyê ve wê hanî ser ziman. Lê li vir wê, li ser kirinê re jî wê hinek aliyên ku wê bi wê bê hizirkirin wê di wê nûqteyê de wê hebin û em wê, di serî de wê di dewama wê de wê hinekî jî divê ku em wan bikirpênin.

Di mijare rastteqînîyê de wê di wê rengê de wê, rastiya hizirî wê, di wê rengê de wê, bi zêdeyî wê, di awayekê de wê, were dîtin û fahmkirin. Di aslê xwe de wê, mijare hizirkirinê wê di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê xwe bi wê re wê bide nîşandin. Di warê kirinên me de wê, bi wê rengê wê di awayekê de wê bihizirê ku wê, kirinên me wê hinekî wê, di temenekê ontolojikî de wê, xwediyê girêdana ku wê di wê temenê de bin wê li wan bihizirê û wê werênê ser ziman. Ber vê yekê wê, weke ku wê çawa wê kirinên xirab wê me ji wê dûrbikin li gorî wî wê, bi heman rengê wê kirinên baş wê, nêztir bikin. Di wê rengê de wê, kirin wê, di wê rengê de wê, hinek wateyên din jî ku wê li wê werina kirin wê, di wê temenê de wê bibê.

Di mijare salixkirina wê de wê, di wê rengê de wê, kirin wê, di wê temenê de wê, di felsefeya zerdeşt wê bi wê ve girêdayî wê, bi têgîn û çerçoveyek qarakterî jî wê di wê rengê de wê bi wê were hizirkirin.

Di warê felsefeya kurd a demên kevnera de wê, di aslê xwe de wê ji Mîtra û heta zerdeşt û di dewama wê wê hemû felsefe û zaneyên civakê ên wê demê wê, di wê temenê de wê, di rengekê wê bihizirin. Çendî ku em di ahengekê de wê weke ku ew heya wê dibînin jî wê weke ku me li jor bahsa aliyên weke bi hewldana balkişandina li ser aliyên weke li pêş û paşîya gotina xwe bihizira û piştê bêja re wê, di awayekê de wê, weke ku wê di çerçoveyek lêpîrsînerî wê di hizra demê de wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê mijare lêpîrsînê û ankû gûmankirinê wê, li ser temenê kêr û tambûnê, rast û nerastbûnê û hwd re wê, di awayekê de wê, di aslê xwe de wê, were ser ziman. Di wê temenê de wê, di gotinê de wê ev wê, bibin.

Em bi teybetî wê, di nava rengên hizirkirinên civatî ên ku wê bi komî wê bibin de jî wê, di hizrekê de wê, dema ku wê were ser ziman wê şêwayê ku wê bi wê were ser ziman û temenê bi argûmanî ku wê li ser wê re wê were ser ziman wê li ser wê re wê, bi wê were lêpîrsîn. Ji xwe di awayekê de wê di nava hizrên Zerdeşt û yên yazdanî ku ew bi pergali berî wî jî hebûna wê bi zêdeyî wê gengêştî û aloziyek di nava hizirkirinê de wê, bi wê rengê û temenê wê xwe bide dîyarkirin. Lêpîrsîna li hizran û kirina berlêpîrsînê a têgînan wê di wê temenê de wê bi zêdeyî wê pêşkeve. Her çendî ku wê bi têgîna hizrek din a cûda jî wê were ser ziman lê wê, ew hizir wê karibê bibê sedema kirina berlêpîrsînê a hizra ku ew bi serwerî heya bê. Di wê rengê de wê, hizrên zerdeşt wê, dema ku wê, ew wê werênê ser ziman û wê piştî wê ku wê hizrên din ên kevn wê bikê berlêpîrsînê û hwd wê, di wê temenê de wê, ew wê rewş wê bi wê re wê biafirê. Hizirkirina li wê, di wê temenê de wê, bê temenê hizirkirinê. Di wê temenê de wê, dema ku wê du hizir wê vajî hevdû û ankû yek wê weke ya din redbikê ku wê bi wê rengê wê were ser ziman wê, di wê rengê de wê, dijberî wê bi wê re wê pêşkeve. Li ser mantiqê ya kevn ku ew xwe diparêzê ku ew pêşdikeve wê, ew bibê. Lê wê, di wê dewama wê de wê, di aslê xwe de wê, weke aliyekê din ê hizrî wê bi xwe re wê biafirênê. Di mijare hizra zerdeşt de wê, di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, hertimî wê ji wê temenê wê bi întîbaya dervî wê kevneşopîyê ku ew bûya wê bi wê re wê, were dîtin. Zerdeşt wê, di aslê xwe de wê, ew wê, kevneşopîyek teybet a hizirkirinê wê bi xwe re wê, bide destpêkirin. Kevneşopîya wî jî wê, kevneşoya hizirkirinê a bi aqilê **felsefeyê** bê. ...

Ber vê yekê wê, qasta canê Zerdeşt kirin jî wê bibê. Di wê temenê de wê, ya ku wê mijar dijberîyê li hizrên wî û wî di nava yazdaniyên berê de jî wê bide çêkirin jî wê ew rewşa lêpîrsînîyê ku wê bi hizrên wî re wê di awayekê xwezayî de wê pêşkeve bê. Ev rewş wê, hinekî di dema Mîtra de jî wê pêşkeve. Lê wê di dema Zerdeşt de wê bi dijari wê ppêşkeve. Di aslê xwe de wê ya ku wê ne hêlê ku wê zerdeşt wê ecelê xwe wê bimirê jî wê di aslê xwe de wê ev rewş bê. Wê rewşa lêpîrsînîyê di hizra kurd a kevnera de wê, di wê rengê de wê, bi zêdeyî wê karibê temenê alozi û dijberîyê bi xwe re biafirênê. Hinek sedemên wê yên din jî wê hebin. Mînaq pergale hizirkirinê a baweriyê ku ew li ser temenê xwe bi sazûmanî rûniştîya wê di wê temenê de wê, dikarê wê, werênê ser ziman. Gotinên weke 'kî nizanê wê bi çi bawer bikê' wê, piştî wê re wê weke gotinên gûmankirinê wê, di wê çerçoveyê de wê, werina ser ziman. Ev

gotin wê di wê temenê de wê, bi zêdeyî wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Di warê hizirkirina demê de wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, dema ku em li rengê pêşketina xate pêşketina zerdeşt dinerin em wê dibînin ku wê di her demê de wê, di awayekê nûjen de wê, bi hizrên xwe re wê weke ku wî dûhû hanîbina ser ziman wê dîmenekê wê bi têngînî wê di mejiyê me de wê bide çêkirin. Di wê rewşê de wê, hizrên wî di wê çerçoveyê de wê, çerçoveyek giring a wê ya hizirkirinê wê hebê. Wê bi felsefeyî wê hebê. Zerdeşt wê, wê ji sê aliyan ve wê, giring bê ku mirov wê bi wê rengê wê di destpêkê de fahmbikê. Aliyê pêşî wê ew bê ku wê, di destpêkê de wî di dewama Mîtra û pêvajoyên wî yên pêşketinê ên bawerî û felsefeya wî de wî werênê ser ziman bê. Di wê temenê de wê, ew wê, di wê temenê de wê, pêvajoya ku Mîtra dabû destpêkirin wê derxê li ast û pêvajoyek din a astbilind. Aliyê din ê duyem wê di dçroka baweriyên de wê dema mîtolojiyan wê bi temenî wê dawî li wan werênê. Wê, hinekî dagerên mîtolojiikî ku wê Mîtra wê hizrên xwe yên nûjen ên felsefeyê wê bi karhanîna wan re wê bînenê ser ziman wê, wan jî ji hevdu wê binaqênê û wê werênê ser ziman. Aliyê din ê sêyem wê, weke ku wê zerdeşt di farqe wê de bê wê, li ser wê temenê wê pêwîstîya ku ew ji gelek aliyan ve ew wê, şîrovekirin ji hemû aliyan pergale hizirkirinê ve wê pêşbixê û wê werênê ser ziman bê. Ber vê yekê wê, demek dirêj wê xwe di temenekê de wê, bide şîrovekirinê û pêşxistina hizrên nû. Wê, di wê temenê de wê, bi kirinê xwe jî wê, çawa wê nêz bibê wê, ew wê jî wê bi sazûman bikê. Di wê temenê de wê ji her aliyan ve wê bidest dayîna peyaman di wê çerçoveyê de wê bikê.

Ev jî wê, di awayekê de wê çerçoveya wî ya hizirkirinê wê bi xwe re wê, hin bi hin wê hem xort bikê, hem berfireh bikê û hem jî wê, kûr bikê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ew wê, bi wê re wê, li wê bihizirê.

Zerdeşt wê, di wê rengê de wê, bawerîya ku ew dihênê ser ziman wê, di wê rengê de wê, weke çawa wê, di dema aqilê felsefeyê de wê bê jîyankirinê wê di wê temenê de wê ew wê pêşbixê. Ya ku wê, bo demên medîya wê bi mirov bide gotin ku 'ew, berî dema xwe dijî jî wê, ev rastî bê. Gelek dîrokzan jî wê dema ku wê bi rastî û awayekê cidî wê medîya şîrove bikin wê, di wê rengê de wê, bigihijina şîroveyna û wê bi wan wê werênina ser ziman û wê bêjin ku 'medî demeke pîr zêde a piştî wan ku

wê were dijîn, ber vê yekê ew di dema xwe wê bi wê zêdeyî wê newina fahmkirin.

Ev alfyên hizirkirinê ku wê di nava jîyanê de wê bi awayê jîyanê wê xwe bidina dîyarkirin wê hinekî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, werê ser ziman. Zerdeştî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring wê xwe di wê temenê de wê, bi pêşketinek mazin wê bidina nîşandin.

Zerdeşt di aslê xwe de wê, dema ku em li ser rengên hizirkirinên w dihizirin û hizrên wî dihênina ser ziman û ji wan derhanînên ku em dikin bi wan em dikarin bêjin ew heta roja me jî ew layîqî wê pêşketin û hizirkirina xwe ew ne hatîya fahmkirin û ne hatîya ser ziman. Wê di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê, mirov dikarê wê, werênê ser ziman. Zerdeşt di wî de û di hizrên wî de kûrbûn wê ne tenê wê di felsefeya kevnera a herêmê de wê weke kûrbûnekê wê bimênê wê, ji wê zêdetirî wê, di awayekê din de jî wê gelek aliyên din ên weke bi pêvajoyên pêşketina civakî re ku wî dabû çêkirin û ankû temenê wan dabû çêkirin wê ew jî wê bi wê re wê, werina fahmkirin.

Di wê rengê de wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê werênê ser ziman û wê fahmbikê ku Zerdeşt wê, di awayekê de wê, dema kevnera a hizrî a bi aqilê zelal re wê bêtê ser ziman. Wê, bi dagerên mîtolojikî zêdetirî wê, bi îdeayan wê bêtê ser ziman. Wê, di wê temen de wê, felsefeyek hemdem ku wê di wê temenê de wê, çerçoveyek civakî wê bi hemû aliyên wê re wê bi sazûmanbikê wê bi xwe re wê, bêtê li holê û wê werênê ser ziman. Zerdeşt di zane min de aliyê wî yî felsefeyî hê ji sadî 10 jî ew ne hatîya fahmkirin. Di wê rengê de wê, dema ku mirov wî dikê ku bi hizrên wî re wî fahmbikê wê bi hesanî wê kifşdikê.

Hizrên Zerdeşt wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, bi zêdeyî wê weke aliyekê giring wê, xwe di wê temenê de wê bi pêvajoyên pêşketinê re wê, di awayekê de wê, bide nîşandin bê. Yê ku wê hinekî ji me hemûya zêdetirî wê, nêzî fahmkirina wî bibê wê Manî bê. Manî jî wê, di aslê xwe de wê, çendî ku wê weke pêvajoyek pêşketinê a di dewama wê dema kevnera a hizrî de bê wê di awayekê din de jî wê weke faktorekê têgihîştinê a teybet wê xwe bide nîşandin.

Di aslê xwe de ji vir û pê de em dema ku bi berdewamî demên kevnera bi berdewamî werênina ser ziman Manî jî tevî Zerdeşt di dewama wî de êdî bidest hanîna li ser ziman bikin.

Manî wê, di awayekê de wê di dewama Zerdeşt de wê, were dîtin. Wê di wê xate yazdanî de wê weke têgînekê bawerî, felsefeyî û zanînî wê bê dîtin. Di wê rengê de wê Manî wê, di aslê xwe de wê, demek nû bê. Mijare Manî wê dema ku em wê hildina li dest wê, di aslê xwe de wê, di destpêkê de wê di çerçoveya dema kevnera a kurd de wê, weke demeke ronansanî a ku wê pêşkeve wê, dikarê wê werênê ser ziman. Manî wê li ser temenê Zerdeşt û Mîtra û hemû çavkaniyên berî xwe wê, di wê temenê de wê pêşkeve. Wê, di wê xatê de wê, ew di nava hewldanakê de ku ew wê çawa wê bi hizrên xwe wê demek nû wê bide destpêkirin. Di wê rengê de wê, Hizrên Manî wê, di aslê xwe de wê, dema kevnera a kurd ku wê dema ku ew dihê ber dema dawîya xwe wê, di wê demê de wê pêşkeve. Lê di wê dema Manî de wê weke ku em bi Rêveberîya Abgaarî a mîtrayî, komagenî û weke wê gelek mîrgên piçûk mazin ku ew li herêmê hena wê, di wê temenê de wê, di nava lêgerînekê de bin.

Wê di wê temenê de wê çawa wê, pêşketinekê wê li gorî wê asta demê a nû wê çêbikin wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman. Manî wê di aslê xwe de wê, xwediy astek bilind bê. Wê, di wê çerçoveya hizra wî de wê, civaknasîyek hemdem a nûjen wê bikê ku wê pêşbixê. Di dewama wê de wê, li ser wê temenê hizirkirinê wê bikê û wê bixwezê ku ew mijare tundûtûjîyê ji nava têkiliyên mirovan derxê. Wê di wê warê de wê, ew wê, di wê rengê de wê, di nava hewldanakê de bê. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê Manî wê, ji temen ve wê bikin ku ew xwe bigihênina mirovan û hizrên xwe bi wan bide zanîn.

Manî wê, dema wî ku mirov wê li wê dihizirê wê, di wê rengê de wê, ew li ser temenekê hizirkirinê wê zanîna xwe wê werênê ser ziman. Ew zanîn û tundûtûjîyê li hevdû nabînê û wê, di wê temenê de wê, weke vajî hevdû wê bibînê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê tevbigeirhê û wê werênê ser ziman ku wê dema ku wê li deverekê wê zanîn wê hebê wê li wir wê, zor û tundûtûjî wê nebê.

Di wê warê de wê, di aslê xwe de wê dema ku mirov wê li Manî dihizirê wê mirov dibînê ku Manî wê, ji gelek galiyan ve wê bo fahmkirna dema kevnera a kurd wê pêwîstîya fahmkirina wî ji temen ve wê bi hizrên wî hebê weke Mîtra û Zerdeşt. Di wê temenê de wê, pergale hizirkirinê ku wê ew wê avabikê wê, li ser temenekê kevneşopî a zerdeştî û Mîtrayîyê wê bîne ser ziman. Lê Manî wê, di wê rengê de ew tevidigerihê wê dixwezê wê bide nîşandin û wê bîne ser ziman ku weke ku ew dixwezê derketinek ronakbîrî bide çêkirin. Di wê temenê de ew di aslê xwe de wê ast û pîvane pêşketinê a demê wê bibînê. Lê ew li gorî wê

fahmkirin wê ne têr bê wê weke ku wê bîbînê. Di wê temenê de ew di awayekê şewayî de wê derkeve. Ew di temenekê xwezayî de ew dixwezê ku ew derkeve. Di çerçoveya îdeyên Zerdeşt de wê, çendî ku ew wê wan esas bigirê jî lê wê, di awayekê de wê, weke ku ew dixwezê wê, çerçoveya felsefeya xwezayî ku wê bi hizrên Mîtra re wê ser ziman wê kifşbikê.

Gotinên weke 'ola çar demsalan', 'xwezaya mirov', 'rastteqînîya yazdanî', 'rohnîya dil', 'rohnî û zanîn' û hwd wê, weke aliyna ku wê di çerçoveya hizirkirinên wî de wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Di wê temenê de wê, gotina rohnîyê wê, di aslê xwe de wê, bi gelek awayên tefsîrî wê di nava hizirkirina Manî de wê, xwe bidina dîyarkirin. Di wê rengê de wê, di demên berê ên Mîtra û Zerdeşt de wê, minaq wê, agirperestî wê, di awayekê de wê li pêş bê. Manî dixwezê ku wê bi goitna rohnîyê re li ser navê yazdanî cih bide gûharandin. Ber vê yekê wê di temenekê rewşenî, ronakî, zaneyî û hişmendî de wê gotina rohnîyê wê hilde li dest û wê bîbînê ser ziman. Di wê rengê de wê, gelek şîroveyan ku ew dikê wê, di wê temenê de wê xwediyê wateyekê bin. Di wê rewşê de Manî wê bi wî û hewldana wî re mirov dibînê ku ew zanînê weke temen ji xwe re esas digirê û bi wê dihênê ser ziman.

Aliyên ku em di nava hizra Manî de werênina ser ziman bi felsefeyî wê ne tenê wê weke aliyna hizrên wî bimênin. Wê ji aliyê din ve jî wê, di wê xat û kevneşopîya hizirkirinê a bi aqilê felsefeyê ku wê ji Mîtra û Zerdeşt wê, heta wê demê wê xwe bide domandin wê, dewama wê bixwezê ku wê werênê li ser ziman.

Di nava Zerdeştîyê de wê, hizirkirina kosmolojîkî wê li ser wê temenê başî û nebaşîyê wê, di awayekê de wê, zêdetirî wê, weke ku wê li pêş bê. Di têgînîna azmanî de wê, li ser wê temenê wê, di her demê de wê, di aslê xwe de wê, têgînek gerdûnî ku wê temenê wê biafirênê wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê, Zerdeşt jî wê ji aliyekê ve wê ji wê kevneşopîyê wê dûrnekevê. Lê wê ew wê kevneşopîyê wê bi hizirbikê û wê bi çerçoveyek hizirkî wê bi sazûman bikê û wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê gelek aliyên ku wê weke di nava hizrên Zerdeşt jî wê bi nepenî mana wê, Manî wê, ji aliyekê ve wê, di wê çerçoveyê de wê, rêya di wan de hizirkirin û hewldana gihiştina li rastteqînîya wan wê, hîlbijêrê. Manî di wê temenê de wê, sazûmanak rûhanî a hizirkirinê wê bi hizir wê biafirênê û wê bi wê re wê bikê ku ew bihizirê. Hizirkirinên Manî di wê temenê de wê, aliyekê wan ê din jî wê hebê. Ew rengê vegotinên wî yên ku ew li ser temenê jîyangerîya mirov wê, dihênê ser

ziman wê, di şêwayekê hemdem de wê dîmenekê vegotinê wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Vegotinên Manî wê, ne zêde bi serxwezayî bin.

Wusa em dibînin û fahmdikin ku wê Manî di çerçoveya têgînên weke sedem û encamê, mantiqê, realismê û ankû rastîtîyê û hwd re wê, hizirkirina xwe wê bikê ku ew wê bikê û wê werênê ser ziman. Ev şêwayên hizirkirinê wê, nîşanaka bi aqil ji azmana daketina li ser rûyê ardê bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê, werênê ser ziman ku wê, vegotinên wî çendî ku wê di wê rengê de wê dîmenekê wê bidina me jî lê wê di wê temenê de wê, xwediye hişmendîyna temenî bin.

Manî di wê çerçoveyê de wê, aliyekê giirng wê, bi hizra wî re wî xwe bide dîyarkirin. Ew giraniyê di hizirkirina xwe de wê bide fahmkirina jîyanê û ghiştina li rastteqîniya wê. Di aslê xwe de wê, ev wê weke tiştêkê nû û aliyê din bê. Ber ku wê, aqil wê bi wê re wê, weke bi jîyanê û fahmkirina wê re wê alaquadar bibê. Di wê temenê de wê, hemû tiştên di jîyanê de wê giringiyekê bide wan. Wê parastina jîyanê wê weke nirxek pîroz wê bibîne. Wê, tûndûtûjiyê wê bixwezê ku ew ji nava têkiliyên mirov derxê. Wê jî wê temenê wê li ser fahmkirinê wê demezrênê. Wê weke ku wê çawa wê, bihûşt wê weke welatîtîyek yazdanî wê were dîtin wê, di wê temenê de wê, welatîtîya dûnyewî jî wê, bi têgînek di wê rengê de wê, jîyane li dûnyê wê hilde li dest. Dema ku wê bawermendîn Îsa mesih ên weke Augustinus wê di nava wan de wê perwerdeyê wê bibîne û ku wê bigihijê têgîna 'welatê xwûdê' wê, hinekî jî ev têgîn û rengê pêşketinê wê di tememê wê de wê hebê. Di wê temenê de wê, rewşa weke navê yazdanî û pîrozîyê û hwd wê, di temenê wê fahmkirinê a jîyanê de wê ji aliyê xwe ve wê bicihbikê. Wê, fahmkirina wê weke rêyek ghiştina li rastteqîniyê jî wê bibîne. Di wê temenê de wê, gotinên weke "heçiyê dûnya qizinc nekirî wê nikaribê axireta xwe jî qizinc bikê". 'Başîya li dûnyayê wê rê li ya aliyên ê axiretê wê bide vekirin.' Manî wê weke ku em ji hizrên wî fahmdikin ew têkiliyekê bi wê rengê di nava herdû aliyên de wê di temenê jîyanê û baş û rast jîyankirinê de wê dênê. Di wê rengê de wê, gotina jîyanê wê bi temenekê ku ew divê ku ew were fahmkirin wê li cem wî bi qadrê bê. Wê, bi giringiyek mazin wê bê dîtin û ser ziman. Wê derî li baweriyên din wê nede girtin. Wê, di wê temenê de wê, di wekheviyekê de wê, nêz bibê. Wê, ev wê weke nirxek ji mirovatîyê û pîrozîya xwe ku ew dibîne wê bide dîyarkirin.

Di mijare hevdû fahmkirinê de wê, weke nirxekê Manî wê bi hizrên xwe re wê, bi hizrên xwe re wê derkeve li pêş. Di wê temenê de Manî weke ku ew dihizirê ku wê demna çawa wê werin û divê ku ew çawa

temenê wan li ser hevdû fahmkirinê bê. Wê, di wê temenê de ew li civake xwe ya ku ew di nav de dijî wê li wê dinerê û ew di wê de gelek rengên baweriyî ên ji hev cûda wan kifşdikê. Di wê temenê de ew bi wê yekê li wê dihizirê. Ew ne xwediyê têgînek redkar û ankû ji xwe dûrxistinê ya. Ew di nava hewldanak fahmkirinê de nêzîkatî û hizra xwe dide nîşandin.

Di wê temenê de wê, bi têgîn û întîbaya ku ew deriyê wan ji her kesekê re vekirîya wê di wê temenê de wê tevbigirihê. Ev wê weke alî û rewş û têgîna ku wê, rengê xwe wê li hizirkirina wî û felsefeya wî û bi wê re li bawerîya wî jî wê bixê bê. Di wê çerçoveyê de wê Manî wê were dîtîn.

Manî di warê hizirkirinê de wê, weke ku em rengê sazûmana bawerîya xwe de ku ew dikê wê, di temen û çerçoveyekê de ku wê, her tiştê û kesekê wê bi weyna wê re wê weke ku wê bi erk dikê û wê dikê wê di rewşa wê de wê fahmbikê bê. Di wê rengê de wê, têgîna weke rewşek hiyararşiyî ku ew dihênê ser ziman bi hizirên xwe re wê, di wê temenê de wê, xwediyê temenekê fahmkirinê bê.

Manî di nava jîyanê de wê, di wê temenê de wê, têgîna qatmanîyê wê li ser temenê wê bikê ku wê dênê û wê fahmbikê. Wê, bi wê re wê, ew wê, bikê ku wê werênê ser ziman. Lê Manî wê, di wê çerçoveyê de wê, çerçoveya ku ew di wê de gihaye û mazinbûya wê, bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Manî wê, di aslê xwe de wê, di nava wê çerçoveyê de wê, di levkirinekê de bê. Lê di rewşa ramyarî a demê de wê, ew wê, ber ku ew wê rast nabînê ku ew çawa xwediyê rewşek xirab a wê, herê nekê. Dixwezê ku ew wê rast bikê. Hewldanên sererastkirinê wê bikê ku ew bide çêkirin. Di wê rengê de wê, di nava wê temenê de wê bihizirê.

Manî wê, di wê temenê de wê, di wê xate pêşketina xwe de wê, di awayekê de wê, di wê rewşa ku ew di wê de dihizirê wê bide domandin. Manî di çerçoveyek ahengî a ku wê, bi cihêrengiyên hevdû re wê, komên civakê wê bi hevdû re wê, bijîn wê li ser wê temenê wê, bênê ser ziman. Ew cûdahiyê nakê nava koman û cûdahiyên de. Ew cûda nahizirê.

Di aslê xwe de wê weke ku me li jor li deverê bo Medîya ku hanî ser ziman û ku wê were gotin ku “medî wê, têgîhiştina li pêşîya dema xwe wê bijîn” wê, dikarê bo Manî jî wê werênê ser ziman. Manî di wê çerçoveya hizirkirina xwe de wê, di çerçoveyek gerdûnî de wê bihizirê û wê, bi wê gelemperîya wê re wê, di nava jîyanê de wê li wê binerê.

Ew cûdahiyên weke xweşikatiyekê dibînê. Di wê temenê de ew nêzî wê dibê. Di nava hizra Manî de wê, di wê rengê de wê, têgînenê weke bi sînorî, komî û hwd ku wê, weke sînorenê xwe jîyankirinê wê bên dîtîn ew

li wan nehizirê. Di wê temenê de wê, ew wê di awayekê de wê, bi wê re wê, bihizirê. Manî wê, di wê temenê hizirkirina wî de ku mirov li wê dihizirê wê bînê ku ew wê, cihêrenîya civakî û bawerîyî a li kurdistanê û herêmê pêşketî û ew wê, pergalek ku wê, ew hemû di nava wê de wê, bên jînkirin wê bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê, şîroveyên ku ew dikê wê, di wê temenê de wê xwediyê awayekê fahmkirinê û wateyê bin.

Manî di nava hizirkirina xwe de wê, di wê temenê de wê, li pêşîya dema xwe wê bihizirê û wê, bînê ser ziman. Wê, di wê temenê de wê, dema ku em li rewşa Manî û rengê hizirkirina wî dinerin em wê dibînin ku ew li ser temen û têgînek civakî re wê, di wê temenê de wê bi wê re wê bihizirê. Di çerçoveyek nû û çavkaniyên demên kevnera ên herêmê ku wê, ji Mîtra û heta Zerdeşt wê bibin wê, bixwezê ku ew hevgirtinekê (sentezekê) di hizra xwe de bide çêkirin û bi wê re wê, werênê ser ziman. Ya ku wê Manî wê di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê bikê weke destpêkek û pêvajoyek nû wê, ji aliyekê ve wê ev bê. Pêvajoyên civakî ên herêmê wê, di çerçoveya dema wê ya kevnerî de wê, di wê temenê de wê, bi awayekê wê bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Manî di aslê xwe de wê, ji Mîtra û heta Zerdeşt wê, vejînbûn, zîndîbûn û hwd a ku ew bûya û hebûya wê dibînê û wê piştî wan demên Sasanî re wê çawa wê weke mivirtinek wê, bi zêhnî, hizrî û şîyarîya bi hişmendî wê bibê wê bibînê û wê çawa wê bide derbaskirin wê, li ser wê bisekinê. Manî di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, çerçoveyek civakî wê li ser wê xate pêşketinê a yazdanî re wê çawa wê, bînê ser ziman wê, ew wê, bide dîyarkirin. Wê weke filosofê wê bê.

Lê di aslê de Manî wê, dema ku em wî fahmbikin em çendî wê, weke zerdeştê pêşketina wê demê a wê rengê jî wî werênina ser ziman jî lê wî bi serê xwe weke çerçoveyek giştî a fahmkirinê werênina ser ziman. Manî weke ku ew dibînê ku wê demek were berdawîyê. Ber vê yekê wê, di wê temenê de wê, ew di dema nû de wê, di nava hewldanak fahmkirinê a pêşketina wê de bê.

Manî wê, ji aliyê çerçoveya pergali a bawerî, felsefeyî, hişmendî û hwd re wê, di wê temenê de wê, xwediyê xosletên teybet bê. Wê, di wê temenê de wî, dikarê wê weke aliyekê giring wî werênê ser ziman. Li vegotin û hizirkirinên wî ku mirov dinerê ew wê dibînê ku ew pêvajoyên civakî çawa dibînin wê ji wan numîneyan wê bigirê û wê wan wê weke temenên hizirkirin û fahmkirinên xwe yên ku ew dihênê ser ziman wê,

bênê ser ziman. Di wê rengê de wê, hizrên wî xwediyê renekê fahmkirinê bin.

Li kurdistanê herêmên weke Şehrêzor û hwd ku wê weke navendna pîroz bin wê, di wan deveran û heta gelek deverên din wê, li wan wê xwediyê serwerîyekê bê. Manî ya ku wê ji aliyê sasanî ve wê bê sedema qatilkirina wî wê ne tenê wê, ew hizrên wî bin. Wê bi wan re wê, çerçoveya civakî ku ew esas digirê jî bê. Di wê temenê de wê ew Manî wê di wê rengê de wê, weke aliyekê giring wê xwe bide nîşandin. Nexwe çavkaniyên wî yên hizirkirinê wê, di aslê xwe de wê, ew di wê demê de wê, ew weke têtîna gelemper wê, di nava wan de jî wê hebin û wê, serwer bin.

Di wê rewşê de wê hizrên Manî wê, dema ku mirov wan hilde li dest mirov divê ku wan bi dem û rengên pêşketina wî re hilde li dest û werênê ser ziman. Wê, di wê çerçoveye de wê baştirin wê karibin werina fahmkirin.

Hizrên Manî wê, di wê temenê de wê, aliyekê wan ên din jî wê hebê ku em bi felsefeyê balê bikişênina li ser wan. Wê bi felsefeyî wê li navaroka civakê wê bihizirê. Wê li zordarî, bindestî û ne wekhevîyên ku ew hena wê bihizirê. Heta ku wê, wê balê bikişênê li ser xizanî û dewlemendiyê. Wê, di wê temneê de wê, têtînek civakî û civaknasî wê, di dewama wê de wê, di awayekê de wê weke ku wê bi wê bihizirê. Hizrên manî ên di wê warê de wê, di awayekê de wê, weke aliyna giring bin ku mirov bi wan bihizirê û werênê ser ziman bin.

Manî di çerçoveya hizirkirina xwe de wê, di aslê xwe de wê serwer û serkevtî bê. Lê ya ku wê bi demê re wê were dîtin ku wê bi çerçoveya wî ya hizirkirinê re wê, sernekeve wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, di awayekê wê, astengiyên ramiyariya demê ku wê pêşîya wî bigirê û wê nehêlê ku ew bi serkeve û ew ronansansa wî herê serî wê ew bê.

Di aslê xwe de wê di wê rengê de wê, ronansansa Manî ku mirov balê bikişênê li ser wê bi demê re wê, hinek encamên wê piştî wî xwe di awayekê de wê, bidina dîyarkirin. Wê di warê hizirkirinê bi rengê dema nû ên felsefeyê û hwd re wê, bi baweriyê bê û ankû bi felsefeyê û hwd bê wê xwe bidina dîyarkirin. Manî wê, di wê temenê de wê, piştî wî, di aslê xwe de wê hizrên wî li demên piştî wê, di awayekê de wê, serwer bibin. Wê, li dora nîv-milanyumekê wê di awayekê de wê li herêmê wê pêşkevin û wê, bijîn. Wê li herêmê wê bi xwandina hizrên wî re wê vegûharîyên ku wê bibin wê, di wê temenê de wê, bi zêdeyî wê li demê serwer bibin. Di wê temenê de wê hizirkirinê Manî wê, di aslê xwe de

wê di awayekê de wê, pêşketinek mazin wê bidina çêkirin. Di warê pêşxistina pergalên baweriyê en bi aqilê felsefeyê û şêwayên wê yên bi wê hizirkirinê re wê, di awayekê de wê, ew wê, pêşketina xwe wê bijîn. Wê qalibên hizirkirinê wê biafirênin. Di serdemên navîn ku wê werin wê, di destpêka xwe de wê, di awayekê de wê, bandûra wan hizrên Manî wê bi zêdeyî wê hebê. Manî di awayekê de wê, têgînên weke yên rewîstê, baweriyê, felsefeyê û hwd wê, hem bi hevdu re û hem jî cûda û cûda wê, bi xwezayê mirov û civakatiya mirov re wê bi wan wê bihizirê. Di wê temenê de wê Manî wê, di awayekê de wê, çerçoveyek hizirkirinê wê bi wê re wê, di awayekê de wê, bide çêkirin.

Hizirkirinên di wan qadên weke yên bi pergalên van rengên hizirkirinê de wê, di aslê xwe de wê Manî wê di awayekê de wê bi hizirên xwe re wê temenê wê biavêjê. Felsefe wê, bi du awayan wê jî wê demê û pê de wê pêşkeve. Yek wê, di awayekê de wê li ser temenekê ontolojikî û ya din jî wê li ser temenekê xwezayî wê pêşkeve. Wê di wê temenê de wê, bi wê re wê, temenekê wê jî aliyekê ve wê bi hizirên Manî re wê bê çêkirin.

Manî hewldide ku ew di nava ontolojiya gîyane pîroz û jîyane mirov a bi civakî û hwd a li jîyanê ku ew heya de wê, di awayekê de wê, çawa wê sazûmanak baştirin wê werênê li holê wê bi wê bihizirê. Di wê temenê de wê, hizrên xwe wê bîne ser ziman. Manî di aslê xwe de wê, di nava hizrên wî yên ontolojikî de wê, di awayekê de wê şêwayekê vêşarî ê lêpirsîner wê hebê. Ew jî wê ew bê ku wê çawa wê ew ya ku me hizirkir ku ew li gorî rastîya jîyanê û parastina wê ya û ankû na.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, li wê bihizirê ku mirov wê çawa ewê di temenekê rast de wê bijî û wê di xatek jîyanî de wê bijî bê. Manî wê, dema ku mirov pêvajoyên wî yên hizirkirinê wan li wan bihizirê, wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, li wê bihizirê. Di aslê xwe de wê, Manî wê, piştî dema Zerdeşt û civakatiya ku wê li ser çerçoveya sazûmana wê ya hizirî û hwd re wê pêşkeve wê weke pêvajoyek din bê. Manî di wê temenê de wê, dema ku wê nîşanaka hatina serdemên navîn xwe bide dîyarkirin û wê zêdeyî wê bi ontolojikî wê hizirkirin wê bibê wê, di dewama wê de wê, çawa wê, di çerçoveyek jîyanî de wê, bi wê re wê, bihizirê û wê, rastiyên jîyanî bê ku ew werina piştguhkirin wê werina fahmkirin wê alaqaya xwe bi hişmendî wê bde li ser wê.

Wê dema ku mirov hizrên Manî wê, di wê temenê de wê li wê dihizirê wê Manî wê, di awayekê din de jî wê, di çerçoveya têgînên hemdem en

weke bi netewî, welatîfî û hwd ku wê pêşkevin wê weke gotinna qalibî wê, di aslê xwe de wê, di dema wî de wê xwe bidina dîyarkirin. Lê Manî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ew wê, bi w re wê hebê ku ew herkesek wê çawa wê ji aliyê xwe ve wê navaroka wê dagirê wê, di wê rengê de wê weke ku ew xwediye şewayekê hizirkirinê û fahmkirinê bê. Di wê temenê de wê, Manî wê, di aslê xwe de wê, xwediye fahmkirinek hemdem ku wê li ser temenê hizirkirinên demên kevnera ên Mîtra û zerdeşt ava bê.

Manî wê dema ku ew ji dema xwe û asta pêşketina hizra dema xwe wê binerê wê, weke ku wê valahiyekê wê di hizirkirinê de wê bibînê. Wê weke ku wê kêmfahmkirinekê wê bibînê. Wê, di wê temenê de wê di wê rengê de wê, ew wê, di nava hewldana wê kifşkirina ku ew dikê de wê dagirê de bê. Wê, di wê rengê de wê, ew wê, bawer dikê ku ew li gorî wî di wê demê de ew wê bi wê rengê ji nûve li gorî demê were fahmkirin wê çerçoveyek sazûmanî a civakî û felsefeyî û hwd wê, di wê temenê de wê karibê ew ji wan re di pêşketina xwe û wan de bibê bersiv. Di wê rengê de wê, şewayekê hizirkirinê û pêşketinê wê bi wî re wê were dîtîn. Manî di aslê xwe de wê, çendî ku wê, rastî dema dawî a kevnera a herêmê wê werê jî ew di wê temenê de wê, hewlbide ku ew wê jinûve bivejênê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, xwediye çerçoveyek hizirkirinê bê. Ew di wê temenê de wê, weke ku ew dixwezê sazûmanaka ku wê herkesek wê di wê de wê li gorî ast û pîvana xwe bijî û wê xwediye wateyê bê wê, li ser wê bisekinê. Pergale Manî a bawerî, civakî, felsefeyî û heta ku a kosmolojîkî ew hê ji xwe ji gelek aliyên ve ew bi serê xwe ne hatîya kifşkirin ku ew were fahmkirin. Di wê rengê de wê, di serî de wê, di awayekê de wê, divê ku em balê bikişênê li ser wê. Di aslê xwe de Manî wê, di ji van aliyên ve wê hê jî wê weke ku wê li bendî kifşkirna xwe bê. Li bendê kifşkirina bi hizirkirinên xwe yên rast bê.

Manî bi navê xwe wê, di kurdî de wê, were wateya 'ê li ser', 'yê bi wate', 'ya ez', 'me nê' û hwd. Di wê temenê de wê xwediye hinek wateyên xwûdawendî bê. Di wê rengê de wê, di karê wê, werênê ser ziman. Wekî din di kurdî de mirov dikarê gelek wateyên din ên weke 'men î' û ankû ya aîdî wê.', 'yê xwe dayî li wê' û hwd jî. Manî bi hizirên xwe wê, çerçoveyek dualist a Zerdeştî û têngîna yazdanî a Mîtrayî, çerçoveya fahmkirinê a Bûdîstî û gelek hizirên berê ên di dema hûrî û mîtann û babilî de wê werina ser ziman jî wê di nava rengê hizirkirinên wî de wê karibin werina kifşkirin. Lê ji aliyê din ve jî navê manî di kurdî de tê wateya 'ya ku mirov manayê dikarê bidiyê de' jî. Di wê rengê de

wê, di wê temenê de wê, gelek fahmkirinên ku wê bawermendên wî bikin wê di wê temenê de wê, di demên piştî wî de wê, bi wî bibihizirin û wê werênina ser ziman. Lê di wê temenê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku Manî wê di temenekê watelêkirinê de wê bihizirê. Wê di çerçoveya hizirên xwe yên yazdanî de wê li ser wê temenê de wê çerçove û dîmenek 'nepenîparêzî' jî wê bi xwe re wê bide nîşandin.

Lê Manî di aslê xwe de wê weke ku wê piştî wî re wê di şopa wî de wê werina weke Mezdek û hwd ku wê li ser temenê ji holê rakirina milkiyeta teybet û di zawacê de serbest jîyankirin û maf û azadîya jinê di nava malê de wê derxê li pêş wê, di awayekê de wê, weke dîmenekê din ê rengê hizirkirina Manî jî wê bi xwe re wê weke ku wê werênê li berçav û wê bide nîşandin.

Manî wê di wê temenê de wê, weke dem û pêvajoyek fahmkirinê wê di wê temenê de wê xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê Manî wê, hizirên Mezdek ku em di nerîna wan de li wî dinerîn wê, dîmenekê din ê vekirî û zêde zelal bi jîyanperêz wê xwe bide nîşandin. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, werênê ser ziman.

Çerçoveya ku wê Mezdek wê li ser wê temenê wê derxê li pêş wê çerçoveyek komelî û ankû 'komînalî' bê. Heta ku wê di demên piştî ên hemdem de wê ev çerçoveya mezdek wê weke çerçoveyek komînismî' jî ku wê bi hizirên wî re wê werê ser ziman wê bê tefsirkirin û hanîn li ser ziman.

Di awayekê de em dikarin Manî û mezdek bi hevdû re weke çerçoveyekê li ser wê fahmkirina Mîtrayî û zerdeştî re weke çerçoveyek pêvajoyî a bi demê re ku wê pêşkeve jî wê fahmbikê û werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, Mezdek wê, hinekî wê, zêdetirî wê çendî ku wê weke ku wan demên Mîtra û Zerdeşt ku wê dem wê were dema Manî û piştî Mezdek wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bide çêkirin. Mezdek wê minaq wê, bi zêdeyî wê civaknasîya civakî wê derxê li pêş. Wê li ser weyn û rola jinê a di nava jîyanê de bi zayendî wê bisekinê. Gotinên weke 'jin ne girtiyê mêr a, miroveka azad a, hevkarê jîyane li ser rûyê ardê ya' wê bînenê ser ziman. Di zane min de wê ev gotina Mezdek wê di awayekê de wê bi zêdeyî wê çerçoveya hizirkirina wî bi xwe re wê, di awayekê de wê, weke ku wê bide nîşandin û dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, pêvajoya ji Manî û heta mezdek wê di awayekê de wê, dikarê wê weke demek ronansî a bi jîyane civakî ku wê çawa wê li ser wê temenê wê were pêşxistin wê werênê ser ziman. Di wê rengê de

wê pêvajoya fahmkirinê a çerçoveya Manî-mezdek wê, di wê temenê de wê weke pêvajoyek din a giring a ku wê di aslê xwe de wê çerçoveya ronasansa Manî wê biafirênê jî wê dikarê wê werênê ser ziman bê. Gelek kevneşopîyên civakî ku wê Mezdek weke bi jinê û hwd re wê derxê li pêş wê, di nava jîyane civakî a kurd a demê de wê, weke temenên hizirkirinê jî bin. Minaq rewşa jinê ew di wê temenê de ku ew derdixê li pêş wê di temenê de wê kevneşopîyên civakî ên pîroz weke kevneşopîya hemawîyê û hwd wê di temenê wê de wê hebê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, pêvajoyên fahmkirinê wê di wê temenê de wê, bên pêşdixistin di ahengekê di dewama hevdû de.

Çerçoveya Manî a civakî ku wê ji aliyekê ve wê di bin pêvajoyên zor û tûndûtûjîyê de wê bimênê û wê bandûr û dîmenê wî yê bawerî wî derkeve li pêşîya wê, di dema Mezdek de wê, ew wê, di awayekê de wê weke ku wê were rasttirkirin. Di wê temenê de wê Mezdek wê ji aliyekê ve wê weke rûyekê rast ê fahmkirina Manî jî ku wê xwe bide dîyarkirin jî bê. Di wê rengê de wê, di dewama hevdû de di çerçoveya wê xate pêşketin a fahmkirinê de wê dikarê wê werênê ser ziman.

Têgîna Mezdek a ku wê di demê de wê weke ku wê balê bikişênê li ser rola zayendan di nava civakê de bi pêşketina wan re wê, di awayekê de wê, rewşa rengê fahmkirina bi Manî ku wê, Amin Maalouf wê, di pirtûka xwe ya bi navê 'baxçeyê rohnîyê' de ku wê bi têgîna 'Danaqê' re wê bînen ser ziman re wê, di awayekê de wê, weke xwediyê dmenekê bê. Di wê temenê de wê, ev dîmenê Maalouf wê, fantezî bê û ankû na. Lê di aslê xwe de wê, di çerçoveya rastîya têgihîştina Manî a di wê warê de wê, rastiyekê wê di wê çerçoveyê de wê bi xwe re wê bînen ser ziman.

Di warê fahmkirina fahmkirina Manî-mezdek de wê, di aslê xwe wê, çerçoveyek ya giştî a giring a fahmkirinê wê xwe bide nîşandin. Manî-mezdek wê, di nava baweriyê, felsefe û têgînên zanîne ên demê de ku ew dihênin ser ziman wê bi çerçoveyek humanist wê bikin ku ew bînen ser ziman. Manî jî û mezdek jî wê weke Mîtra û Zerdeşt wê, ji rijandina xwûnê wê hertimî wêbi ravin. Di wê temenê de wê çendî ku wê, di wê xatê ev de ev zane wê werin jî wê, ser serê wan wê gelek manipilasyon û hwd wê bibin jî lê ew di wê ya xwe ya humanist wê israr bikin. Mezdek jî wê weke Manî wê bi êşkencekirinê û awayekê hovane wê were qatilkirin. Lê tevî wê jî wê, di wê ya xwe wê israr bikin. Piştî Mezdek ku wê hizrên wî wê bidina domandin û wê, li ser hizrên wî re wê, felsefeyek civakî û bawerî a demê wê biafirênê Hûrrem jî wê, di wê temneê de wê

xwediyê têgînekê bê. Hinek zaneyên demê ên piştî wan bi gelekî re ku wê werin ên weke Evdal Kanî El-**makdisî** wê, dema ku wê bahsa Hûrremîyan wê bikê wê, weke 'hinek kesên dualist û bi israri ji rijandina xwe diravênin' wê bènê ser ziman. Di wê temenê de wê ew jî wê, di awayekê de wê, ew wê, werênê ser ziman.

Hê di dema Mezdek de wê, pêvajoyên hêrişê wê li ser serê wan wê bibin û wê, hemû agirgehên wan wê bèn tarûmarkirin û wê, bawergehên wan wê werina rûxandin. Piştê jî ku mezdek hat qatilkirin wê di bin serkêşîya hûrrem de wê, li hevdû bicivin û wê, bikin ku ew çerçoveya xwe ya civakî ew biparêzên. Di wê temenê de wê, di temenekê xwe parastinê de wê bikin ku ew bigrin. Bi têgîna "marê ku bi min ve nebê bila hazar salî bijî" wê, nêz bibin û wê, di wê temenê de wê, xwe jî kiryarên tûndûtûjîyê wê dûr bigrin. Ev wê, weke aliyekê wê wan ê giring ê humanist ku mirov wê, di serî de balê bikişênê li ser wê bê.

Ji Manî û heta mezdek û hûrrem wê ev pêvajoya hizirkirinê, felsefe û baweriyê wê, di wê temenê de wê çendî ku wê li herêmê wê hêriş li wan bibin jî wê, bikin ku ew di xate xwe ya humanist re israrbikin û wê biparêzên. Ew wê weke çewherê mirovatiya xwe dibînin.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê tevbigerihin. Wê hizrên xwe wê werênina ser ziman. Wê di bawermendên wan wê weke sofistên wê hertimî wê bijî li herêmê. Di wê temenê de wê, xwediyê awayekê jîyanê û pêşketinê bin.

Di felsefeya wan de wê, ew wê hebê ku wê, bi şartê ku wê zor û tûndûtûjî li ti kesekê nebê karibê her têkiliyê bi kesên dora re dênin. Di wê temenê de wê, di awaayekê de wê, li ser temenekê mirovatî wê bihizirin û wê hizrên xwe wê bènina ser ziman. Li gorî wan gerdûn wê çewherê wê rohani bê. Pirr zêde giringî didana paqijîya xwe. Ti carî wê nezekat û jidilbûn wê ji dest neberda ban. Li gorî ku wê were ser ziman li gorî hinek şîroveyna li 'naubaxtî' de wê şerab vexwartan wê bê ser ziman. Lê ev têgîn wê çendî rast bê em wê nizanin. Em dizanin ku wê zerdeştî û êzdayî wê di wan dema wê tiştên jixwebir û bi wan ku wê mirov xwe jibîrbikê wê qadaxabikin di nava xwe de.

El-makdisî wê, di şewayekê reşkirinê de wê, gotinna di wê rengê de jî wê bènê ser ziman. Lê di awayekê de wê, hinek şîroveyên ku wê bi wan wê werina pêşxistin wê weke hedostî wê di awayekê de wê, ew bèn şîrovekirin. Wê giringîyê wê weke bidina dilxweşi, zewk û sefa xwe ya jî dil. Di warê hûrremîyan de wê, dikarê werênê ser ziman ku wê, di wê temenê de wê, li gorî jîyanê xwe ya berê wê xwediyê têgîhiştinek kûr

bin. Wê bi xwe bawer bin. Merd bin û wê, ji derewê wê hêz nekin. Wê hertimî wê, rastiyê wê, di gotina xwe de wê bikin ku ew werênina ser ziman. Di wê temenê de wê weke kesna bi zane bin.

Di warê fahmkirina mezdekiyan de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, ew wê, di awayekê de wê, xwediyê têgînek pêşketa bin. Dixwestin ku ew tiştina baş bînina ji mirovan re. Ber vê yekê wê, rehetî, dilxweşî, bimafî û haqaniyet wê, weke têgîna ku wê temenî helwestên wan bida dîyarkirin ba.

Wê, di dema Mezdek de wê, çendî ku wê rêveberîya sasanî wê rêya xwe ji bawerîya zerdeşt wê dûrbikê û wê hemû bawergehên zerdeşt wê, bigirê û wê ji holê rabikê jî wê ew wê, bo ku ew bi destê wan zindiyê canê wê newê hildan wê pasif û ankû bêhelwest wê bimênin. Wê, di wê temenê de wê, ew wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, di sekna xwe de wê bisekin in.

Zerdeştî wê, di pêvajoyên hemû pêşketinên heta wê demê de wê, weke temenekê kifşkar wê xwe bide dîyarkirin. Wê, di wê temenê de wê, rengê hizirkirina wî xwe di awayekê de wê, bi wê re wê bide dîyarkirin. Piştî Zerdeşt ji Manî û heta Mezdek wê di awayekê de wê, weke ku em dibînin wê, di wê rengê de wê, li ser temenekê wê xwe bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, Zerdeşt wê, parastina jîyanê ku wê di temenê helwesta xwe de wê bide dîyarkirin wê ne tenê di dema zerdeşt de wê piştî wî bi Manî û Mezdek û piştî wan jî wê weke temenekê humanist a wê xatê jî bê.

Ji xwe wê, dema ku em wê, çerçoveya hizirkirinê wê, werênê ser ziman wê, bi wê re wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, bi wê re ev wê were dîtî û fahmkirin. Di pêvajoyên wê temenê de wê, rewşa mezdekî û piştî wan hûrremî wê, di aslê xwe de wê bi xwe re wê nîşanaka pîr zêde vegûharên li herêmê jî bê.

Di aslê xwe de wê, pêvajoya pêşketinên li herêmê wê, di wê temenê de wê, bi xwe re wê, bandûr li hemû pêvajoyên hizirkirinê ên demê jî wê bikin. Mezdek wê çerçoveyek hizrî a pirtûkî jî wê biafirênê. Wê weke baweriyek û ankû olek yekxwûdayî wê, pirtûka wan ya pîroz ku wê, binivîsênê hebê û wê ji wê 'tîqadên' wê, werina ser ziman.

Piştî Mezdek re wê hewserîya wî Hûrrem wê ew wê, zêdetirî wê pêşdetir bibê. Kurdên hersanî û ankû yarasanî, ezdayî, babekî û hwd ku wê weke wan wê gelek komên din wê hebin wê, di wê demê de wê, bi kombînasyonek baş wê çêbikê. Ya ku wê, di aslê xwe de wê, yekbûnê wê çêbikê wê, Hûrrem bê. Wê derketina li pêş a hûrremê wê, aliyekê wê ji ber qatilkirina mezdek û wê ew ji ber kevneşopîyên civakê ên weke

kevneşopîya hemawîyê ên pîroz û hwd wê, derkeve li pêş. Di wê rengê de wê, gotina wê, weke ku wê di nava civake kurd û beşên wê hemûyan de wê were ser ziman “wê gotina wê li ardê newê hiştin.” Ev wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring wê, bi xwe re wê, bide dîyarkirin. Mezdek û di dewama wî de wê, hûrrem wê hewlbidin ku ew ronansa Manî bibina sêrî. Wê di wê warê de wê, hewlbidin ku ew çerçoveyek civakî a di wekhevîyê de wê çêbikin û komelîtiyê wê derxina li pêş. Bi wê re jîyanek kominalî wê pêşbixin. Ê wê dikin jî. Lê di dewama wê de wê, di aslê xwe de wê, aliyê din ên ramyarî ku wê li herêmê wê pêşkevin wê, zêdetirî wê, giraniyê wê bidina tûnakirina tûndûtûjiyê. Di wê temenê de wê, ev wê weke aliyekê wê giring wê dikarê wê werênê er ziman ku wê, bi teybetî wê, rewşa felsefeya hûrremê ku wê bi navê “hûrremdîn” jî wê were bi navkirin wê, di wê temenê de wê, di temenekê kûrbûna hizrên Manî û mezdek bê. Di wê temenê de wê, ew wê, pêvajoya wê têgîna kevnera ku wê li kurdistanê wê ji Mîtra û heta wê dema mezdek-hûrremê wê, ser milenyum û nîvekê re wê zêdetirî wê xwe bide domandin wê, di wê demê de wê, gelek pêşketinên giranbûha wê werina çêkirin û derxistin li holê. Piştî wê demê wê, di aslê xwe de wê, kurdên babekî bixwe jî wê, şaqkê hûrremîyan bê. Wê, di wê temenê de wê bibê.

Piştî derketina islamê wê, derbeyek mazin wê li wê pêvajoya ronansa Manî ku wê, mezdek jî û hûrrem jî wê di nava pêşdebirin û serwerkirina wê de bin wê bikin dawîyê li wê werênin. Wê, dema ku wê hêrîşên bi xwûn wê li şûhrêzor wê bikin û wê, kevir li ser kevir wê nehêlin û wê hemû berhem û çavkaniyên wan ên nivîskî wê bişawitênin û tûnabikin wê, ew wê, weke pêvajoyek nû ku wê êdî wê li herêmê jî wê bi xwe re wê bê dayîn destpêkirin. Ev aliyên wê pêvajoyê di aslê xwe de wê, hê gelek aliyên wê bi pêvajoyên wê yên hizirkirinê de wê, li bendê derxistina li rohiyê bin. Di wê temenê de wê, ev alî heta ku ew bi tememî baş dernekevina li holê û li têgîhiştinê wê mirov nikaribê bêjê ku wê pêvajoya ronansa Manî jî wê bi çerçoveyek giştî û baş re wê karibê were fahmkirin.

Li kurdistanê ev pêvajo wê, gelek filosofên wê yên ku ew navê wan ne hatina ser ziman lê wan bi hizrên xwe re dem bi bandûrkirina wê bibin. Di wê temenê de wê, ew jî wê weke aliyekê wan pêvajoyên demên kevnera û pêvajoyên wê yên hizirkirinê wê biafirênin.

Min bixwe tenê di çerçoveya rengên hizirkirin ên bi pergâlî ku wê di wê temenê de ew hatina pêşxistin û serwerbûna û encamên wan pîrr zêde li dîrokê derketina li holê bi wan re min xwe û ev lêkolîn bi sînor girt. Lê

aliyên wê yên din jî ew divê ku ew weke aliyên pêşketina wê pêvajoyê di serî de ew divê ku ew werina fahmkirinê.

Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, pêvajoya Manî wê, di serî de wê, weke aliyekê giring wê xwe bide dîyarkirin. Manî di wê temenê de wê mirov dikarê bêjê ku ew hê hê bi başî bi pêvajoyên xwe yên pêşketinê re bi temenî ne hatiya fahmkirin. Di wê çerçoveyê de ew destpêka wî ya bi ronansî ew bi encamên wê re ew jinûve ku ew werina fahmkirin wê, di aslê xwe de wê, bi fahmkirina xwe re wê karibin di roja me de jî ew encamna dîrokî ên giring bi xwe re derxina li holê. Ber vê yekê ez ez giring dibînim ku ev pêvajoya ronansa Manî bi serê xwe weke aliyekê giring ji hemû aliyên wê ve ew were fahmkirin û were hanîn li ser ziman.

Di wê temenê de wê, Mezdek, Hürrem û heta ku wê piştî wan Babek jî wê di awayekê de wê, bi wê re wê, pêşketinê wê li herêmê wêbide çêkirin wê werênê ser ziman. Wê bi wê re wê, di nava hewldana wê fahmkirina wê pêvajoya fahmkirina Manî de bin. Di çerçoveya pergalek hizirkirinê a ku ew diafirênin û dihênina ser ziman wê bi olzanî û kosmolojikî wê li ser temenê yê Manî re wê bê ser ziman.

Hemû çavkanî wê di wê temenê de wê, di demên nû de wê, Manî bê. Manî di wê temenê de wê, di dema wî de wê aliyekê din jî wê bi wî û pêşketina wî re wê pêwîst bê ku ew were fahmkirin. Ev dema ku wê, bi dema mezdek û Hürrem re wê bîn li wê, di aslê xwe de wê, weke demek ku wê têtîna civakî wê, di pêvajoyê kûr ên bi xwe re ku wê derbasbikin de wê, derbas bibin wê were dîtin. Manî wê, pêvajoya pêşketina civakî wê, bi giştî dibîne û li ser wê re wê, dihizirê û wê, dixwezê ku ew bi hizrên xwe re ew bersivekê bide wê pêvajoya pêşketinê li gorî rengê pêşketinê û pêwîstiya wê. Di wê temenê de wê ew di awayekê de wê bihizirê.

Piştî Manî bi hizrên Mezdek û hürrem bi têtîna kominalî û ankû komelî re derketina li pêş a bi temenê jîyanek wekhevdu jîyankirin wê, temenê wê di nava hizrên Manî de wê hebê. Wê were ser ziman. Ew wê tenê kifşdikin, bi gotinê û felsefe dikin û wê dihênina ser ziman. Hürrem wê weke kesek zêde bi zane bê. Wê di nava civakê de wê, balê bikişênê li ser rola zayendan di nava civakê de. Wê, di wê temenê de wê, hizirkirinên xwe wê, li ser temenê û têtîna civaknasî wê bîne ser ziman. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, Ew têtîna qatmanî a Manî wê, di wê çerçoveyê de wê, li ser temenekê civaknasî ê civakî wê Hürrem wê li

wê bihizirê û wê, ji wê bi wê rengê wê bigihijê gelek encamên bi hizirî û felsefeyî ên di çerçoveya têgînên jîyane civakî û hwd de.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare maf û azadiyê wê, di wê temenê de wê, derxê li pêş. Weke dilê xwe şabûn û jîyankirin wê, bi wê re wê, derxê li pêş. Di dewama wê de wê, jin ku ew weke çavkaniyek jîyanê a giring wê were dîtin wê, li ser kifşkirina bijartinên wê, di wê demê de wê weke ku mirov kifşdikê wê bi wê re wê derkeve li pêş. Di wê temenê de wê, di warê zawaca xwe de jî wê çawa wê, weke ku ew dixwezê wê pêşketinekê wê bide çêkirin û yan jî wê, ew çî dixwezê ku ew bibê wê, li ser wê jî wê bê sekin in. Di wê temenê de wê hûrrem wê têkiliyên dervî zawacê ên zayendî ku wê bibin û wê weke 'zina' wê werina dîtin ew wê, têgînê pêşî mahkûm dikê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê li ser wê bisekinê. Di wê warê de wê, weke ku wê were dîtin wê gelek danûstandinên hûrremê wê bi aligirên wê re wê li ser vê mijarê û aliyê mijarî bi civakî wê bibin. Lê gelek danûstandinên wê ku wê bên gotin ew hatina qaydkirin jî bi nivîskî wê di roja me de wê ne di destê me de bin. Di wê warê de wê, danûstandûnên wê yên ên weke heypeyvînan ku wê bibê di çerçoveya mijar bi mar de wê, di wê rengê de wê, werina ser ziman. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyna ku wê weke çavkaniyên xwendinên felsefeya hûrremdînê wê werina dîtin jî bin.

Li vir di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di mijare hizirkirina bi têgîna vê pêvajoya dema civakî a li herêmê wê, bi wê re wê, di aslê xwe de wê gelek aliyên din ên ku ew pêwîstin werina fahmkirin wê xwebidina dîyarkirin. Di wê rengê de wê, civak wê, di wê temenê de wê weke ku wê bi nêzîkatîya mezdek re jî û ya hûrremê re jî wê were dîtin ew di çerçoveya karê dînyayî û yê ne dînyayî û ankû 'axiretî' wê ew wê ji hevdu cûda bikin. Wê, di wê temenê de wê, civakê wê bi rewşên wê yên jîyanî û weke xwe re wê fahmbikin û wê werênina ser ziman. Wê dema ku wê, rewşa sasanîyan wê werênina ser ziman wê mijare xizanî û dewlemendiyê wê, hildina li dest. Ev wê di çerçoveya hinek têgînî çînî de wê bên hanîn li ser ziman. Di wê rewşê de wê, dema ku ew balê li hemberî zûmreyekê serdest ku ew hemû dewlemendiyê di dest de digirê û girseyên mazin bi xizanî dijîn wê, di wê temenê de wê, ev wê, weke aliyekê din ê ku wê bi hizirkirinên hûrremê re ku wê werina ser ziman bin. Hûrrem wê weke ku em ji hizrên ku ew bi navê wê û weke felsefeya wê dihên ser ziman em ji wan fahmdikin ew mijare xizanî û dewlemendiyê ku ew dihênê ser ziman wê, ji aliyekê ve wê, rewşa

zayendî a civakê wê weke rewşên bindestiyê ku wê li ser serê jinê wê werina pêşxistin re wê, bidest hildana li dest bikê.

Di aslê xwe de wê, mijarên ji dest girtina maf û azadiya jinê ji destê wê di nava civakê de wê, di wê demê de jî wê mijareka ku wê bi zêdeyî wê li wê bihizirin û wê, civakê wê, bê dîtîna ku wê bikê zorê de. Li kurdistanê ev ji ber rengên pêşketinê ên teybet ku wê bi têtîna û felsefeyên weke yên 'kevneşopîya hemawîyê' û hwd re wê were ser ziman re wê, zêdetirî wê, bê mijare tengezerîyê. Wekî din wê di nava têtînan Mîtra de jî, yên Zerdeşt de jî, yên Manî de jî wê heta wê demê jî wê, weke nirxek li rex nirxên pîroz ku wê cihbigirê û wê bê ser ziman wê bê dîtîna. Ber vê yekê wê, ev wê dema ku wê, weke pirsgirêk wê rûbide wê, di serî de wê weke tengezrîyek civakî wê xwe bide dîyarkirin û wê hûrrem wê zêdeyî wê hîsbikê.

Di aslê xwe de wê weke ku emê di dewama wê de di bêşên din de wê, werênina ser ziman wê werê dîtîna ku wê çendî wê, di temenê pirsgirêkên civakî de wê ev mijar wê di demên piştre wê xwe bide nîşandin wê, were dîtîna.

Di mijare fahmkirina mezdekiyê de wê, dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di nava wan de wê, weke têtînek baş wê, li ser tiştên ku ew nîqafê dikina nava mirov de ku ew wê ji holê rabikin ew têtîkildanînê û hevdu fahmkirinê pêşnîyardikê. Pey nefretê, tohildanê û hwd nekevê. Wekî din wê, di nava wan de wê, jîyanek weke hevdu a komelî wê, were pêşnîyarkirin. Mezdek wê, di aslê xwe de wê, wekhevîyê wê, bi felsefe bikê.

Wekî din wê, Mezdek wê li ser şopa mîtra, Zerdeşt û Manî wê herê û wê di nava têtîkiliyên zayendî de wê wekehevîyê di biryardayînê de wê, pêşnîyarbikê. Jin wê, weke di nava bawerîya Mîtra, Zerdeşt û Manî de wê, di xate yazdanî wê weke nirxek pîroz wê were dîtîna wê, bi heman rengê wê, di nava têtîhiştina mezdek jî wê wusa wê were dîtîna. Di wê rengê de wê, bigotina wê re wê weke kirdeyek kifşkar a jîyanî wê bibînê û dihênê ser ziman. Weke hevkarê jîyanê wê dihênê ser ziman.

Mezdekî wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê din ê giring jî wê di dema Sasanî de wê, xwediyê xweserîya xwe ku ew bi wê li herêmên xwe dijên bin. Wê di nava xwe de wê, bi têtîkiliyek ku ew bi wê xwe li rêveberîya demê digirin re wê, di nava xwe de wê, têtîkiliyên xwe yên civakî wê pêşbixin. Wê, di wê temenê de wê, ev rewş wê bi wan re wê li herêmên rojhilatê kurdistanê û heta xorasanê bidomê. Di dema derketina islamê de wê, ew pêşî wê, civakîya wan wê, armanc bigirin. Dema ku

ew pêvajoyên hêrêşê li wan dikin ku ew nikarin wan têkbibin wê bi gotinên weke “jinên xwe bi hevdu re hevpar dikin”, “dema ku tu herê ber devê deriyekê ku kumek bi deve deriyekê dalaqandî bê wê demê zaniba ku yek jina malê di nava nivînan de ya’ û hwd wê, bidest propagandayên reşkirinê ji devên qadî, melle û oldarên xwe wê bikin. Di wê temenê de wê çawa wê civaketîya wan wê ji hev bifelişênin wê ew wê bo wê bê.

Ev pêvajo wê weke pêvajoyîna demdirêj ên bi propagandaya reş ku wê li ser bawerîyan re wê li dijî wan bikin re wê, pêşve biçê. Di awayekê de wê ev propaganda jî wê bigihijina armanca. Ber ku wê, civakê wê li komên ku ew li nava xwe girtî wê bikina qat. Di wê temenê de wê, hinek komên ku ew bo ku ew xwe ji bin tohmetên wan propaganda bidina derxistin wê, ola xwe wê bigûharênin. Ev wê, weke pêvajoyek rûxandina pergale baweriyê a demên berê wê xwe bide nîşandin. Di wê temenê de wê, pêvajoya bawerîya nû a islamê ku wê pêşkeve wê, li ser wê temenê wê hemû nivîs, pirtûk, nivîskar û hwd ku wê çî qaydkirî bi navê dîrok, felsefe û civakê wê hebê wê, tûnabikin. Wê di wê temenê de wê, pêvajoyek ku wê bi tememî wê, hemû tiştên ku wê bi navê wan wê were qadaxakirin wê bên dayîn destpêkirin.

Di aslê xwe de ev şewayên propagandayî wê li ser bawerîyan re wê li civake kurd wê piştî wê, bê navber wê, bê domandin. Weke ku em di demên pêş de wê zêdetirî wê çawa wê ew wê, were kirin emê bibînin û wê werênina ser ziman jî wê, li ser têngîna mezhebî wê bi temenekê wê bê rûnandin û wê domandin jî. Wekî din jî wê, aliyê wê propagandayê wê ji aliyekê civake kurd ê weke ku em dikarin bi nirxên wê yên pîroz re jî wê bînin ser ziman wê li ser wê re wê bê dayîn domandin. Minaq di nava civake kurd de wê, jin w pîroz wê were dîtin. Ev wê, weke di nava bawerîyên wê de jî wê wusa bê. Wê di wê temenê de wê, jina kurd wê, di wê temenê de wê, bê xistin temenê amûrên wan propagandayên reş. Li dijî mezdekiyan wê, ew wê, bibê. Minaq wê bigotinên weke bi rengê “mezdek, mal, milk û jin hevpar bikarbênê pêşnîyarkiriya” wê werênina ser ziman. Lê ev gotinên di temenê reşkirinê de wê, di temenê pêvajoyên hişkirinê de wê, heta roja me jî wê, hinek kodên hêrîşkirinê wê biparêzên û wê werin.

Ber ku Mezdeki li rûmet, rêz, keseyet û mirovatiya xwe pirr dihizirin wê di wê temenê de wê, gotinên li wan nûqtayên wan ên hizirkirinê wê bînin afirandin û wê bînin hanîn li ser ziman. Di aslê xwe de wê, mezdekî wê, ber van propagandayên reş wê, hertimî wê, di reşiyê de wê bimênê. Ev gotinên ku ew di wê çerçoveyê de hatina ser ziman bo reşkirna wan

wê “weke gotinên ku ew rastîya wan dihênin ser ziman” wê bi navê wan wê werina li ser ziman. Mirov jî wê, li wan gotinan wê binerin û wê bi wan wê ew wê ‘nasbikin’.

Ev pêvajoyên ku wê, li dij mezdekiyan wê bête ser ziman wê piştre wê bi raperînên hûremî û heta babekî û ceşnîyan û hwd re wê bidomê. Di wê temenê de wê, bi van gotin û pêvajoyên herîşan wê ne tenê pêşî li pêvajoyên pêşketina xate yazdanî û ronasansa Manî wê were girtin wê, bi heman rengê wê, ew jî wê bi wê di pêvajoyek qirkirinê, tûnekirin û jiholêrakirinê de wê bête derbaskirin.

Pêvajoyên hizirkirinê wê, di wê temenê de wê, heta wê demê û pê de wê, weke ku wê birrînek û ankû qûtbûnek wê bikeve navê de. Ev wê ne tenê wê ronasansa Manî wê dawîyê lê werênê wê weki din wê, dema kevnera a herêmê jî wê bi xwe re wê dawîyê li wê werênê. Wê bi wê re wê, encamên wê yê bi pêşketinê jî wê, di awayekê de wê, bi navê wê bête ji holê rakirin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê pêvajoyek wê xwe bide domandin. Di wê rewşê de wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê piştî dema kevnera a herêmê bi encamên wê re wê bê xwestin ku ew were ji holê rakirin. Wê pêvajoyên pêşketina bawerî û hwd ên piştre ku wê bête pêşxistin weke bi islamê bixwe jî wê, weke bê temen û dîrokek li şûn wê êdî wê bête ser ziman. Hinek rewşên ku wê, bête parastin û ser ziman ên weke ku wê li ser xate baweriyên semîtikî ve bête. Di dewama wê de wê, ji mîtrayî, zerdeşt û Manîyî wê di nava baweriyên dema nû de wê, hinek aliyên wan ku wê weke qalib wê bête bişavtin û wê li gorî xwe wê di wê temenê de wê nava wan wê bê dagirtin jî wê weke aliyekê din ê ku mirov dikarê bin xatbikê bête.. Lê ji aliyekê din ve jî wê ev ji holê rakirin wê di aslê xwe de wê pêvajoyên pêşketina herêmê wê, ji temen ve wê, di awayekê de wê bide gûharandin û ji holê rakirin. Di wê temenê de wê, bê dîrok û dîroka li şûn hiştina herêmê wê, bi wê re wê, encama wê pirr zêde giran wê di warê pêvajoyên piştre ên pêşketinê de wê xwe bidina dîyarkirin. Wê temenê tengezeriyên felsefeyî, zêhnî, şariştanî û hwd wê bi wê re wê êdî wê bi demê re wê weke ku wê biafirê.

•
Abdusamet Yigit, kurdistan, Cizira bota, sale 2005.